

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Studijní program: **MANAGEMENT SOCIÁLNÍ PRÁCE
V ORGANIZACÍCH**

Autor: Bc. Tereza Bilenčuková

Vedoucí práce: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

České Budějovice 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci s názvem „*Zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody*“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 10.5.2021

.....

Bc. Tereza Bilenčuková

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat svému vedoucímu diplomové práce doc. JUDr. Romanu Svatošovi, Ph.D., za cenné rady, pomoc a ochotu při vedení mé diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat informantům, kteří se zapojili do výzkumu a především pracovníkům vazebních věznic České Budějovice, Hradec Králové, Teplice a věznic Odolov, Pardubice, Rýnovice, Stráž pod Ralskem a Vinařice. Poděkování patří také mé rodině a přátelům za jejich podporu, důvěru a trpělivost jak při psaní diplomové práce, tak při celém mém studiu.

Zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody

Abstrakt

Diplomová práce je zaměřena na zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Cílem je čtenáře seznámit s vězeňstvím, typy věznic, se samotným výkonem trestu odnětí svobody a zaměstnáváním odsouzených osob, kteří mají o práci ve výkonu trestu odnětí svobody zájem. V teoretické části jsou objasněny odborné pojmy jako socializace, resocializace a zacházení a také program zacházení společně s odměnami a tresty. Práce je také zaměřena na výstupní oddělení. Rovněž je uvedena kapitola sociální práce a vězeňství z důvodu studovaného oboru. Praktická část je zaměřena na kvalitativní výzkum pomocí rozhovorů s celkem třemi výzkumnými soubory, kterými jsou zaměstnaní odsouzení, sociální pracovníci a osoby, zaměřující se na průběh zaměstnávání odsouzených. Z důvodu celosvětové pandemie COVID-19 byl výzkum veden pomocí online formy. Výzkumná část byla prováděna ve Vazebních věznicích České Budějovice, Hradec Králové a Teplice a ve Věznicích Odolov, Pardubice, Rýnovice, Stráž pod Ralskem a Vinařice. Hlavním cílem diplomové práce je zjistit, jak ovlivňuje práce průběh výkonu trestu odnětí svobody. Ve vedlejších cílech je zjišťován průběh zařazování osob ve výkonu trestu odnětí svobody do zaměstnání a také motivace odsouzených k práci samotné. Všechny výzkumné soubory do sebe díky stanoveným cílům zapadají. Cíle jsou dosaženy formou hloubkových rozhovorů, studií odborné literatury, případové studie, polostrukturovaným rozhovorem, sběrem dat a kódováním a studií a analýzou dokumentů. Práce může posloužit sociálním pracovníkům, Probační a mediační službě, organizacím zabývajícím se pomocí odsouzeným a také odsouzeným samotným a jejich rodinám. Psaním diplomové práce jsem si obohatila znalosti v tomto tématu, a to jak prostřednictvím rozhovorů, tak i studií literatury a zákonů.

Klíčová slova

odsouzený; pachatel; práce; trest; trestný čin; věznice; zaměstnávání

Employing of persons serving a sentence of imprisonment

Abstract

This diploma thesis is focused on employing of persons serving a sentence of imprisonment. The aim is to make the reader familiar with prison issues, with the types of prisons, to get acquainted with the actual execution of imprisonment and employing of persons serving a custodial sentence, who are interested in working while serving a sentence of imprisonment. The theoretical part clarifies special terms such as socialization, resocialization and treatment as well as a treatment program along with rewards and penalties. This thesis is focused on output department, too. There is also a chapter on social work and prison issues due to the field of my study. The practical parts of this thesis deals with qualitative research through interviews with a total of three research groups, which are employed convicts, social workers and people who focus on the course of occupying of convicts. Due to the worldwide COVID-19 pandemic, the research was conducted online. The research part was carried out in Detention prisons České Budějovice, Hradec Králové and Teplice and in prisons Odolov, Pardubice, Rýnovice, Stráž pod Ralskem and Vinařice. The main aim of this diploma thesis is to find out how the work affects the course of imprisonment. In the secondary objectives, the course of inclusion of persons serving a sentence of imprisonment in employing and also the motivation of convicts to work alone are ascertained. All research files fit together thanks to the set goals. The goals are achieved in the form of in-depth interviews, study of professional literature, case studies, semi-structured interview, data collection and coding and study and analysis of documents. This work can help social workers, the Probation and Mediation Service, organizations dealing with the assistance to convicts and also convicts themselves and their families. Thanks to my diploma thesis, I have enriched my knowledge of this topic, both through interviews and through the study of literature and law.

Key words

convicted; offender; work; punishment; crime; prison; employing

Obsah

ÚVOD	7
1 TEORETICKÁ ČÁST	9
1.1 VĚZENSTVÍ V ČR.....	9
1.1.1 Typy věznic	11
1.1.2 Koncepce vězeňství do roku 2025	13
1.1.3 Vězeňství v ostatních zemích.....	17
1.2 VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	20
1.2.1 Orgány zajišťující výkon trestu.....	21
1.2.2 Místo výkonu trestu.....	22
1.2.3 Přijímání, umístování, zařazování a přerazování odsouzených.....	22
1.2.4 Nástupní oddíl	24
1.2.5 Práva a povinnosti odsouzených	25
1.3 VYMEZENÍ POJMŮ ZACHÁZENÍ, SOCIALIZACE, RESOCIALIZACE	28
1.3.1 Zacházení s odsouzenými	29
1.3.2 Program zacházení	29
1.3.3 Odměny a kázeňské tresty.....	31
1.3.4 Změna stupně zabezpečení u odsouzených zařazených do věznice s ostrahou	33
1.4 ZAMĚSTNÁVÁNÍ ODSOUZENÝCH VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY.....	34
1.4.1 Zaměstnávání a vzdělávání odsouzených	35
1.4.2 Zařazování do práce	38
1.4.3 Pracovní postavení a podmínky odsouzených	39
1.4.4 Pracovní odměna odsouzených	40
1.4.5 Srážky z odměny odsouzeného	43
1.4.6 Trvale pracovní nezařaditelný	43
1.5 PROPUŠTĚNÍ Z VÝKONU TRESTU	44
1.5.1 Výstupní oddíl.....	44
1.5.2 Spolupráce s orgány sociálního zabezpečení	45
1.6 VĚZEŇSTVÍ A SOCIÁLNÍ PRÁCE	46
2 PRAKTICKÁ ČÁST	48
2.1 VÝZKUMNÝ CÍL	48
2.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	48
2.3 REALIZACE VÝZKUMU.....	48
3 METODIKA	50
3.1 METODY A TECHNIKY SBĚRU DAT	50
3.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR	51
3.3 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	57
4 VÝSLEDKY	59
5 DISKUZE	86
6 ZÁVĚR	92

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	95
SEZNAM PŘÍLOH A OBRÁZKŮ	101
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	106

Úvod

V roce 1989, kdy byl v České republice nastolen demokratický režim, začala výrazně narůstat kriminální činnost. V posledních letech je sice situace mírně optimističtější, přesto jsou věznice přeplněné, převažují v nich však recidivující pachatelé a je nutné hledat způsoby, jak tento trend zbrzdit.

Je historicky doloženo, že jedním z nejučinnějších prostředků formujících osobnost člověka, je jeho zapojení do pracovních činností. Je tedy nanejvýš pravděpodobné, že práce je i účinným nápravným prostředkem u problematických osob. Získání, případně udržení pracovních návyků je z mého pohledu velice důležitým faktorem v procesu eliminace recidivy a zároveň i pomocníkem při následném návratu po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody zpět do běžného života.

Tématem mé diplomové práce je „*Zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody*“. Toto téma jsem zvolila jak pro jeho aktuálnost, tak i proto, že jsem se ho již okrajově dotkla ve své práci bakalářské. Domnívám se, že systematická práce s odsouzenými, mezi níž patří i jejich zařazování do pracovního procesu, je jednou z cest k jejich resocializaci.

První část mé diplomové práce bude zaměřena na vězeňství v obecném smyslu, a to jak v České republice, tak i v některých dalších zemích. Následně bude charakterizován samotný výkon trestu odnětí svobody, vymezeny budou rovněž základní pojmy, jako je zacházení s vězni, socializace, resocializace. V dalších kapitolách se budu věnovat samotnému zaměstnávání odsouzených, jejich zařazování do práce, určování pracovního postavení a pracovních podmínek odsouzených, odměnám za vykonanou práci a odvodům ze mzdy. Vzhledem k mnou studovanému oboru, kterým je sociální práce, se budu v samostatné kapitole rovněž zabývat spojením vězeňství a sociální práce.

Praktická část je založena na kvalitativním výzkumu prováděném formou otevřených rozhovorů s celkem třemi kategoriemi informantů, kterými jsou zaměstnaní odsouzení, sociální pracovníci a osoby, které jsou zahrnuty v procesu zaměstnávání odsouzených, a to ve vazebních věznicích České Budějovice, Hradec Králové, Teplice a věznicích Odolov, Pardubice, Rýnovice, Stráž pod Ralskem a Vinařice. Prostřednictvím analýzy výsledků

hloubkových rozhovorů, získaných dat i poznatků v rámci celého výzkumu se zaměřím na to, jakým způsobem pracovní činnost ovlivňuje průběh výkonu trestu. Použitím metody a techniky sběru dat, kódování a studií a analýzou dokumentů tak zjistím, jaký je průběh zařazování odsouzených do zaměstnání i druhy motivací vedoucích u vězňů k zájmu o práci. Domnívám se, že diplomová práce může být praktickým přínosem sociálním pracovníkům ve věznicích, organizacím věnujícím se pomoci odsouzeným, pracovníkům Probační a mediační služby a zejména také osobám, kteří mají nastoupit do výkonu trestu odnětí svobody a jejich rodinám.

1 Teoretická část

1.1 Vězenství v ČR

Jak uvádí § 1 zákona České národní rady č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážci České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Zákon o Vězeňské a justiční strážci“ nebo „ZVJS“), zřizuje se Vězeňská služba České republiky (dále jen „Vězeňská služba“), která zajišťuje výkon vazby, výkon zabezpečovací detence a výkon trestu odnětí svobody a v rozsahu stanoveném tímto zákonem ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti. Podle autorek Raszková a Hoferková (2018) je Vězeňská služba České republiky ozbrojeným bezpečnostním sborem, který řídí generální ředitel, kterého do funkce jmenuje ministr spravedlnosti. Rozsah zajištění upravuje zákon o Vězeňské a justiční strážci České republiky. Úkoly Vězeňské služby obstarává vězeňská stráž, justiční stráž, správní služba, Akademie Vězeňské služby a pověřené orgány Vězeňské služby. Vedle toho organizačními jednotkami jsou:

- Generální ředitelství
- Vazební věznice
- Věznice
- Ústavy pro výkon zabezpečovací detence
- Střední odborné učiliště
- Akademie Vězeňské služby

Podle autorů Raszková a Hoferková (2018) se trest postupně s rozvojem státu a společnosti humanizoval. Počátky vězeňství na českém území jsou datovány od 10. století ve středověku, kdy bylo trestem nejčastěji otroctví, tělesné tresty, a především trest smrti. Cílem trestu ve středověku mělo být utrpení a spravedlnost, avšak už např. Senesco viděl účel trestu i v prevenci, aby trestný čin už páchan nebyl. Právo bylo v té době vyřčeno pouze ústně, jelikož byla většinová společnost negramotná. Ve 12. a 13. století bylo trestem smrti například kamenování nebo vyloučení ze společnosti. Do 14. století byly používány tzv. ordály nebo také boží soudy, kdy byl viník svázán do kozelce a vhozen do vody. Pokud

vyplaval, byl nevinný, pokud se utopil, čin spáchal. Používalo bylo rozžhavené železo místo vody, přičemž o těchto činech existuje řada legend. V předhusitské době stále existoval trest smrti například stětím, oběšením, upálením, lámáním, vařením, zahrabáním zaživa nebo také vyhladověním či rozčtvrcením. Čím horší čin pachatel spáchal, tím delší bylo i jeho mučení v rámci trestu smrti.

V husitské době se trest smrti výrazně omezil a měl být dokonce zrušen. Mimo trest smrti bylo v této době prováděno mrzačení, jako useknutí části těla, probodnutí jazyk, oslepení nebo odstranění pohlavních orgánů. Mimoto byli pachatelé vystaveni veřejnému posměchu, bičování a pranýřování. Trest odnětí svobody se nepoužíval, jelikož na to nebyly zřízeny budovy, až ve 13. století byly zřízeny prostory župních hradů, které ale ještě neměly charakter odnětí svobody, jednalo se spíše o vazbu před nějakým trestem výše zmíněným. Taková místa byla zřízena i ve sklepeních radnic, docházelo v nich však k šíření nemocí a pachatelé tam často rychle umírali kvůli nevyhovujícím podmínkám. V polovině 16. století dokládají městská práva Koldínova z roku 1579 existenci vězení, kdy délku trestu stanovoval zákon a byla vytvořena - dle zřizovatelů - věznice církevní, hradní, vojenská a panská.

Osvícenství přineslo vznik státu a stát přebral aktivity v trestání pachatelů. Trest byl stále chápán jako pomsta a udělovaly se finanční a tělesné tresty, odnětí svobody a nucené práce, mimoto byly udělovány tresty majetkové, většinou, pokuty a tresty zneuct'ující, jako pranýřování, cejchování a jiné. Roku 1768 vznikl Tereziánský zákoník, který přerušil přirozený vývoj práva a následně vznikl roku 1787 Všeobecný zákoník o zločinech a trestech, ve kterém se už projevuje zásada proporcionality, tedy úměrnosti mezi nebezpečností trestného činu a trestem. Zákoník již obsahoval množství trestných činů, které byly seřazené dle nebezpečnosti a zrušil také zmrzačující tresty a trest smrti. Trest smrti byl obnoven v roce 1795. V roce 1852 vznikl trestní zákon, který rozlišoval zločiny, přečiny a přestupky. Zločiny se trestaly trestem smrti oběšením nebo žalářem, který se dále dělil na žalář nebo těžký žalář. Roku 1823 vznikla první státní Svatováclavská trestnice v Praze, kde začal vyučovat František Josef Řezáč a díky němuž vstoupila do vězeňství výchova a sociální práce. Věznice se umisťovaly do pevností, kasáren a klášterů, za zmínku stojí například Terezín, Mírov, Valdice, Věznice Plzeň Bory a následně Věznice Pankrác v Praze.

S příchodem První republiky se usilovalo o zkvalitnění předpisů věznic. Na vězeňství se po roce 1918 podíleli učitelé, lékař a duchovní.

V první polovině 20. století se tak na našem území nacházelo 24 věznic s ubytovací kapacitou nad 200 vězňů, podle (Věznice České republiky, 2019). Dále podle Raszková a Hoferková (2018) se uvádí, že v meziválečné republice se poprvé objevilo vězeňství jako vědní disciplína. Trest smrti byl užíván už jen zřídka. S příchodem 2. světové války existovaly věznice jako káznice, věznice, koncentrační tábory, pracovní tábory a trest smrti byl velmi uplatňován. Poválečná doba byla velmi náročná a vznikaly tábory nucených prací. V letech 1965 až 1989 vydala Organizace spojených národů Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni (1957) a v Československu vznikl zákon o výkonu trestu odnětí svobody, který měl legislativní základ reformy vězeňství na našem území. Poslední trest smrti byl vykonán 2. února 1989 v Praze a novelou roku 1990 byl trest smrti zrušen. Téhož roku bylo amnestií prezidenta republiky Václava Havla propuštěno několik tisícovek vězňů. Podle (Kýr, 2020) vyhlásil prezident Václav Havel amnestii ke dni 1.1. 1990, kdy po propuštění zůstalo ve věznici kolem 6.000 odsouzených z předešlého počtu 22.000 odsouzených. Propuštěno bylo také celkem 52 odsouzených za trestné činy proti republice. Dále podle autorky po roce 1993 se vznikem samostatné České republiky došlo k přepracování a vzniku nových zákonů. V roce 2005 vznikla Koncepce vězeňství do roku 2015, kterou schválilo Ministerstvo spravedlnosti. Velká amnestie prezidenta Václava Klause proběhla začátkem roku 2013.

Další změnou byla novela zákon o výkonu trestu odnětí svobody, kdy z dosavadních 4 typů věznic došlo k redukci na dva typy, nynější věznice s ostrahou a věznice se zvýšenou ostrahou. Dále vzniká nová Koncepce vězeňství do roku 2025, která se zaměřuje na nedostatky dřívější koncepce a je také obsažená v této diplomové práci.

1.1.1 Typy věznic

Podle § 8 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o výkonu trestu odnětí svobody“ nebo „ZVTOS“) se věznice člení podle způsobu vnějšího střežení, zajištění bezpečnosti a režimu výkonu trestu do dvou typů, a to na věznici:

- a) s ostrahou
- b) se zvýšenou ostrahou

Podle (Brunová, 2020) byly dříve celkem čtyři stupně věznic, a to s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Vedle základních typů věznic se zřizují zvláštní věznice pro mladistvé. V rámci jedné věznice mohou být zřízena oddělení různých typů, pokud tím nebude ohrožen účel výkonu trestu. Jak uvádí § 12a ZVTOS věznice s ostrahou se podle stupně zabezpečení člení na oddělení s nízkým stupněm zabezpečení, se středním stupněm zabezpečení a s vysokým stupněm zabezpečení. Do oddělení jsou odsouzení umísťováni podle míry vnějšího a vnitřního rizika. Vnější riziko vyjadřuje míru nebezpečnosti odsouzeného pro společnost, a to zejména s ohledem na trestnou činnost, za kterou mu byl uložen trest, délku trestu a formu zavinění s přihlédnutím k tomu, zda již byl ve výkonu trestu. Vnitřní riziko vyjadřuje míru rizika ohrožení bezpečnosti během výkonu trestu s ohledem na individuální charakteristiku odsouzeného, v níž se zohledňují zejména povaha jeho trestné činnosti, nevykonaná ochranná opatření, průběh předchozích výkonů trestu a hrozba útěku. Vyhodnocení míry vnějších a vnitřních rizik provede odborná komise, která je složena z vedoucího oddělení výkonu trestu nebo oddělení výkonu vazby a trestu anebo z ředitelem věznice pověřeného zaměstnance tohoto oddělení, a dále z psychologa, speciálního pedagoga, sociálního pracovníka, vychovatele a popřípadě dalších zaměstnanců Vězeňské služby určených ředitelem věznice. Odborná komise toto vyhodnocení včetně doporučení na umístění do některého z oddělení věznice s ostrahou předá bez zbytečného odkladu řediteli věznice. O umístění do některého z oddělení věznice s ostrahou rozhoduje ředitel věznice, ve které je odsouzený umístěn. Při svém rozhodování přihlédne k doporučení odborné komise; rozhodne-li odchylně od jejího doporučení, tento postup odůvodní a o rozhodnutí informuje Ministerstvo spravedlnosti. Rozhodnutí je třeba písemně vyhotovit a doručit odsouzenému, jak uvádí § 12b ZVTOS.

Podle Veteška a Fischer (2020) se věznice s ostrahou (dříve věznice se zvýšenou ostrahou) z hlediska vnitřní diferenciací dělí na oddělení:

- s nízkým stupněm zabezpečení
- se středním stupněm zabezpečení
- s vysokým stupněm zabezpečení

Autorky Raszková a Hoferková (2018) uvádí, že v oddělení s nízkým stupněm zabezpečení se odsouzení pohybují bez dohledu zaměstnanců a rovněž převážně pracují na pracovištích mimo věznici. Na oddělení se středním stupněm zabezpečení věznice s ostrahou se pohybují odsouzení pod dohledem zaměstnanců Vězeňské služby. Někteří odsouzení se mohou na základě rozhodnutí ředitele volně pohybovat po věznici. Tito odsouzení mohou pracovat mimo areál věznice, ale v intervalech je kontrolují pověřeni zaměstnanci. Dále v oddělení s vysokým stupněm zabezpečení se odsouzení pohybují pod dohledem zaměstnanců Vězeňské služby. V rámci zaměstnání těchto odsouzených se jedná o pracoviště uvnitř věznice, nebo v některých případech mimo věznici, kde je v pravidelných intervalech kontrolují zaměstnanci Vězeňské služby. Oproti tomu ve věznici se zvýšenou ostrahou se odsouzení pohybují pouze za dohledu zaměstnance Vězeňské služby a zpravidla jsou uzamykáni do cel. Rovněž v celách, popřípadě na pracovištích uvnitř věznice tito odsouzení mohou vykonávat práci.

Podle § 67 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“ nebo „TR“) smí být obviněný vzat do vazby, pokud z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stále bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest, dále, že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závazných pro trestní stíhání, nebo že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil, a dosud zjištěné okolnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl páčán, má všechny znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný, a s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatření, zejména uložením některého z předběžných opatření.

1.1.2 Koncepce vězeňství do roku 2025

Podle Justice (Koncepce vězeňství do roku 2025, 2016) vláda ČR schválila Koncepci vězeňství do roku 2025, uvedenou v části III materiálu čj. 50/16 Usnesení vlády České republiky ze dne 3. února 2016 č. 79, která vychází ze základní premisy multidisciplinárního

a meziresortního přístupu k problematice vězeňství a je také první systémovou aktivitou. Cílem je vytvořit takové vězeňství, které je fungující, efektivní. Důraz je kladen nejen na postpenitenciární péči, sociální sféru a vzdělávací systém, který směřuje k reintegraci pachatelů zpět do společnosti, ale především je hlavním cílem ochrana bezpečnosti společnosti prostřednictvím snížení recidivy pachatelů. Na Koncepci vězeňství do roku 2025 se podílel tým 50 odborných osob z Ministerstva spravedlnosti České republiky, Vězeňské služby,

ministerstev a institucí, kde bylo vytvořeno 9 pracovních podskupin, jejichž výstupem se staly cíle a nástroje, kterých má být díky Koncepci dosaženo. Jedná se o:

- Zaměstnávání vězňů
- Zdravotnictví ve věznicích
- Vzdělávání
- Programy zacházení a SARPO
- Legislativní změny v oblasti vězeňství
- Řešení problematiky drog a ostatních návykových látek
- Financování vězeňství
- Resocializace propuštěných vězňů, návaznost na prevenci a postpéči
- Bezpečnost ve věznicích

Každá kapitola obsahuje 5 částí, a to – úvod, kde je popsána samotná problematika, strategický cíl či cíle, dále současný stav, kde je popsána aktuální situace a problematické oblasti, které musí být řešeny, seznam specifických cílů s uvedením přehledu jednotlivých cílů, které budou v následujících letech evaluovány, a „příběh vězně“, kde je modelován ilustrativní případ. Z vybraných pracovních skupin nebo také kapitol jsem vzhledem k tématu diplomové práce vybrala problematiku zaměstnávání a vypracovala z nich tabulku strategických cílů.

Tab. č. 1 – Koncepce vězeňství do roku 2025 a Zaměstnávání – Strategické cíle

Zaměstnávání	
Strategické cíle	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Zvýšení skutečné zaměstnanosti osob ve výkonu trestu odnětí svobody 2. Podpora zaměstnávání osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody 	
Seznam specifických cílů	Zajištění dostatečné kapacity věznic pro zaměstnávání vězňů
	Provázání vzdělávání a zaměstnávání odsouzených
	Podpora vlastní činnosti věznic v rámci provozoven Střediska hospodářské činnosti Vězeňské služby ČR
	Navýšení personálu potřebného k zajištění dohledu nad pracovní činností odsouzených a k jejich přepravě do zaměstnání
	Změna přístupu na všech úrovních k pracovnímu zařazování odsouzených na pracoviště mimo věznice (především nestřežená pracoviště)
	Změna výkaznictví zaměstnanosti osob ve výkonu trestu
	Zvýšení možnosti zaměstnávání osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody

Nástroji k dosažení cílů jsou například výstavba nových výrobních hal v areálech věznice, spolupráce Ministerstva spravedlnosti České republiky a Vězeňské služby, prohlubování a zpřesňování údajů v Kartě věznice, spolupráce s místní samosprávou, církvemi

a náboženskými společnostmi a neziskovým sektorem, zavedení vícesměnných provozů, mapování požadavků trhu v rámci spolupráce s Ministerstvem práce a sociálních věcí České republiky, prostřednictvím rekvalifikačních kurzů rozvíjet současné a nové aktivity vzdělávání, aby reagovaly na situaci na pracovním trhu, vzdělávací programy přizpůsobovat potřebám zaměstnávání vězňů, rozšířit výroby věznic, podporovat projekty inspirované zahraniční praxí, využít elektronického monitoringu při cestách odsouzených do práce a z práce, vytvořit metodiku výpočtu skutečné zaměstnanosti ve věznicích, podporovat projekty soukromých subjektů v konkrétních věznicích, spolupráce Vězeňské služby s Úřady práce, sociálními kurátory a neziskovými organizacemi při vyhledávání práce a mnohé další.

Vedle Koncepce vězeňství do roku 2025 je potřeba také zmínit Norské fondy, které jsou finančními příspěvky Norska, určenými ke snížení ekonomických a sociálních nerovností. Vězeňské službě se prostřednictvím Norských fondů podařilo zrealizovat několik projektů a jednalo se zejména o projekty pro zranitelné skupiny ve věznicích a vzdělávání zaměstnanců věznice, zvýšení připravenosti odsouzených na propuštění ve Věznici Nové Sedlo, Věznici Opava a připravenost žen na propuštění, výstavba haly pro rekvalifikační kurzy ve Věznici Příbram a zvýšení efektivity zacházení s mladými dospělými ve Věznici Kuřim, podle autorek Raszková a Hoferková (2018). Podle Public Health (2017) na realizaci Norských fondů a jejich programů byl přidělen grant ve výši 7,1 milionu eur, z čeho 85 % tvoří prostředky norského finančního mechanismu a 15 % spolufinancuje Litevská republika. Norské fondy fungují také za účelem posílení dvoustranných vztahů mezi Norskem a přijímacím státem. Podle Ministerstva financí České republiky (2021) je Česká republika pátým největším příjemcem po Polsku, Rumunsku, Maďarsku a Bulharsku, kde Norské fondy podpořily společně s Evropským hospodářským prostorem přes 1.000 projektů v České republice. Podle Iceland Liechtenstein Norway grants (2019) má Česká republika jednu z nejvyšších populací vězňů v Evropě, což představuje výzvy pro přeplněné věznice a nedostatek finančních zdrojů. V tomto případě je třeba řešit přeplněnost věznic, zlepšit kapacitu vězeňského systému a stimulovat reintegraci vězňů.

1.1.3 Vězeňství v ostatních zemích

Podle Raszková a Hoferková (2018) existují Evropská vězeňská pravidla, ze kterých rovněž vychází Česká republika. Dne 30.8. 1955 byla Organizací spojených národů v Ženevě schválena Standardní minimální pravidla pro zacházení. Tato pravidla představují zacházení s vězni a užívání nástrojů odnětí svobody. V Evropských vězeňských pravidlech se klade důraz na důstojnost člověka a moderní pojetí řízení.

Jak uvádí (Hála, 2006) ve Francii je u soudců, ale také veřejnosti velmi oblíbený alternativní trest obecně prospěšných prací (OPP). Pokud je však odsouzený dán do věznice nebo vazby, jedná se ve Francii o neustále přemísťování odsouzeného, z důvodu vytváření nežádoucích skupin, které by mohly narušovat průběh výkonu trestu. Francie se rovněž dala cestou výstavby nových věznic. Podle Hála, Jánský a Kabátová (2017) je ve Francii úsilí přistupovat k rodinám odsouzeného jinak. Celkem ve 22 věznicích jsou zřízeny malé byty, ve kterých může odsouzený přijmout návštěvu své rodiny na téměř až 72 hodin. Vedle toho jsou ve Francii vydané brožury pro matky v rodinách, kde mají manžela odsouzeného. V brožurách jsou popsány informace o možnostech průběhu návštěv a také obrázkovou formou vysvětlena tato situace malým dětem.

Jak uvádí autorka (Brunová, 2020) ve Slovenské republice je trest odnětí svobody jednou z trestních sankcí podle zákona č. 300/2005 Z.z., ve znění pozdějších předpisů, který se ukládá všem fyzickým osobám včetně mladistvým. Ohledně právnických osob je postih jinými trestními zákony v jiné zákonné úpravě. Nepodmíněný trest odnětí svobody se uskutečňuje v minimálním stupni střežení, středním stupni střežení a maximálním stupni střežení. Roku 2019 bylo v Slovenské republice v trestu odnětí svobody celkem 9.028 odsouzených, z čehož bylo 8.322 mužského pohlaví. Účel výkonu trestu odnětí svobody je rozdílný a jeho funkci lze vnímat jednat jako ochrannou, to znamená, že odsouzený je izolován od společnosti, čím se zajišťuje její ochrana a druhou je represivní funkce, kdy jsou omezovaná práva odsouzeného v podobě pohybu, svobody pobytu, soukromí, korespondenci a dalších. Program zacházení se stanovuje podobně jako v České republice a jeho účelem je zejména psychologické působení, pedagogické působení, sociální práce, dodržování ústavního řádu, výkon kázeňské pravomoci, výkon práce a zařazování do práce, vzdělávání a kulturně osvětové činnosti.

Ve Švýcarsku se podle Hála a Vinzens (2008) uplatňuje narovnání činem poznamenaných mezilidských vztahů – tedy pachatele a oběti. Pachatel, který nastupuje do výkonu trestu odnětí svobody, má zpracovaný program zacházení, mezi který se dává i tzv. narovnání narušených mezilidských vztahů spáchaným trestným činem. Tento program zahrnující narovnání se provádí u odsouzených s délkou trestu delší než 6 měsíců. V případě kratších trestů, se již neprovádí tak detailní analýza osobnosti odsouzených a pracuje s nimi sociální pracovník. U osob odsouzených k trestu delšímu než 6 měsíců se předpokládá, že má smysl účinně působit na vězně a usilovat o narovnání vztahů s obětí. Z hlediska práce s vězni se zaměřuje přístup a motivace v poslušnosti svědomí, vina a pokání.

Vězeňství v USA, podle (Hála, 2006) je v současné době rozděleno do několika typů věznic – věznice s maximální bezpečností, kde jsou umístěni nejagresivnější zločinci, věznice se střední úrovní bezpečnosti pro méně nebezpečné pachatele s nižším sklonem k útěku z vězení, ve kterých se více pracuje s různými programy – vzdělávacími, profesními, oddechovými, terapeutickými a dalšími. Dalším typem jsou vazební věznice, ve kterých jsou, stejně jako v České republice umístěny osoby, proti kterým je vedeno trestní řízení. Mimo to jsou zde umisťováni také osoby s krátkodobými tresty za méně závažné trestné činy. V USA je také velmi oblíbená tzv. kauce, tedy peněžitá záruka, která může být přijata jako náhrada za vazbu. Vedle toho (Šopor, 2018) uskutečnil rozhovor s dozorkyní z americké věznice, která uvedla, že státní věznice má odsouzené s trestem smrti. Odsouzení jsou ve vězení a třeba až 20 let odpykávají trest, než budou popraveni. Ve věznici s maximální ostrahou jsou podle ní vězni v celách po jednom, někdy po dvou věznicích a odsouzení hrají se zaměstnanci věznice neustále psychologické hry, jak je obalamutit. Vedle toho Vest et. al., (2020) udělal vzhledem k pandemii COVID-19 analýzu rizik v texaských věznicích, kde jsou osoby obzvlášť zranitelní vůči infekčním chorobám kvůli nedostatku ochranných pomůcek a životním podmínkám, a výsledkem bylo, že odsouzené, které ubytovali do lepších prostor, měli menší riziko onemocnění COVID-19 a následné úmrtí. Podle autora by se měl tento standard uvést po všech věznicích po celé Americe. (Keramet, 2021) uvedl, že ve věznicích onemocnění COVID-19 zabil stovky lidí včetně ve věznicích pro zadržování imigrantů po Spojených státech. S tímto ohledem lékařští vědci vyzvali příležitost pro uvězněné lidi k účasti na pokusech s vakcínami. Dle (DelSesto, 2021) vězeňské stávky přivedly veřejnost k zamyšlení nad problémy spojenými s vězeňskou prací

ve Spojených státech. Odsouzení často vykonávají životu nebezpečnou práci, jako například hašení požárů, kdy za práci dostávají částku nižší než 1 dolar za hodinu. V rámci práce podle Kaun et. al. (2020) jsou vězni pronajímáni jako pracovní síly pro budování železnic ve Spojených státech. Část práce, kterou vězni vykonávají, je spojena s výrobou, opravami a údržbou infrastruktury. Vězeňská práce kombinuje prvky jak vykořisťování, tak také rehabilitace.

Anglie a Wales má podle zjištění (Sinead, 2008) nejvyšší počet doživotně odsouzených vězňů v Evropě, a to více než ve Francii, Německu, Itálii a Turecku dohromady. Vedle toho je zde uvězněno více žen než kdekoli jinde v západní Evropě a také velké množství mladých lidí, proto si Anglie a Wales pokládá otázku, zda stavět nové věznice pro navýšení kapacity. Zajímavosti z Dánské věznice podle Dogbeh et. al. (2015) na základě výzkumu vyjádřilo 69 % vězňů nespokojenost se svým vnitřním prostředím. Nespokojenost byla z hlediska teploty v cele a nedostatečným prouděním vzduchu. Dle výzkumu je uvedená studie a analýza vhodná pro doporučení k renovaci vězeňských budov, která má splňovat minimální zdravotní a komfortní normy pro odsouzené. Další zajímavostí podle (Hála, 2020) jsou dostupně známá fakta veřejnosti, kdy je známo o nehumánních podmínkách zacházení v afrických, jihoamerických a asijských věznicích. V některých evropských státech jsou podmínky také nedostačující. Příkladem pro výstavbu věznic je například švýcarská věznice Saxerriet.

Ačkoliv se jedná o velmi starou publikaci, byla velmi zajímavá z hlediska historie, neboť podle *Prison in China* (2009) asi 70 % vězeňské populace v Pekingské věznici tvořili odsouzení za politické trestné činy a zbytek za činy jako je napadení, vedení nevěstince a krádeže. 1/10 odsouzených byly ženy. Zpravidla nikdo nebyl poslaný do vězení na dobu pod 3 roky. Většina trestů se pohybovala kolem 3-15 let. Ve věznicích pracovali odsouzení například v tisku a svazování knih, zemědělství, textilní továrně, kde se vyráběly bavlněné tkaniny, punčochové výrobě, kde se vyráběly punčochy a ponožky, ve slévárně železa a v továrně, kde se mlela mouka. Továrna na výrobu punčoch patřila zpravidla odsouzeným za klasické trestné činy. Političtí odsouzení byli rozptýleni do ostatních zaměstnání. Vězni byli odměňováni za práci, kterou odvedli, dvakrát ročně, a to penězi nebo zbožím. Existovaly 4 stupně odměn, nejnižší odpovídala 40 % mzdě.

1.2 Výkon trestu odnětí svobody

Podle § 56 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“ nebo „TZ“) se nepodmíněný trest odnětí svobody vykonává diferencovaně ve věznici s ostrahou nebo se zvýšenou ostrahou. Jak uvádí Spirit et. al. (2008) nepodmíněný trest odnětí svobody je nejpřísnějším druhem trestu a lze jej uložit za každý trestný čin tehdy, když nestačí jiný trest než ten vykonávající mimo svobodu. Nejdelším trestem je výjimečný trest, který může být uložen na doživotí. Podle § 1 ZVTOS účelem výkonu trestu odnětí svobody je prostředky stanovenými tímto zákonem působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchaní trestné činnosti. Dle § 2 ZVTOS může být trest vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody; tím však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti. S odsouzenými ve výkonu trestu se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovaly se takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění řádný život bez porušování pravidel daných společností. Přestože podle Matoulka a Sejkorové (2011) zákon o výkonu trestu odnětí svobody zaručuje pro všechny odsouzené stejné podmínky výkonu trestu, je přístup u některých dílčích skupin odsouzených v rámci daných předpisů odlišný. Specificky se takto přistupuje například k mladistvým nebo ženám. Jak uvádí Raszková a Hoferková (2018) odsouzený se přijímá do výkonu trestu odnětí svobody na základě pravomocného a vykonatelného rozhodnutí soudu, na základě nařízení výkonu trestu nebo na základě výzvy či příkazu od soudu k nastoupení do výkonu trestu odnětí svobody. Do výkonu trestu odnětí svobody se lze dostat okamžitě, popřípadě s policejním doprovodem, s odkladem nebo vůbec. Pro realizaci výkonu trestu odnětí svobody je možný nástup do vazby, nástup do věznice v lhůtě do 1 měsíce, zatčením nebo vypátráním a zatčením. Podle (Sokol, 2007) můžeme rozdělit trest do 4 skupin podle funkce, a to na *výchovnou*, kde se přiměje odsouzený k nápravě, *preventivní*, kde se odrazuje od páchaného jednání, *ochrannou*, kde se má chránit společnost před pachatelem, a *restorativní*, kde se obnovuje spravedlnost. Jak uvádí Veteška a Fischer (2020) účelem výkonu trestu odnětí svobody je působit na odsouzené tak, aby snížili recidivu svého chování a vedli po propuštění z výkonu trestu

odnětí svobody soběstačný život bez páchání trestné činnosti. Avšak s uvězněním dochází k narušení dvou základních vazeb, a sice vazby na rodinu a vazby na zaměstnání. Pokud odsouzený tyto dvě základní motivace nemá, je velmi nepravděpodobné, že jeho návrat k soběstačnému životu bude bezproblémový a bez recidivy. Rodina společně s dalšími sociálními kontakty a zaměstnáním, tedy pracovními návyky a dovednostmi, jsou nejzákladnějšími prvky k nastolení běžného života. Jak uvádí Brunová (2020) v České a Slovenské republice lze povahu právních předpisů posuzovat dle stejné hierarchie, pouze s tím rozdílem, že, v České republice byl přijat nový trestní zákoník, avšak v platnosti zůstal oproti Slovenské republice trestní řád, kde přijali nové trestní předpisy v roce 2005.

1.2.1 Orgány zajišťující výkon trestu

Podle Janků et. al. (2010) trest ukládá pachateli pouze trestní soud, který vychází z druhů a výměru trestu a u trestů odnětí svobody stanovuje rozpětí trestu nebo tzv. trestní sazbu. Soud zvolí druh trestu a jeho výši. Podle § 3 ZVTOS v trestu odnětí svobody, tedy ve věznicích, střežení odsouzených, dozor nad nimi, metody zacházení s odsouzenými a stanovené podmínky výkonu trestu zajišťuje Vězeňská služba. Ta je oprávněna odsouzeným vydávat pokyny a příkazy a používat vůči nim jen taková omezení a donucovací prostředky, které připouští zvláštní zákon, kterým je zákon o Vězeňské a justiční stráž. Vedle toho podle § 4 ZVJS k uplatňování poznatků, forem a metod zacházení s odsouzenými, které napomáhají k dosažení účelu výkonu trestu a k ochraně práv odsouzených, zřídí ředitel věznice poradní komisi (dále jen „komise“) z odborníků, kteří působí zejména v oblasti práce s pachateli trestných činů a osobami se sociálně patologickým rizikovým způsobem chování a kteří se mohou spolupodílet na naplňování účelu trestu, nebo kteří se mohou podílet na zajištění začlenění odsouzeného po výkonu trestu do společnosti nebo na zajištění jeho léčby. Členem komise nemůže být zaměstnanec Vězeňské služby. Podle § 2 vyhlášky č. 345/1999 Sb., ve věznicích obou základních typů pracují s odsouzenými zásadně stabilní týmy zaměstnanců Vězeňské služby složené ze speciálního pedagoga, psychologa, sociálního pracovníka, vychovatelů a dozorců s odpovídající speciální odbornou přípravou. Jednomu vychovateli je svěřeno do péče zpravidla nejvýše 20 odsouzených. Vedle toho podle zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby § 3 ostrahu obviněných a další úkoly vyplývající z výkonu vazby zajišťuje Vězeňská

služba. Vězeňská služba je vůči obviněnému oprávněna použít pouze taková omezení a donucovací prostředky, které připouští zákon. Použití těchto omezení a donucovacích prostředků oznámí Vězeňská služba bez zbytečného odkladu krajskému státnímu zastupitelství, které provádí dozor nad dodržováním právních předpisů při výkonu vazby. Při zajišťování výkonu práv obviněných Vězeňská služba spolupracuje s ostatními státními orgány, orgány územní samosprávy a s dalšími subjekty způsobem uvedeným ve zvláštních právních předpisech. Zaměstnancem Vězeňské služby se pro účely tohoto zákona rozumí jak zaměstnanec České republiky zařazený k výkonu práce ve Vězeňské službě, tak příslušník Vězeňské služby.

1.2.2 Místo výkonu trestu

Jak uvádí § 5 ZVTOS trest se vykonává ve věznici nebo ve zvláštním oddělení vazební věznice. Věznice zřizuje a ruší ministr a jejich správu vykonává Vězeňská služba podle zvláštního zákona. Vyžaduje-li zdravotní stav odsouzeného poskytnutí zdravotních služeb, které nelze poskytnout poskytovateli zdravotních služeb Vězeňské služby, a výkon trestu nelze přerušit, trest se na nezbytně nutnou dobu vykonává u poskytovatele zdravotních služeb mimo objekty spravované Vězeňskou službou, přičemž zajišťuje nejbližší věznice. Zvýšené náklady spojené s provedením takových opatření hradí zdravotnickému zařízení Vězeňská služba. Podle zákona č. 292/1993 Sb., o výkonu vazby § 4 se vazba vykonává ve vazební věznici nebo ve zvláštním oddělení věznice (dále jen „věznice“). Věznice zřizuje a zrušuje ministr. Správu věznic vykonává Vězeňská služba.

1.2.3 Přijímání, umístování, zařazování a přerazování odsouzených

Odděleně se umístují odsouzení muži od odsouzených žen, odsouzené ženy, které mají ve výkonu trestu u sebe dítě, odsouzení s infekčním onemocněním a ti, u nichž je podezření na infekční onemocnění, a dále zpravidla odsouzení, kteří jsou:

- mladiství od dospělých
- opakovaně ve výkonu trestu od odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé; k zahlazení odsouzení podle zvláštního právního předpisu nepřihlíží,
- odsouzení za úmyslně spáchané trestné činy od odsouzených za trestné činy z nedbalosti

- trvale pracovně nezařaditelní
- osobami s poruchami duševními a poruchami chování
- osobami s uloženým ochranným léčením a zabezpečovací detencí
- velmi nebezpeční jedinci

jak uvádí § 7 ZVTOS. Zařazováním odsouzených se zabývá § 9 ZVTOS a o tom, do jakého typu věznice bude odsouzený zařazen k výkonu trestu, rozhoduje soud podle zvláštního zákona. Odsouzený nastupuje do výkonu trestu ve věznici, kterou soud ve výzvě k nástupu trestu určil. Z důležitých důvodů může odsouzeného k nástupu výkonu trestu přijmout i jiná věznice. Další umístění odsouzených do jednotlivých věznic v souladu s rozhodnutím soudu o zařazení do určitého typu věznice provádí generální ředitelství Vězeňské služby ve spolupráci s ředitelem věznice, ve které odsouzený nastoupil k výkonu trestu. Dle vyhlášky č. 345/1999 Sb. při přijetí do věznice, je nutno ověřit totožnost odsouzeného, aby byla s ohledem na všechny dostupné doklady vyloučena jeho záměna s jinou osobou. Nemá-li odsouzený, dodaný do výkonu trestu odnětí svobody orgánem Policie ČR, u sebe žádný doklad totožnosti, lze odsouzeného přijmout do věznice pouze v případě, že totožnost již byla ověřena dříve a je o tom v dokladech učiněn záznam příslušným orgánem soudu nebo policejním orgánem. Dále podle § 4 stejné vyhlášky při přijetí do věznice se u odsouzeného provede osobní prohlídka a potřebná hygienická a protiepidemická opatření. Osoba, která prohlídku provádí nebo je prohlídce přítomna, musí být stejného pohlaví jako odsouzený. Dle § 6 po nástupu do výkonu trestu se nově přijatí odsouzení ubytují v přijímacím oddílu věznice, a to odděleně podle zásad uvedených v § 7 stejné vyhlášky. Během pobytu v přijímacím oddílu, který zpravidla nepřevyší dva týdny, se odsouzený podrobí vstupní lékařské prohlídce včetně nezbytných diagnostických a laboratorních vyšetření. Odsouzený zařazený soudem do věznice s ostrahou se podrobí během pobytu v přijímacím oddílu rovněž vstupnímu vyhodnocení vnějších a vnitřních rizik ke stanovení stupně zabezpečení. O přeřazování odsouzeného do věznice jiného typu během výkonu trestu rozhoduje soud podle zvláštního zákona, jak udává § 10 ZVTOS. Ředitel věznice je podle § 11 ZVTOS povinen podat soudu návrh na přeřazení odsouzeného do jiného typu věznice, má-li za to, že přeřazení přispěje k dosažení účelu výkonu trestu. K návrhu na přeřazení odsouzeného do věznice jiného typu ředitel věznice vždy připojí vyhodnocení průběhu a účinnost programu zacházení s odsouzeným, zhodnocení průběhu a úspěšnosti výkonu ochranného léčení,

pokud bylo odsouzenému uloženo, a uvede i další skutečnosti, které mohou mít význam pro rozhodnutí soudu. Současně označí důkazy, které navrhuje provést, pokud to soud bude považovat za potřebné. Podle (Brunová, 2020) při každém nástupu do výkonu trestu odnětí svobody na základě nařízení soudu, se odsouzený seznamuje se svými právy, povinnostmi a vnitřním řádem věznice, kdy se právě písemně vyhotovení tohoto seznámení odevzdává odsouzenému. Umístění probíhá dle vnitřní diferenciací vězení.

1.2.4 Nástupní oddíl

Dle vyhlášky č. 345/1999 Sb. podle § 8 odsouzené přijímá v příslušné věznici odborná komise ve složení vedoucí oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu), psycholog, speciální pedagog, sociální pracovník, vychovatel, popřípadě další zaměstnanci Vězeňské služby určené ředitelem věznice (dále jen „odborní zaměstnanci“). Po přijetí do věznice se nově přijatí odsouzení ubytují odděleně od ostatních odsouzených, a to v nástupním oddílu věznice. Během pobytu v nástupním oddílu zpracují určené odborné zaměstnanci komplexní zprávu o odsouzeném včetně návrhu programu zacházení s odsouzeným a dále se odsouzený podrobně seznamuje s obsahem zákona a této vyhlášky, se zněním vnitřního řádu a s prostředím, ve kterém bude trest vykonávat. Po splnění úkonů uvedených výše se odsouzený zpravidla do tří dnů předvolá před odborné zaměstnance, kteří s ním projednají obsah programu zacházení a určí vychovatele, jemuž je svěřen do péče. Odborní zaměstnanci přitom postupují podle zásad stanovených v § 7 zákona a dbají, aby diferencovaným výkonem trestu méně narušení odsouzení vykonávali trest odděleně od více narušených odsouzených a aby se uplatňovaly účinnější prostředky k dosažení účelu trestu. Jak uvádí Raszková a Hoferková (2018) odsouzený je umístěn v přijímacím oddílu, kde je odsouzený umístěn 2 týdny, a je u něj provedena lékařská prohlídka, kde dojde k vyhodnocení vnějších a vnitřních rizik. Přijímací oddělení většinou bývá zřízeno v tzv. nástupních věznicích, většinou ve věznici určené pro výkon vazby. Po těchto činnostech je odsouzený umístěn do konkrétní věznice, kde ho přijímá komise složená z odborných zaměstnanců věznice – psychologa, speciálního pedagoga, sociálního pracovníka, vychovatele, vedoucího oddělení výkonu trestu a dalších zaměstnanců věznice, které určí ředitel věznice. Odsouzení jsou umístěni do nástupního oddělení. Zde jsou proškoleni a je jim zřízena osobní karta, průkaz totožnosti a průkaz ke stravování. Na

nástupním oddělení odsouzení podstupují diagnostiku, ze které je zpracována komplexní zpráva o odsouzeném a stanovení programu zacházení. Komplexní zpráva by měla vycházet z vyšetření schopností, struktury osobnosti, typu chování, chování v zátěžových situacích, zálib, návyků, závislostí, motivace trestné činnosti, povolání, profesních předpokladů, vzdělávacích aktivit, zájmů a zálib pro volnočasové aktivity a ze zmapování aktuálních problémů odsouzeného.

1.2.5 Práva a povinnosti odsouzených

Dle § 14 ZVTOS pro každou věznici stanoví její ředitel se souhlasem generálního ředitelství Vězeňské služby vnitřní řád věznice, kterým se stanoví denní rozvrh chodu věznice, činnost odsouzených a jejich podíl na řešení otázek souvisejících se životem ve věznici. Podle § 15 odsouzeným ve výkonu trestu přísluší stejná práva za podmínek stanovené tímto zákonem a v rozsahu tímto zákonem stanoveném. Podle ZVTOS patří do práv odsouzených zákonem popsané sociální podmínky odsouzených a poskytování zdravotních služeb, korespondence, užívání telefonu, návštěvy, duchovní a sociální služby, uspokojování kulturních potřeb, používání dalších věcí, nákup potravin a věcí osobní potřeby, přijetí balíčku, příjem peněz a nakládání s nimi, ochrana práv odsouzených včetně právní ochrany, omezení a zbavení některých práv a svobody. Jak uvádí § 16 ZVTOS odsouzeným se poskytuje pravidelná strava za podmínek a v hodnotách, které odpovídají požadavku udržení zdraví a přihlížejí k jejich zdravotnímu stavu, věku a obtížnosti vykonávané práce. V rozsahu, v jakém to umožňuje provoz věznice, se přitom přihlíží k požadavkům kulturních a náboženských tradic odsouzených. Odsouzeným se zabezpečuje denně osmihodinová doba ke spánku, doba potřebná k osobní hygieně a úklidu, stravování, nejméně jednohodinová vycházka a přiměřené osobní volno. Odsouzený má také právo na zdravotní služby v rozsahu a za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem s přihlédnutím k omezením vyplývajícím z účelu trestu. Odsouzenému, který není zařazen do práce, neodmítl bez závažného důvodu práci a neměl v období jednoho kalendářního měsíce jiný příjem nebo jiné finanční prostředky ve výši alespoň 100 Kč, poskytuje věznice jedenkrát za měsíc balíček, který obsahuje základní věci osobní potřeby. Podle § 17 má odsouzený právo na svůj náklad odesílat písemná sdělení bez omezení, pokud zákon nestanoví jinak. Vězeňská služba je oprávněna provádět kontrolu korespondence; přitom je oprávněna seznámit se

s obsahem zasílaných písemností. Pokud obsah korespondence zakládá podezření, že je připravován nebo páchán trestný čin, Vězeňská služba korespondenci zadrží a předá ji orgánu činnému v trestním řízení. Kontrola korespondence mezi odsouzeným a jeho obhájcem, mezi odsouzeným a advokátem, který odsouzeného zastupuje v jiné věci, mezi odsouzeným a státními orgány České republiky nebo diplomatickou misí anebo konzulárním úřadem cizího státu anebo mezi odsouzeným a mezinárodní organizací, která podle mezinárodní úmluvy, jíž je Česká republika vázána, je příslušná k projednání podnětů týkajících se ochrany lidských práv, je nepřístupná. Tato korespondence se adresátu odesílá a odsouzenému doručuje neprodleně. Korespondence odsouzeného, který nemá žádné finanční prostředky, adresovaná orgánům výše zmíněným se odešle na náklady věznice. Podle § 18 má odsouzený právo na použití telefonu ke kontaktu s osobou blízkou v době vymezené vnitřním řádem věznice; přitom může použít pouze telefon pro tento účel určený věznicí. Toto právo odsouzeného lze omezit pouze v odůvodněných případech, zejména je-li to nutné k ochraně bezpečnosti nebo práv jiných osob. Odsouzený má právo na použití telefonu v době vymezené vnitřním řádem věznice ke kontaktu se svým obhájcem nebo advokátem, který odsouzeného zastupuje v jiné věci. Náklady spojené s použitím telefonu hradí odsouzený. Návštěvy, jak uvádí § 19, má odsouzený právo přijímat v čase určeném ředitelem věznice, a to návštěvy blízkých osob na dobu 3 hodin během jednoho kalendářního měsíce. Návštěvy probíhají zpravidla v místnostech k tomu určených. Nestanoví-li vnitřní řád věznice počet vyšší, mohou odsouzeného současně navštívit nejvýše 4 osoby včetně nezletilých dětí. Nezletilé děti ve věku do 15 let se mohou zúčastnit návštěvy pouze v doprovodu osoby starší 18 let. Ředitel věznice může povolit uskutečnění návštěvy odsouzeného bez zrakové a sluchové kontroly zaměstnanců Vězeňské služby v prostorách tomu určených. V odůvodněných případech může ředitel věznice rozhodnout, že z bezpečnostních důvodů se návštěva uskuteční v místnosti, kde je návštěvník od odsouzeného oddělen přepážkou. Při návštěvách jsou odsouzení povinni chovat se slušně a ohleduplně k ostatním přítomným osobám. Nesmějí odevzdávat nebo přijímat peníze, dopisy nebo jiné věci, s výjimkou věcí povolených ředitelem věznice nebo jím pověřeným zaměstnancem Vězeňské služby. Odsouzenému může ředitel věznice povolit v souvislosti s návštěvou opuštění věznice, lze-li mít důvodně za to, že tím nebude ohrožen účel výkonu trestu. Zaměstnanec Vězeňské služby je oprávněn návštěvu přerušit nebo předčasně ukončit

bez náhrady, jestliže odsouzený nebo návštěvníci přes upozornění porušují pořádek, kázeň nebo bezpečnost věznice.

Odsouzený, jak uvádí § 23 ZVTOS má právo nakupovat nejméně jedenkrát týdně v prodejně věznice potraviny a věci osobní potřeby, případně věci pro zájmovou a vzdělávací činnost nebo k realizaci programu zacházení. Nákup se uskutečňuje formou bezhotovostní platby z té části peněžních prostředků, s níž může volně disponovat. Ředitel věznice může upřednostnit před nákupem úhradu nákladů na nezbytné léčivé přípravky, potraviny pro zvláštní lékařské účely, zdravotnické prostředky a doplatky na ně, na zdravotní výkony nehrazené nebo částečně hrazené z veřejného zdravotního pojištění a na regulační poplatky nebo spojené s pořízením nezbytných osobních dokladů. Ředitel věznice je oprávněn stanovit nejvyšší peněžní částku, za kterou může odsouzený jednorázově nakoupit.

Podle dílu 3 ZVTOS jsou základními povinnostmi odsouzených povinnost práce, povinnost hradit náklady výkonu trestu a povinnost nahradit další náklady spojené s výkonem trestu. Jak uvádí § 28 ZVTOS je odsouzený ve výkonu trestu povinen dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců Vězeňské služby, pracovat, pokud je mu přidělena práce a není uznán dočasně práce neschopným nebo není po dobu výkonu trestu uznán zdravotně nezpůsobilým k výkonu práce, plnit úkoly vyplývající z programu zacházení, šetrně zacházet se svěřenými věcmi, nepoškozovat cizí majetek, dodržovat zásady slušného jednání s osobami, s nimiž přichází do styku, a i jinak zachovávat ustanovení vnitřního řádu věznice. Dále je povinen dodržovat opatření a pokyny podle zvláštních právních předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a požární ochrany. Odsouzený je dále povinen podrobit se osobní a další prohlídce v zájmu zajišťování vnitřního pořádku ve věznici a vyloučení toho, aby u sebe měl věc, kterou by narušoval účel výkonu trestu a podobně. Dále je odsouzený podle § 35 povinen hradit náklady výkonu trestu, nelze-li tyto náklady srazit z odměny za práci, může věznice k jejich úhradě použít peněžní prostředky, které má odsouzený uloženy ve věznici. Výši nákladů výkonu trestu a podrobnosti její úhrady stanoví ministerstvo vyhláškou. Ředitel věznice může na základě písemné a potřebnými doklady doložené žádosti odsouzeného prominout zcela nebo zčásti povinnost uhradit náklady výkonu trestu, ze kterého byl odsouzený propuštěn, odůvodňují-li to tíživé sociální poměry odsouzeného. Dle § 36 ředitel věznice rozhodne o povinnosti odsouzeného nahradit další náklady spojené s výkonem trestu, kterými jsou

náklady na odeslání nepředaných věci nebo balíčků, náklady na zdravotní služby, náklady na vyšetření ke zjištění, zda užil návykovou látku, v případě, že se prokáže přítomnost návykové látky. Jak uvádí (Brunová, 2020) zákonná úprava České republiky, je více rámcová a podrobnější oproti například Slovenské republice. Odsouzení mohou své žádosti či stížnosti orgánům České republiky, ale také orgánům nadnárodním a mezinárodním jako jsou například Výbor pro lidská práva v Ženevě, Komisi pro lidská práva OSN v Ženevě, Úřadu pro lidská práva v Ženevě a mnoha dalším.

1.3 Vymezení pojmů zacházení, socializace, resocializace

Podle (Jandourek, 2001) je *socializace* proces objevování, zařazování a včleňování se do společnosti, která má stanovená pravidla, hodnoty a normy a kde se učíme sociálními rolím a navazujeme vzájemné kontakty. Pojem *resocializace* můžeme definovat jako proces směřování osoby k nějakým sociálním změnám, ve svém životě, které mají za úkol zařadit je do společnosti a jejích pravidel podle (Veteška, 2015). Podle Veteška a Fischer (2020) můžeme definovat pojem *ideologizace* – jako přijetí norem a pravidel vězeňského prostředí, jedná se o přijetí systému hodnot, postojů a pravidel vězeňské subkultury a ztotožnění se s nimi. Dalším pojmem, který autoři uvádí je pojem *institucionalizace* – jde o adaptaci na vysoce organizovaný způsob života ve vězení. Dalším pojmem podle Kuchty et. al. (2005) či Válkové et. al. je *kriminální recidiva*, kdy jde o stav, kdy pachatel po předchozím spáchaném trestu spáchá trest nový. Kriminální recidivu lze dělit i podle druhů na *monotropní*, kdy pachatel páchá stejný čin, např. loupež; *homotropní*, kdy pachatel páchá více stejných činů, jedná se například o loupež, ublížení na zdraví a *ditropní* recidivu, kdy pachatel páchá trestné činy ze dvou skupin činností jako například krádež a vraždu. Podle stejných autorů je dalším pojmem *sociální kultura*, která představuje prostředky, kterými se působí na chování osob a dosahuje se tak u nich žádoucího chování. *Vyhodnocení rizik a potřeb pachatelů* podle Štern et. al. (2010) je dalším pojmem, kde se jedná o proces shromažďování, vyhodnocování a posuzování informací pachatele či případu a jsou zde posuzovány rizikové faktory. Komise pro podmíněné propuštění je poradním orgánem ředitele věznice a je prozatím vytvořena jako pilotní projekt ve všech věznicích, kde se projednává odsouzený, kterému vznikla možnost podání žádosti o podmíněné propuštění. V souvislosti s tím, podle (Svatoš, 2017) lze definovat také pojem *delikt*, kterým se označuje

porušení pravidel nebo stanovených povinností. Dále také pojem *kriminalita* podle (Svatoš, 2009) je souhrn trestných činů, které pachatelé spáchali v nějaký čas na nějakém území. Kriminalitu lze členit za *zjevnou*, o které víme a vyšla najevo a *skrytou*, která nebyla oficiálně uvedena. Skrytou kriminalitu můžeme dále členit na černá čísla, což je trestná činnost, o které se orgány činné v trestném řízení nedověděly a šedá čísla, kde se jedná o činnost, o kterých se orgány činné v trestním řízení dozvěděly, ale nedostaly se do statistiky.

1.3.1 Zacházení s odsouzenými

Jak uvádí ZVTOS § 40 je během výkonu trestu odsouzený povinen dodržovat vnitřní řád věznice, který kromě jiného vymezuje druh a obsah činností, které jsou pro jednotlivé skupiny odsouzených buď povinné, nebo dobrovolné. Okruh konkrétních činností, kterých je odsouzený povinen se zúčastnit nebo které může vykonávat, je stanoven v programu zacházení. K dosažení účelu výkonu trestu stanoví věznice pro každého odsouzeného program zacházení jako základní formu cílevědomého a komplexního působení, jehož cílem je připravit odsouzeného na běžný život v souladu se zákonem po propuštění z výkonu trestu. Součástí působení na odsouzeného jsou rovněž metody a formy práce zaměřené na oblasti řešení důsledků a dopadů trestné činnosti na poškozeného. Program se nezpracovává v případech, kdy odsouzený má vykonat trest nebo jeho zbytek ve výměře nepřesahující 3 měsíce. Rozhodnutí ředitele věznice o povolení opustit věznici je veřejnou listinou, kterou lze prokázat totožnost odsouzeného. Podle § 4a zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby ve znění pozdějších předpisů je v průběhu výkonu vazby věznice povinna podle možností obviněnému nabídnout účast na preventivně výchovných, vzdělávacích, zájmových a sportovních programech.

1.3.2 Program zacházení

Podle § 41 ZVTOS se program zacházení zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti. Komplexní zpráva je shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, sociálního, případně lékařského posouzení, hodnocení rizik a potřeb a jiných dostupných materiálů osobě odsouzeného; její obsah je důvěrný. Program zacházení obsahuje konkrétně

formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení cíle a způsob a četnost hodnocení. Pravidelnou součástí programu zacházení je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, případně jeho účasti na pracovní terapii, vzdělávání anebo jiné náhradní činnosti směřující k vytvoření předpokladů pro jeho soběstačný život v souladu se zákonem. Pokud u odsouzeného přichází v úvahu více variant programu zacházení, umožní se mu výběr. V rámci programu zacházení se pro odsouzené nezařazené do výstupního oddílu vytvářejí nejméně 3 měsíce před propuštěním podmínky pro soběstačný život v souladu se zákonem a za tím účelem se aktualizuje program zacházení. Při vypracování programu zacházení věznic podle potřeby spolupracuje s příslušnými orgány sociálního zabezpečení. Dle § 36 vyhlášky č. 345/1999 Sb., si věznic na základě komplexní zprávy zvolí program zacházení, který pro odsouzeného považuje za vhodný. Přitom sleduje zejména minimalizaci identifikovaných rizik, která měla nebo mají souvislost s trestnou činností, popřípadě mohou mít vliv na páchání trestné činnosti v budoucnu. Program zacházení s odsouzenými se člení na pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciální výchovné aktivity, zájmové aktivity, oblast utváření vnějších vztahů. Pracovními aktivitami programu zacházení se rozumí zaměstnávání, práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice a pracovní terapie, vedená zaměstnanci Vězeňské služby s potřebným odborným vzděláním. Vzdělávacími aktivitami programu zacházení se rozumí vzdělávání organizované či realizované středním odborným učilištěm, vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu), vzdělávání v korespondenčních kurzech a v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol. Speciálními výchovnými aktivitami programu zacházení se rozumí sociální, speciální pedagogické, psychologické a terapeutické působení vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, zaměřené zejména na oblast příčin a důsledků páchání trestné činnosti, rizika a kriminogenní potřeby, osobnost odsouzeného nebo změnu postojů, myšlení a chování odsouzeného. Zájmovými aktivitami programu zacházení se rozumí formy individuální a skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, které rozvíjejí v souladu s účelem výkonu trestu schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti odsouzených. Při realizaci programu zacházení je věznic povinna využívat co nejširší škálu forem, metod a prostředků, které vyžadují aktivní přístup odsouzených a obsahují prvky sebeobsluhy. Programy zacházení s jednotlivými odsouzenými schvaluje ředitel věznice nebo jeho zástupce.

Jak uvádějí autoři Veteška a Fischer (2020) existuje několik druhů programů zacházení a to:

- Program minimálního zacházení
- Program standardního zacházení
- Program speciálního zacházení
- Program výstupního zacházení
- Program základního motivačního zacházení

Standardizované programy podle autorů mají za cíl působit na pachatele, kdy práce s nimi je důležitá pro ochranu společnosti. Podle (Nové koncepce vězeňství ČR, 2016) je rozšiřování těchto programů do více věznic v České republice potřebné, jelikož současný standardizovaný program je stanoven na snížení recidivy i pro odsouzené za trestné činy sexuálního charakteru, násilné, majetkové, dopravní nehody spáchané pod vlivem návykových látek nebo pro odsouzené, kteří se připravují na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Podle Veteška a Fischer (2020) má důležitou roli v penitenciární péči (problematika výchovy a vzdělání odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody) terapie. Terapii můžeme definovat jako metodu léčby tělesných a duševních poruch. Základem terapie je zajištění sociální integrace. Terapie se ve výkonu trestu odnětí svobody se realizuje pomocí aktivit – jedná se zejména o pracovní aktivity, umělecké, taneční a dále individuální nebo skupinové. V akutní fázi jde o potlačení chorobných projevů a následně dosažení remise, uzdravení a zabránění recidivě. Zvláštní důraz a význam má terapie psychosociální, kde je kladen důraz na problémové situace v životě odsouzeného. Vedle terapie je v penitenciární oblasti využívána také psychoterapie, která je léčbou prostřednictvím psychologických prostředků, a to komunikační a vztahové povahy. Zde je důležité, aby proces terapie stanovil psychoterapeut.

1.3.3 Odměny a kázeňské tresty

Zákon o výkonu trestu odnětí svobody v § 45 udává, že jestliže odsouzený svým chováním a jednáním nebo příkladným činem projevuje odpovědný přístup k plnění stanovených povinností a spolupracuje při naplňování účelu výkonu trestu, lze mu udělit odměnu. Odměnami jsou pochvala, mimořádné zvýšení doby trvání návštěv během jednoho

kalendářního měsíce až na 5 hodin, povolení jednorázového nákupu potravin a věcí osobní potřeby odsouzenému, který jinak tyto nákupy nemůže provádět, zvýšení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu 3 kalendářních měsíců, věcná nebo peněžitá odměna až do výše 1 000 Kč, rozšíření osobního volna na sportovní, kulturní nebo jiné zájmové aktivity až na dobu 1 měsíce, povolení opustit věznicí až na 24 hodin v souvislosti s návštěvou nebo s programem zacházení, přerušeni výkonu trestu. Jak uvádí § 56 ZVTOS v případě úspěšného plnění programu zacházení a dosahování účelu výkonu trestu může ředitel věznice formou odměny přerušit výkon trestu odsouzenému až na 20 dnů během kalendářního roku. Doba přerušeni se počítá do výkonu trestu. Dle autorů Raszková a Hoferková (2018) jak kázeňské odměny, tak kázeňské tresty musí respektovat zásady individualizace, přiměřenosti, spravedlnosti a důslednosti. Kázeňské odměny a tresty se každému zapisují do tiskopisů, které se vkládají do osobních spisů odsouzených.

Kázeňské tresty: podle § 46 ZVTOS je kázeňským přestupkem zaviněné porušení zákonem stanovené nebo na jeho základě uložené povinnosti, pořádku nebo kázně během výkonu trestu. Za každý kázeňský přestupek lze odsouzenému uložit kázeňský trest. Kázeňský trest se neuloží, jestliže samotným projednáním kázeňského přestupku s odsouzeným lze dosáhnout sledovaného účelu. Kázeňskými tresty jsou důtka, snížení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu 3 kalendářních měsíců, zákaz přijetí jednoho balíčku v kalendářním roce, pokuta až do výše 5 000 Kč, propadnutí věci, umístění do uzavřeného oddílu až na 28 dnů, s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení, celodenní umístění do uzavřeného oddílu až na 20 dnů, umístění do samovazby až na 20 dnů, odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny. Podle § 47 kázeňský trest lze uložit, jen jsou-li náležitě objasněny okolnosti kázeňského přestupku a prokázána vina odsouzeného. Před uložením kázeňského trestu musí být odsouzenému umožněno, aby se vyjádřil ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu, a důkazům o nich. Může uvádět okolnosti, které jeho vinu vyvracejí nebo zmírňují a na podporu svých tvrzení navrhnout provedení dalších důkazů sloužících k jeho obhajobě. Uložený kázeňský trest musí být úměrný závažnosti spáchaného kázeňského přestupku a musí být v souladu se zájmem na dosažení účelu trestu. Za kázeňský přestupek lze uložit jen jeden kázeňský trest. Trest propadnutí věci lze uložit i vedle jiného kázeňského trestu. Kázeňský trest nelze uložit, jestliže od spáchaní kázeňského přestupku uplynula doba jednoho roku. Jestliže výkon

kázeňského trestu, proti jehož uložení již nelze podat stížnost, není vzhledem k dalšímu chování a jednání odsouzeného potřebný, lze tento trest prominout, jak uvádí § 53 ZVTOS. Jestliže další výkon kázeňského trestu není potřebný, protože odsouzený projevuje účinnou snahu po nápravě, lze od výkonu jeho zbytku upustit. Promínutím kázeňského trestu a upuštěním od výkonu jeho zbytku se kázeňský trest považuje za vykonaný. Podle § 54 ZVTOS, jestliže po výkonu kázeňského trestu odsouzený splní podmínky pro udělení kázeňské odměny, lze mu místo jejího udělení zahladit kázeňský trest. Zahlazením kázeňského trestu se na odsouzeného hledí, jako by mu nebyl kázeňský trest uložen. Vedle toho ve výkonu vazby podle zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby ve znění pozdějších předpisů, je podle § 22 kázeňským přestupkem zaviněné porušení povinností uvedených v § 21, za něž může být obviněnému uložen kázeňský trest. Méně závažný kázeňský přestupek lze vyřídit napomenutím nebo převedením obviněného z oddělení pro výkon vazby se zmírněným režimem do oddělení s běžným režimem. Výkonem kázeňského trestu není dotčena povinnost obviněného uhradit případně způsobenou škodu. Kázeňskými tresty jsou důtka, pokuta do výše 1.000 Kč, zákaz nákupu potravin a věcí osobní potřeby (s výjimkou hygienických potřeb) až na dobu jednoho měsíce, propadnutí věci a umístění do samovazby až na 10 dní.

1.3.4 Změna stupně zabezpečení u odsouzených zařazených do věznice s ostrahou

Podle § 11 vyhlášky č. 345/1999 Sb., lze rozhodnout o změně umístění do některé z oddělení věznice s ostrahou, a to na základě změny míry vnějších nebo vnitřních rizik. Vyhodnocení míry vnějších a vnitřních rizik se posuzuje vždy při hodnocení plnění programu zacházení, hodnocení dodržování vězeňského režimu, realizaci programu výstupního zacházení, nebo zjištění nedostatků ve vyhodnocení míry vnějších a vnitřních rizik při kontrole provedené Ministerstvem spravedlnosti. V případě snížení míry vnějších nebo vnitřních rizik může ředitel věznice rozhodnout o umístění odsouzeného do oddělení s nižším stupněm zabezpečení, které se liší o jeden stupeň od oddělení, v němž odsouzený dosud trest vykonával. V případě zvýšení míry vnějších nebo vnitřních rizik ředitel věznice může rozhodnout o umístění odsouzeného do oddělení s vyšším stupněm zabezpečení, které se v mimořádných případech může lišit až o dva stupně od oddělení, v němž se vykonává trest.

1.4 Zaměstnávání odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody

Podle § 41 vyhlášky č. 345/1999 Sb., je odsouzený zařazen do práce rozhodnutím ředitele věznice, a to zpravidla na základě doporučení odborných zaměstnanců a s přihlédnutím k odborným znalostem odsouzeného, k zákazům odsouzenému určitou činnost vykonávat, nebo k dopadu na pořádek nebo bezpečnost ve věznici. Povinnost pracovat se nevztahuje na odsouzeného staršího 65 let, který je poživitelem invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně a jeho zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení, dále dočasně práce neschopného, pokud z povahy překážky vyplývá, že je jeho pracovní povinnost vyloučena. Odmítnutí práce odsouzeným, který byl zařazen do práce, je závažným porušením povinnosti odsouzeného, za něž se zpravidla odsouzenému uloží kázeňský trest. V případě odmítnutí práce se odsouzený zpravidla umístí v době, kdy by měl pracovat, odděleně od ostatních odsouzených, přičemž se mu umožní jen činnosti směřující k minimalizaci rizik, která měla nebo mají souvislost s trestnou činností, popřípadě mohou mít vliv na páchaní trestné činnosti v budoucnu. Ředitel věznice je podle § 42 stejné vyhlášky oprávněn podle pracovněprávních předpisů rozvrhnout pracovní dobu odsouzených, popřípadě jim nařídít práci přesčas; je zejména oprávněn upravit pracovní dobu odsouzených tak, aby byla shodná s pracovní dobou pracovníků zaměstnavatele. Odsouzení podle § 43 uvedené vyhlášky, kteří byli zařazení do práce, se zpravidla rozdělují do pracovních skupin; vedoucí těchto skupin určuje ředitel věznice nebo jím pověřený zaměstnanec oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu). Odsouzení se do pracovních skupin zařazují v souladu s účelem výkonu trestu. O přeřazení odsouzeného do jiné pracovní skupiny rozhoduje ředitel věznice. Podle § 44 uvedené vyhlášky před zařazením do práce musí být odsouzený prokazatelně seznámen se svými právy a povinnostmi, jakož i s předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a protipožárními předpisy, které je povinen při práci dodržovat. Před zařazením do práce, popřípadě během zařazení do práce, jestliže je to důvodné, se odsouzený podrobí pracovně-lékařské prohlídce; k výkonu práce může být odsouzený zařazen, pokud je k výkonu práce zdravotně způsobilý nebo je zdravotně způsobilý s podmínkou. Odsouzený musí být zaškolen k výkonu prací, které mu byly přikázány, pokud to jejich povaha vyžaduje; délka a rozsah zaškolení jsou stejné jako u ostatních pracovníků zaměstnavatele. Pro odsouzené, kteří k tomu mají schopnosti, se organizuje odborné školení zaměřené na zvyšování jejich kvalifikace. Dohled nad pracovní činností odsouzených

konanou na všech pracovištích uvnitř i mimo věznici vykonává určený zaměstnanec Vězeňské služby. K řešení problematiky organizace práce a plnění pracovních úkolů se s pracovními skupinami odsouzených organizují zpravidla jednou měsíčně porady za účasti odpovědných pracovníků zaměstnavatele. Podle § 45 uvedené vyhlášky odsouzené, u nichž lze předpokládat, že toho nezneužijí, lze zařadit do nestřežených pracovních skupin. Odsouzeným umístěným v oddělení s nízkým nebo středním stupněm zabezpečení věznice s ostrahou může ředitel věznice povolit volný pohyb mimo věznici při plnění pracovních úkolů. K tomu účelu se odsouzeným vydá rozhodnutí ředitele věznice o povolení opustit věznici s vyznačením prostoru, ve kterém se mohou ve stanovené době pohybovat. Vedle toho ve výkonu vazby podle § 58 vyhlášky č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby ve znění pozdějších předpisů, věznice vytvářejí podmínky pro zaměstnávání obviněných v rámci vlastní podnikatelské činnosti nebo na smluvním základě s jiným podnikatelským subjektem nebo organizací. Smlouva mezi věznicí a podnikatelským subjektem nebo organizací, na jejímž základě se uskutečňuje zaměstnávání obviněných, stanoví podrobnější podmínky, za nichž budou obvinění vykonávat práce, a podle potřeby i postup při zaškolení k výkonu určených prací. Při vytváření podmínek k bezpečnosti a ochraně zdraví při práci mají podnikatelské subjekty nebo organizace stejné povinnosti, jaké mají vůči ostatním zaměstnancům. Podle § 59 stejné vyhlášky při zaměstnávání obviněných na jednotlivých pracovištích je třeba dodržovat ustanovení § 7 odst. 1 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, a dbát na další, zejména bezpečnostní hlediska. Obviněný může být zaměstnán, jestliže o to požádá a zároveň charakter a druh práce nebo činnosti, kterou mu věznice může poskytnout, odpovídají jeho zdravotnímu stavu, pracovním schopnostem a dovednostem. Při zaměstnávání obviněného je nutno přihlížet především k jeho osobním poměrům, k sociální situaci jeho rodiny a též k případnému výkonu rozhodnutí o výživném na nezletilé děti.

1.4.1 Zaměstnávání a vzdělávání odsouzených

Odsouzený, který byl zařazen do práce, je povinen pracovat, pokud je k práci zdravotně způsobilý, jak uvádí § 29 ZVTOS. Dále při zaměstnávání a vzdělávání odsouzených věznice zajišťuje zařazování odsouzených do práce odpovídající jejich zdravotní způsobilosti s přihlédnutím k jejich odborným znalostem a dovednostem včetně způsobilosti poskytovat

zdravotní služby, dále zajišťuje odměňování odsouzených za práci a vytváření podmínek pro to, aby odsouzení mohli získat pracovní kvalifikaci a zvyšovat si ji a rozšiřovat si svoji všeobecnou informovanost. Podle § 34 ZVTOS odsouzeným, u nichž jsou pro to předpoklady, se obvykle umožní, aby získali vzdělání na základní nebo i střední škole, anebo se zúčastnili dalších forem vzdělání, které jim umožní získat pracovní kvalifikaci a zvyšovat si ji. Odsouzení zařazení do denní formy studia jsou pro účely tohoto zákona posuzováni jako odsouzení zařazení do práce. Podle § 46 stejné vyhlášky je vzdělávání odsouzených součástí programů zacházení s odsouzenými. Vzdělávání zajišťují zpravidla odloučená pracoviště středního odborného učiliště. Ve věznicích, v nichž nejsou zřízena odloučená pracoviště středního odborného učiliště, zajišťuje vzdělání odsouzených oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu). Odsouzený musí být ke vzdělávání v konkrétním vzdělávacím programu zdravotně způsobilý. Z dokladů o vzdělání odsouzených nesmí být patrné, že byly získány ve výkonu trestu. Odsouzení, kteří nedokončí studium v době výkonu trestu, mají právo studium dokončit v příslušné škole. Odsouzeným zařazeným do některé z forem vzdělávání věznice jsou vytvářeny vhodné podmínky pro studium, a to jak prostorové, tak organizační. Za účelem vzdělávání lze těmto odsouzeným umožnit používání výpočetní techniky na zařízeních poskytnutých věznicí a pod její kontrolou. Podle Vězeňské služby (Výhody zaměstnávání odsouzených, 2021) zaměstnání pomáhá při návratu z výkonu trestu odnětí svobody zpět do společnosti, a to díky získání, udržení a stabilizaci pracovních návyků a zvýšení vzdělání. Práce ve výkonu trestu odnětí svobody pomáhá při návratu odsouzeného do společnosti, vede ke snížení recidivy, umožňuje placení nákladů výkonu trestu odnětí svobody, hrazení škody způsobené trestnou činností a posiluje udržení pozitivních návyků převážně návyků pracovních. Vedle toho (Hála, 2006) Evropská vězeňská pravidla z hlediska vzdělávání ve věznicích požadují, aby byla poskytnuta nabídka vzdělávacích programů pro odsouzené podle individuální potřeby a zájmů, aby byly poskytovány programy, které budou zlepšovat postoj k sobě samému i okolnímu světu, aby vzdělávací činnost byla srovnatelná s pracovní činností, dále aby byly poskytovány základy jako čtení, psaní či počítání, aby byly udržovány a doplňovány knihovny, které by mohli odsouzení využívat a mnoho dalšího.

Z uvedené tabulky zveřejněné Vězeňskou službou je patrný vývoj zaměstnanosti odsouzených v letech 2011 – 2013, přičemž se vždy jedná o data k 31. prosinci příslušného

roku. Celkový počet vězňů byl v roce 2013 ovlivněn amnestií prezidenta republiky, kdy oproti roku 2012 došlo k výraznému snížení počtu uvězněných. Z poskytnutých údajů je rovněž patrný pokles počtu odsouzených zaměstnaných u podnikatelských subjektů. Počet zaměstnaných odsouzených mezi lety 2011-2014 klesal, ale od roku 2015 se postupně zvyšoval z nejnižších 44,93 % v roce 2015 na nejvyšší procentuální údaj, který byl v roce 2018, a to 59,89 % zaměstnanosti.

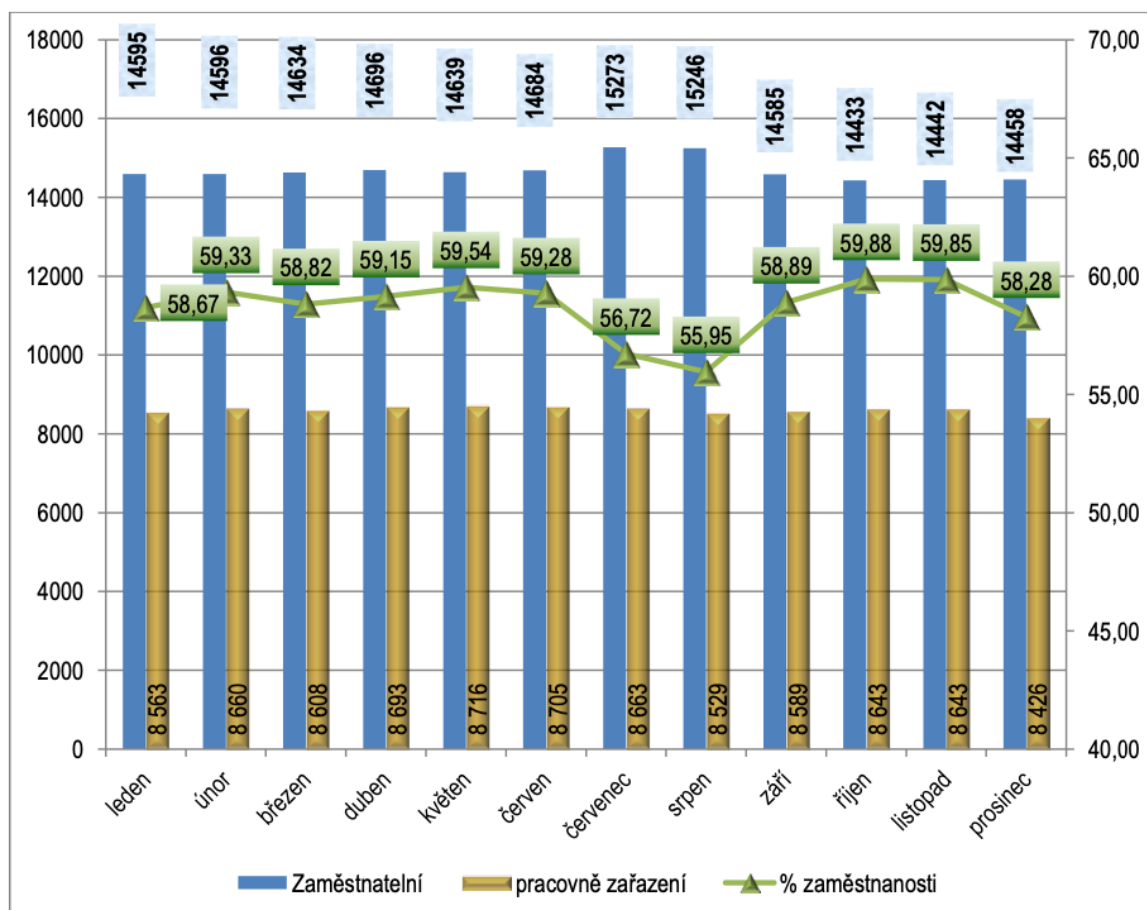
Obr. 1 - Vývoj zaměstnanosti vězňů

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
procentuální zaměstnanost	50,1%	48,99%	57,50%	48,86%	44,93%	50,38%	56,23%	59,89%	58,65%
počet zaměstnaných odsouzených	6 734	6 377	5 367	5 463	6 021	7 606	8 449	8 858	8 615
odsouzení zaměstnaní v provozovnách SHS VS ČR	1 650	1 373	1 497	1 679	1 720	2 999	3 457	4 191	4 181
odsouzení zaměstnaní u podnikatelských subjektů	2 548	2 454	1 466	1 328	1 646	1 954	2 265	1 906	1 605
celkový počet vězňů	23 170	22 644	16 645	18 658	20 866	22 481	20 789	20 215	19 717

Zdroj: Vězeňská služba ČR

Vedle těchto údajů lze nastínit také graf ze (Statistická ročenka Vězeňské služby ČR, 2019) o vývoji zaměstnanosti, kdy průměrná zaměstnanost v roce 2019 byla celkem 8.618 odsouzených osob. Z grafu je patrné, že počet pracovně zařazených se po celý rok 2019 pohybuje na přibližně stejné úrovni, pouze v červenci a srpnu tohoto roku se procentuálně snížila zaměstnanost až o téměř 4 %, když následně v září opět vzrostla na přibližně stejnou úroveň jako v prvním a druhém čtvrtletí.

Graf č. 1 - Průměrná měsíční zaměstnanost všemi formami v porovnání se zaměstnatelnými osobami v roce 2019

Zdroj: Statistická ročenka Vězeňské služby ČR

1.4.2 Zařazování do práce

Podle § 30 ZVTOS věznice vytvářejí podmínky pro zaměstnávání odsouzených buď v rámci svého provozu, vlastní výroby nebo podnikatelské činnosti, anebo smluvně u jiných subjektů. Smlouva mezi věznicí a jiným subjektem, na jejímž základě se uskutečňuje zařazení odsouzených do práce, stanoví podrobnější podmínky, za nichž budou odsouzení pracovat, případně i postup při zaškolení odsouzených k výkonu určitých prací a způsob zvyšování jejich pracovní kvalifikace. Při vytváření podmínek k bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a dodržování protipožárních a hygienických předpisů má jiný subjekt stejné

povinnosti, jaké by měl podle zvláštních právních předpisů vůči svým zaměstnancům v trvalém pracovním poměru. Výše uvedené subjekty poskytují věznicím za práci odsouzených dohodnuté plnění. K zaměstnávání odsouzeného u jiného subjektu než věznice, je třeba předchozího písemného souhlasu odsouzeného; to neplatí, pokud je odsouzený zaměstnáván Českou republikou, krajem, obcí, dobrovolným svazkem obcí nebo subjektem, který jimi byl zřízen či založen a v němž mají většinovou majetkovou účast, většinový podíl na hlasovacích právech anebo vykonávají rozhodující vliv na jeho řízení či provozování. Odsouzený může souhlas uvedený výše odvolat prohlášením učiněným vůči Vězeňské službě. Pokud prohlášení nemá písemnou formu, zaměstnanec Vězeňské služby o prohlášení odsouzeného učiní bezodkladný zápis, který předloží odsouzenému k podpisu. Účinky odvolání souhlasu nastávají uplynutím posledního dne kalendářního měsíce bezprostředně následujícího po měsíci, v němž odsouzený souhlas odvolal. Odvolání souhlasu odsouzeným se nepovažuje za odmítnutí práce. Vedle toho podle Matoulek a Sejkorová (2011) potvrzují, že má-li odsouzený vykonávat zaměstnání mimo věznici u jiného subjektu, je potřeba jeho souhlas, pokud však věznice poskytuje práci odsouzených, není potřeba k zaměstnání jejich souhlas. V případě odmítnutí práce pro věznici, je kázeňský trest, kdežto u cizího subjektu ne. Podle (Dhambi, 2014) je v mnoha věznicích ve světě vyžadováno, aby odsouzení pracovali, přičemž se jedná o jak o práce nekvalifikované, jako je například úklid, až po práce veřejné mimo věznici například v průmyslu. Výhodou pracovat ve věznici je zvýšení pracovních příležitostí po propuštění a omezení recidivy.

1.4.3 Pracovní postavení a podmínky odsouzených

Dle § 32 ZVTOS pracovní podmínky, pracovní doba a podmínky pro uložení přesčasové práce u odsouzených se řídí zvláštními právními předpisy vztahujícími se na zaměstnance v pracovním poměru. Ředitel věznice může nařídit odsouzeným práci přesčas v rozsahu a za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem. Do pracovní doby se nezapočítává úklidová a další obdobná činnost potřebná k zajištění každodenního provozu věznice, kterou provádějí zpravidla všichni odsouzení, a pracovní terapie, pokud je součástí programu zacházení; tyto práce jsou odsouzení, pokud jsou k nim zdravotně způsobilí, povinni provádět bez nároku na pracovní odměnu, ale nesmějí být nařizeny na úkor doby nutné k odpočinku odsouzených. V době vycházek lze takové práce nařídit jen výjimečně,

vyžaduje-li to mimořádná situace. Odsouzení pracují pod dohledem zaměstnanců Vězeňské služby.

Vedle toho podle § 11 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, zaměstnavatel, u něhož jsou odsouzený nebo osoba ve výkonu zabezpečovací detence zařazeni k výkonu práce, je povinen odvádět za každý kalendářní měsíc příslušné věznici nebo ústavu pro výkon zabezpečovací detence spolu se mzdou za práci odsouzeného nebo odměnou za práci osoby ve výkonu zabezpečovací detence i pojistné, které jsou povinni platit. Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence odečtou úhrn dávek nemocenského pojištění vyplacených odsouzeným nebo osobám ve výkonu zabezpečovací detence od pojistného, které jsou povinni za odsouzené nebo osoby ve výkonu zabezpečovací detence odvádět, a ve lhůtě uvedené v § 9 odst. 2 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, odvedou částku pojistného na účet příslušného služebního orgánu Vězeňské služby.

1.4.4 Pracovní odměna odsouzených

Odsouzeným podle § 33 ZVTOS přísluší odměna podle vykonané práce. Vláda stanoví nařízením výši této odměny a podmínky pro její poskytování. Vězeňská služba poskytuje odsouzenému zařazenému do práce v době jeho dočasné pracovní neschopnosti odměny za stejných podmínek, jako ji poskytuje zaměstnavatel zaměstnanci podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Podle § 192 odst. 1 tohoto zákona je náhrada mzdy nebo platu ve výši 60 % průměrného výdělku. Podle § 33 ZVTOS se dále pracovní odměna odsouzeného pro účely srážek daní a pojistného na sociální zabezpečení nebo zdravotní pojištění považuje za příjem ze závislé činnosti. Z této odměny se po srážce zálohy na daň a pojistného provedou i další srážky jednak k úhradě výživného pro děti, kterým je odsouzený povinen poskytovat výživu, včetně příspěvku na úhradu nákladů při péči o dítě v ústavní nebo ochranné výchově, a jednak k úhradě nákladů výkonu trestu a dalších nákladů spojených s výkonem trestu. Rozsah a pořadí dalších srážek z pracovní odměny odsouzeného stanoví ministerstvo vyhláškou. Přitom přihlédne zejména k zabezpečení výživy dětí odsouzeného a oprávněným nárokům poškozených trestným činem. Je-li však soudem nařízen výkon rozhodnutí srážek z pracovní odměny odsouzeného,

postupuje se podle občanského soudního řádu a předpisů vydaných na jeho základě. Tento postup se uplatní i v případě exekuce nařízené správcem daně. Část pracovních odměn odsouzeného, která zbývá po provedení srážek, viz výše, se rozdělí na kapesné a úložné. Kapesným se rozumí částka, kterou může odsouzený použít podle vlastního rozhodnutí. Úložným se rozumí zbývající část pracovní odměny, kterou věznice převede na účet odsouzeného. Ministerstvo stanoví vyhláškou způsob rozdělení části pracovní odměny na kapesné a úložné a stanoví rozsah a podmínky, za nichž odsouzený může úložné použít. Nevyčerpané úložné se odsouzenému vyplátí při propuštění z výkonu trestu, pokud se věznice s odsouzeným nedohodne jinak. Podle § 1 nařízení vlády č. 361/2017 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů, pracovní odměnu odsouzeného zařazeného do práce ve výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „odměna“) tvoří:

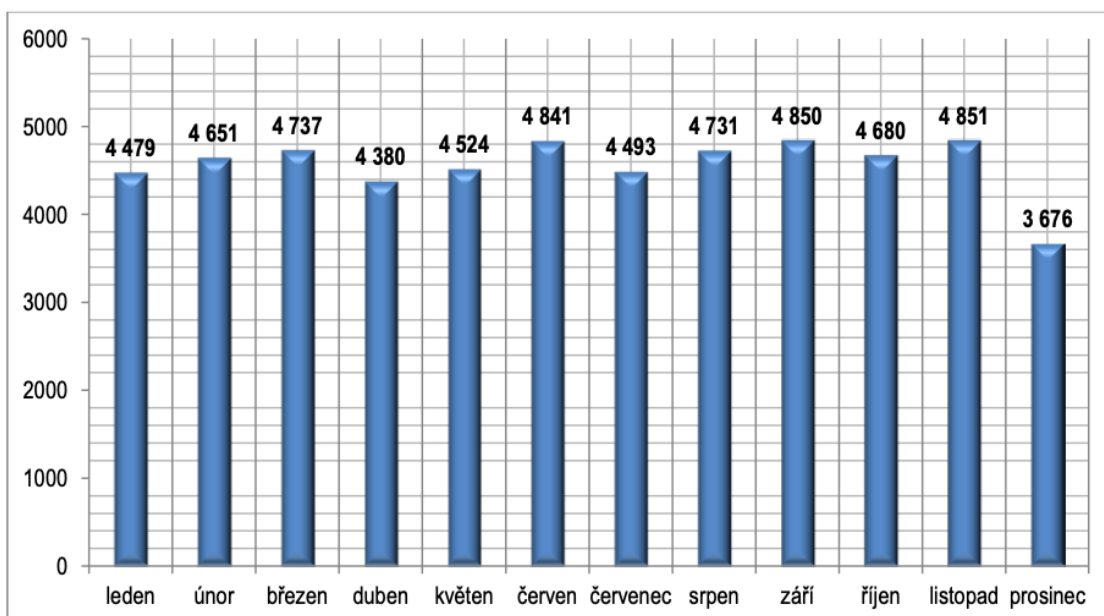
- základní složka odměny
- odměna za práci přesčas
- příplatek za práci ve svátek
- příplatek za noční práci
- příplatek za práci ve ztíženém pracovním prostředí

Podle stejného § 1 odst. 2 základní složku odměny tvoří časová složka odměny nebo úkolová složka odměny. Způsob určení základní složky odměny stanoví věznice podle vykonávané práce. Odsouzený je seznámen před začátkem výkonu práce se zařazením do skupiny podle vykonávané práce, s popisem pracovní činnosti včetně požadované kvality, s množstvím pracovních úkolů, výši časové složky odměny nebo s výši úkolové složky odměny, s normou spotřeby práce a s výši příplatku za práci ve ztíženém pracovním prostředí. Odměna je splatná pozadu za kalendářní měsíc, a to do konce následujícího kalendářního měsíce. Odměna se zaokrouhluje na celé koruny směrem nahoru. Plátcem odměny je věznice. Podle § 2 se odsouzený zařadí podle nejnáročnější práce, která je po něm požadována, do I. skupiny, jedná-li se o práci, pro jejíž výkon není potřebná odborná kvalifikace, do II. skupiny, jedná-li se o práci, pro jejíž výkon je potřebné střední vzdělání s výučním listem nebo jiná odborná kvalifikace, do III. skupiny, jedná-li se o práci, pro jejíž výkon je potřebné střední vzdělání s maturitní zkouškou, vyšší odborné vzdělání nebo vysokoškolské vzdělání v bakalářském studijním programu, a nebo do IV. skupiny, jedná-li

se o práci, pro jejíž výkon je potřebné vysokoškolské vzdělání v magisterském studijním programu. Dále § 3 uvádí, že časová složka odměny při stanovené týdenní pracovní době podle zákoníku práce činí za kalendářní měsíc:

- v I. skupině částku ve výši 50 % minimální mzdy za měsíc
- ve II. skupině částku ve výši 70 % minimální mzdy za měsíc
- ve III. skupině částku ve výši 95 % minimální mzdy za měsíc
- ve IV. skupině částku ve výši 120 % minimální mzdy za měsíc

Graf č. 2 – Odměňování zaměstnaných vězňů za rok 2019

Zdroj: Statistická ročenka Vězeňské služby ČR

Podle uvedeného grafu (Statistická ročenka Vězeňské služby ČR, 2019) činí průměrná měsíční odměna v roce 2019 částku 4.576,- Kč a je o 231,- Kč vyšší, než v roce 2018. Nejméně si odsouzení v průměru vydělali 3.676,- Kč, a to na konci roku 2019, nejvíce si odsouzení vydělali v měsíce listopadu, a to průměrně 4.851,- Kč. Z grafu je patrné, že s malými odchylkami průměrná měsíční mzda kolísá, avšak drží si stále stejnou úroveň.

1.4.5 Srážky z odměny odsouzeného

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, v § 1 uvádí, že z odměny příslušející odsouzenému podle zvláštních právních předpisů za vykonanou práci srazí a odvede vazební věznice nebo věznice pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, pojistné na veřejné zdravotní pojištění a zálohu na daň z příjmu fyzických osob. Část odměny, která zůstane po provedení těchto srážek, se dále označuje jako čistá odměna. Z čisté odměny odsouzeného provede věznice srážky k úhradě výživného pro děti, kterým je odsouzený povinen poskytovat výživu, včetně příspěvku na úhradu nákladů při péči o dítě v ústavní nebo ochranné výchově nebo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, ve kterém je dítě umístěno na základě rozhodnutí soudu nebo žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností (dále jen „výživné nezaopatřených dětí“), dále k úhradě nákladů výkonu trestu a nákladů výkonu vazby a k úhradě jiných pohledávek vůči odsouzenému. Úhrn srážek výše jmenovaných nesmí překročit 72 % čisté odměny odsouzeného. Zbytek čisté odměny rozdělí věznice na kapesné a úložné podle této vyhlášky. Na srážky k úhradě výživného se podle § 2 výše uvedené vyhlášky pro nezaopatřené děti použije 33 % čisté mzdy, není-li dále stanoveno jinak.

1.4.6 Trvale pracovní nezařaditelný

Podle § 69 ZVTOS odsouzeným trvale pracovní nezařaditelným je odsouzený, který je starší 65 let, pokud sám nepožádá o zařazení do práce, odsouzený, který byl uznán invalidním ve třetím stupni, ledaže sám požádá o zařazení do práce a jeho pracovní schopnost takového zařazení připouští nebo odsouzený, jehož zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení. Trvale pracovní nezařaditelným lze ukládat jen takové kázeňské tresty, které lze jinak uložit mladistvým. Jak uvádí (Brunová, 2020) výkon trestu odnětí svobody trvale pracovní nezařaditelným se zřizuje ve specializovaném oddílu na základě rozhodnutí Generálního ředitelství Vězeňské služby. Ve specializovaném oddílu je nutné respektovat pravidla, kuřácké návyky a další podle pravidel umístování odsouzených z různého typu věznic. Pro trvale pracovní nezařaditelné se zřizuje specializované oddělení trvale pracovní nezařaditelných, kde se do cel a ložnic umisťují odsouzení s přihlédnutím k jejich

zdravotnímu stavu. Pro trvale pracovně nezařaditelné odsouzené je zajištěna zvýšená péče lékaře, který může dát souhlas k vykonávání pracovní terapie.

1.5 Propuštění z výkonu trestu

Podle § 73 ZVTOS věznice propustí odsouzeného z výkonu trestu, jestliže uplynula doba trestu stanovená v pravomocném a vykonatelném rozhodnutí soudu a Vězeňské službě nebylo doručeno nařízení soudu k výkonu dalšího trestu, obdržela písemný příkaz, aby odsouzený byl propuštěn na svobodu, vydaný soudem na základě jeho rozhodnutí, propuštění nařídil státní zástupce při výkonu dozoru nad výkonem trestu, nebo o propuštění rozhodl prezident republiky při udělování milosti nebo ministr při výkonu svých pravomocí podle trestního řádu. Podle Matoulek a Sejkorová (2011) dbá věznice na to, aby odsouzený vycházel z věznice s platnými doklady totožnosti. Při propuštění se provádí preventivní lékařská prohlídka. Odsouzený odevzdává věznici majetek věznice, který měl propůjčený a pokud jej poškodil, sepisuje se protokol o vzniklé škole, která je následně vymáhána. Odsouzenému se v den propuštění vyplácejí peníze, které měl na svých vězeňských účtech, popřípadě se mu finanční prostředky zapůjčí, pokud žádné uložené na kontě nemá. Rovněž je odsouzenému dovoleno se vykoupat a dávají se mu léky.

1.5.1 Výstupní oddíl

Ve věznicích lze zřídit výstupní oddíl, do něhož se přiměřenou dobu před očekávaným skončením výkonu trestu zpravidla zařazují odsouzení, kterým byl uložen trest na dobu delší než 3 roky, a odsouzení, jimž je třeba pomáhat při vytváření příznivých podmínek pro soběstačný život na svobodě v souladu se zákonem. Programy zacházení jsou po zařazení odsouzených do výstupního oddílu aktualizovány a zaměřeny na jejich přípravu na soběstačný život v souladu se zákonem, jak uvádí § 74 ZVTOS. Podle § 12 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, se do výstupního oddílu na návrh odborných zaměstnanců věznice zařazují odsouzení zpravidla 6 měsíců před očekávaným skončením výkonu trestu. Podle § 13 stejné vyhlášky věznice dbá na to, aby odsouzení byli z výkonu trestu propuštěni s platnými doklady totožnosti. Před propuštěním z výkonu trestu se odsouzený podle okolností poučí o povinnosti přihlásit se neprodleně po propuštění k pobytu a upozorní se na zákonné

podmínky osvědčení se ve zkušební době podmíněného propuštění a zahlazení odsouzení. Odsouzený se rovněž prokazatelně poučí o právech a povinnostech uchazečů o zaměstnání a o tom, že je v jeho zájmu, aby se nejpozději do tří dnů dostavil k sociálnímu kurátorovi příslušnému podle místa bydliště, popřípadě ke svému zaměstnavateli. Při propuštění z výkonu trestu se u odsouzeného provede výstupní lékařská prohlídka a vydají se mu věci, cennosti, peníze, osobní doklady a dokumenty, které má v úschovně věznice, jak uvádí § 14 stejné vyhlášky. Podle autorek Raszkové a Hoferkové (2018) může být odsouzený propuštěn pokud:

- uplynula doba trestu
- prezidentem republika byla udělena milost
- došlo k amnestii
- věznice dostala písemný příkaz o propuštění soudem
- propuštění nařídil státní zástupce
- soud rozhodl o podmíněném propuštění

1.5.2 Spolupráce s orgány sociálního zabezpečení

Jak udává § 75 ZVTOS po dobu výkonu trestu věznice vytvářejí předpoklady k tomu, aby odsouzení mohli po propuštění z výkonu trestu plynule přejít do soběstačného života v souladu se zákonem. Přitom úzce spolupracují s příslušnými orgány sociálního zabezpečení, zejména jim poskytují včas potřebné informace a umožňují jim průběžný kontakt s odsouzeným. Odsouzení mohou žádat o spolupráci Probační a mediační službu. Podle § 4 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů, plní tato služba následující úkoly: obstarávání podkladů o osobě obviněného a jeho rodinnému i sociálnímu zázemí, ve vytváření podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, nebo pro schválení narovnání, zejména projednání a uzavření dohody mezi obviněnými a poškozeným o náhradě škody nebo o vydání bezdůvodného obohacení, nebo dohody o narovnání, případně podmínek pro další takové procesní postupy či tresty nespojené s odnětím svobody, ve vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy bylo rozhodnutí o nahrazení vazby probačním dohledem, ve vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy byl dohled

uložen, v provádění kontroly ve stanovém rozsahu nad dodržováním podmínek, omezení, povinností a opatření uložených obviněnému, pokud nebyl dohled uložen, nebo při nahrazení vazby jiným opatřením anebo při odložení nebo přerušení výkonu trestu odnětí svobody, a v kontrole výkonu trestů nespojených s odnětím svobody a ve sledování a kontrole chování odsouzeného v průběhu zkušební doby v případech, kdy bylo rozhodnuto o podmíněném propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody. Probační a mediační služba se také podílí na prevenci trestné činnosti. Podle (Vězeňská služba České republiky, 2008) Vězeňská služba spolupracuje jak s Probační a mediační službou, tak ale také s Vězeňskou duchovenskou péčí a dalšími nevládními organizacemi.

1.6 Vězeňství a sociální práce

Jak uvádí § 16 ZVTOS sociální pracovník věznice zajišťuje odsouzenému právo na poskytování sociálního poradenství, pomoc a podporu v rozsahu stanoveném zákonem upravujícím poskytování sociálních služeb. Podle Veteška a Fischer (2020) se sociální pracovník podílí na výchově a vzdělávání odsouzených a vedle podpory a pomoci při různých záležitostech, které odsouzení potřebují při řešení svých sociálních potřeb, se také sociální pracovníci podílejí na vzdělávání v oblasti právního povědomí. Také podle Matoulek a Sejkorová (2011) zajišťuje Vězeňská služba sociální péči a pomoc odsouzeným například při udržování sociálních kontaktů, vyřizování osobních záležitostí, aj. Jedná se o odborné pracovníky, kteří poskytují pomoc v sociální péči. Právě sociální pracovníci seznamují odsouzené s právními předpisy, pomáhají řešit problémy, radí při aplikaci právních předpisů, obstarávají adresy orgánů a mnoho dalšího, co potřebuje a chce odsouzený řešit. Z hlediska zdravotní péče sociální pracovník kontaktuje zdravotní pojišťovnu pro novou kartičku pojištěnce, pokud ji odsouzený ztratil, popřípadě pokud nebyl přihlášený ke zdravotní pojišťovně. Sociální pracovníci také pomáhají sepisovat žádosti k vyřízení potřebných záležitostí například pro Českou správu sociálního zabezpečení ohledně nároků. Z hlediska trestných věcí pomáhají sociální pracovníci odsouzeným se sepisováním žádostí k soudům – o přemístění, podmíněčné propuštění atd. Sociální pracovník pomáhá také odsouzeným, kterým končí trest nebo těm, kteří jsou podmíněně propuštěni z hlediska ubytování. Úzce v tomto směru spolupracují také s Probační a mediační službou a se sociálními kurátory pro dospělé. Vedle toho mohou odsouzení

spolupracovat s organizací Rubikon, která pomáhá propuštěným vypořádat se s minulostí a nastartovat druhou šanci – mít práci, řešit dluhy, starat se o rodinu a vést spokojený život. Avšak podle (Tomášek et. al., 2017) kdy Centrum Rubikon provedlo analýzu formou telefonických rozhovorů s klienty, kteří s nimi spolupracovali zjistilo, že mezi zářím a listopadem roku 2015 bylo zaměstnáno 27,3 % osob, z toho 4,5 % byli zaměstnáni formou brigády a obrovský počet 68,2 % klientů po výkonu trestu odnětí svobody bylo opět nezaměstnaných.

Podle (Hnidková, X) je právě ve vězeňství sociální práce odbornou disciplínou, která uplatňuje speciální metody z mnoha společenských věd. Pro povolání sociálního pracovníka ve vězení je důležitý výcvik v oblasti psychologie, mediace a psychoterapie. Dále je potřeba empatie, úcty, respektu, akceptování, víry, že je klient schopný změny, růstu, zdokonalování. Sociální pracovník by měl být motivovaný, flexibilní, respektující, odpovědný, měl by být schopný kvalitní komunikace a musí rozeznávat hranice. Úkoly sociálního pracovníka stanovuje vnitřní předpis věznice. Sociální pracovník poskytuje sociálně právní poradenství individuální či skupinovou formou, navazuje kontakty s orgány státní správy, církvemi nebo nestátními neziskovými organizacemi, vypracovává sociální posouzení, diagnózu, socioterapeutický plán a podílí se na návrhu k rozhodování o udělení přerušování výkonu trestu odnětí svobody, volného pohybu mimo věznici a mnoho dalšího.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Výzkumný cíl

Cíle mé diplomové práce byly stanoveny následovně:

1. **Hlavní cíl** – zjistit, jak ovlivňuje práce průběh výkonu trestu odnětí svobody
2. **Vedlejší cíl** – zjistit, jaký je průběh zařazování ve výkonu trestu odnětí svobody do zaměstnání
3. **Vedlejší cíl** – zjistit motivaci odsouzených k práci

2.2 Výzkumné otázky

V souvislosti se stanovenými cíli, byly zvoleny tyto výzkumné otázky:

1. Jaký je hlavní smysl zaměstnávání vězňů?
2. Jak ovlivňuje práce průběh výkonu trestu odnětí svobody?
3. Mají nějaké výhody zaměstnání odsouzení oproti nezaměstnaným?
4. Jak probíhá proces vybírání odsouzených zaměstnanců?
5. Podle čeho jsou vězni zařazováni do konkrétních typů zaměstnání?
6. Jakou motivaci mají odsouzení k práci ve výkonu trestu odnětí svobody?
7. Jaká je situace zaměstnanosti ve věznicích?

2.3 Realizace výzkumu

Výzkum probíhal od února 2021 ve více věznicích. Vzhledem k pandemii COVID-19 mi nebyl umožněn vstup do věznice pro osobní kontakt, a proto vše probíhalo online formou. Jak uvádí (Mioviský, 2006), při kontaktování vybrané instituce pro náš výzkum musíme brát v potaz to, aby nebyl narušen chod jejich zařízení, a to například z důvodu pracovního vytížení zaměstnanců, v letošním roce i např. z důvodu probíhající pandemie. Rozhovory s informanty probíhaly ve vazebních věznicích, a sice Vazební věznice České Budějovice, Vazební věznice Hradec Králové, Vazební věznice Teplice a dále ve věznicích - Věznice Odolov, Věznice Pardubice, Věznice Rýnovice, Věznice Stráž pod Ralskem, Věznice

Vinařice. Veškeré rozhovory probíhaly online formou pomocí emailové korespondence, telefonického rozhovoru a Skype rozhovoru. Vzhledem k tématu jsem zvolila kvalitativní výzkum formou rozhovorů. Mým původním záměrem bylo vést rozhovory s nižším počtem respondentů, tudíž bylo v podkladech pro diplomovou práci uvedeno, že rozhovor bude veden se 6 sociálními pracovníky pracujícími se zaměstnanými odsouzenými, 9 odsouzenými, kteří ve výkonu trestu odnětí svobody pracují, a se 3 zástupci institucí zaměstnávajících odsouzené. Vzhledem k již zmíněné pandemii COVID-19 i vzhledem k online verzi rozhovorů byl navýšen počet informantů, a to na 31 odsouzených pracujících ve výkonu trestu odnětí svobody, 9 sociálních pracovníků pracujících se zaměstnanými vězni a 7 osob, které vedou průběh zaměstnávání odsouzených. Ředitele věznice a někde vedoucí oddělení zaměstnávání jsem kontaktovala e-mailovou formou, přičemž jsem následně obdržela zpětně rozhodnutí, jak budou rozhovory probíhat. S většinou z nich jsem se telefonicky domlouvala ještě pro upřesnění rozhovorů a počtu informantů. Ředitelé nebo vedoucí oddělení mi poskytli kontakty na osoby, se kterými jsem se dohodla na následném provedení rozhovorů. Po organizační domluvě následovaly rozhovory. Před rozhovory s informanty jsem si připravila pro všechny skupiny informantů otázky a jejich odpovědi jsem poté využila k vyhodnocení zvolených cílů práce. Otázky pro jednotlivé skupiny informantů jsou obsaženy v příloze č. 2,3 a 4. Podle (Hendl, 2016) je právě vedení rozhovoru uměním, které vyžaduje dovednosti a schopnosti. Informanti byli před rozhovorem poučeni o podstatě výzkumu mé diplomové práce, byli obeznámeni s cíli výzkumu, poučeni o anonymitě při realizaci výzkumu a zároveň jim byla dána možnost neodpovídat na otázky, které by se zdály být příliš osobní či nepříjemné. Rozhovory jsem nahrávala na mobilní zařízení přes diktafon a následně jsem vše doslovně přepisovala. U všech vybraných souborů, tedy odsouzených, sociálních pracovníků a zaměstnanců zaměstnávajících odsouzené obsahoval rozhovor celkem 17 otázek. Některé rozhovory jsem podle potřeby doplňovala vedlejšími otázkami vztahujícími se k tématu, a proto jsem vedla ve všech případech polostrukturované rozhovory. Všechny rozhovory s odpověďmi informantů jsou na CD přiloženy k diplomové práci.

3 METODIKA

3.1 Metody a techniky sběru dat

K realizaci výzkumné části své diplomové práce jsem zvolila kvalitativní typ výzkumu. Podle (Mioviský, 2006) měl kvalitativní typ výzkumu nelehkou cestu při svém rozvoji. Jak uvádí (Hendl, 2016), neexistuje jediný způsob, jak přesně uskutečnit či vést kvalitativní typ výzkumu, avšak i přesto si dnes získal v sociálních vědách své postavení mezi ostatními typy výzkumů. Momentálně bychom jej mohli definovat jako proces hledání porozumění opírající se o různé metodologické tradice zkoumání nějakého problému jak sociálního, tak lidského. Otázky pro mé tři vybrané výzkumné soubory jsem si předem pečlivě zformulovala, aby odpovídaly mým výzkumným potřebám a vedly k naplnění hlavního a dvou vedlejších cílů. Otázky jsem také volila tak, aby do sebe vzájemně zapadaly v rámci všech tří výzkumných souborů a aby se navzájem doplňovaly a vytvořily tak ucelenou část. Jak uvádí (Chrastina, 2019) pro vhodné výzkumné otázky a jejich formulování jsou velmi důležité sesbírané poznatky z odborné literatury a z dosavadních zdrojů informací. Otázky jsem předem připravila jako polostrukturovaný rozhovor, který podle (Mioviský, 2006) je brán jako nejrozšířenější podoba rozhovoru, kde vytváříme otázky, které je možné vynechávat, měnit jejich pořadí nebo přidávat otázky jiné. Veškeré otázky jsem řadila podle logické návaznosti a obsahu sdělení. Při začátku rozhovoru, jak uvádí (Mioviský, 2006) máme upozornit informanta na následující okolnosti, které můžeme zařadit mezi techniky, a to informovat o tom, co žádáme, co očekáváme, co potřebujeme, informovat také o sobě, tazateli, a zejména informovat o informovaném souhlasu. Informovaný souhlas lze nalézt v příloze č. 1. Ten může být vyjádřen i audiozáznamem nebo videozáznamem. Právě audiozáznam je nejčastější metodou sbírání kvalitativních dat. Tazatel si tak nemusí dělat velké zápisky na papír, ale může naslouchat informantovi. Audiozáznam zachycuje kvalitu rozhovoru, to, co se odehrálo, je autentický a může sloužit také pro kontrolu rozhovoru, pokud by se nám nepodařilo něco zaznamenat. Díky audiozáznamu můžeme veškerá slova doslovně přepsat. Při audiozáznamu se snažíme, aby nebyl mikrofon či diktafon vidět a taky můžeme v získané nahrávce odstranit šum od okolních vlivů. Podle (Hendl, 2016) by měly při správně vedeném rozhovoru obě strany cítit rovnocennou komunikaci mezi sebou.

Zpětná vazba může motivovat informanta k vyprávění dál, tento přístup dává najevo, že téma, o kterém informant mluví, je zajímavé. Všechny otázky musí být kladeny správně pro cíl, který potřebujeme naplnit. Před rozhovorem je důležité se dohodnout na pravidlech, například pokud chce tazatel vstoupit do řeči, informanta přerušit. Přerušit může totiž jinak informant cítit jako nezdvořilé. Rozhovory trvaly v délce pár minut až po dvouhodinový rozhovor. Následně jsem všechny rozhovory doslovně přepsala do papírové podoby a barevně vyznačila tzv. kategorie podle vybraných souborů. K nim jsem přiřazovala kódy pomocí otevřeného kódování. Jak uvádí (Reichel, 2009) otevřené kódování odhaluje témata, která člení, charakterizuje a třídí jejich základní vlastnosti. Miovský (2006) dodává, že kategorie vzniká vzájemným porovnáváním dosažených výsledků, které třídíme podle významů a obsažených pojmů. Kategorie jsou vlastně nadpisem uvedeného tématu, o kterém chceme mluvit a který má v sobě různé podskupiny (kódy). Podle Strauss a Corbinová (1999) se otevřené kódování zabývá označováním kategorií pojmů, a to pomocí pečlivého studia získaných poznatků a údajů, kde jsou vyhodnoceny a které se dále interpretují v diskuzi. Podle (Reichel, 2009) následně přichází interpretace dat, kde se prezentují výsledky výzkumu, přičemž v diskuzi k nim lze popsat vlastní závěry, názory, připomínky nebo doporučení. Výsledky obsahují tabulky, grafy a text, kde se provádí analýza výsledků a interpretace, jak uvedl Hendl (2016). K diskuzi autor také uvádí, že obsah závisí na tom, zda byla ve výsledcích prezentována pouze data nebo byla prováděna i analýza. Pokud byla prováděna analýza, vrací se výzkumník k poznatkům, které dostal, a porovnává je s odbornou literaturou.

3.2 Výzkumný soubor

Výběrovým souborem při zadávání podkladu pro mou diplomovou práci byli sociální pracovníci, osoby, které zaměstnávají vězněné osoby a odsouzení. Jak uvádí (Reichel, 2009) soubor je vybrán podle osob, na které se mají výsledky výzkumu vztáhnout, a které figurují v roli cílového souboru.

Tab. č. 2 - Identifikační údaje informantů

	VĚZNICE	POHLAVÍ	VĚK	DĚLKA TRESTU
1.	Pardubice	muž	28	10 let 4 měsíce
2.	Pardubice	muž	35	12 let 8 měsíců
3.	Pardubice	muž	36	5 let
4.	Vinařice	muž	40	8 a půl roku
5.	Vinařice	muž	56	8 let
6.	Vinařice	muž	52	10 let
7.	Vinařice	muž	36	5 a půl roku
8.	Vinařice	muž	47	51 měsíců
9.	Vinařice	muž	56	7 let
10.	Vinařice	muž	43	35 měsíců
11.	Vinařice	muž	37	26 měsíců
12.	Vinařice	muž	50	9 let
13.	Vinařice	muž	36	4 a půl roku
14.	Teplice	muž	41	32 měsíců
15.	Teplice	muž	42	4 roky
16.	Teplice	muž	46	30 měsíců
17.	Teplice	muž	26	32 měsíců
18.	Teplice	muž	42	18 měsíců
19.	Teplice	muž	35	4 a půl roku
20.	Teplice	muž	26	2 roky
21.	Teplice	muž	46	9 let

22.	Teplíce	muž	36	40 měsíců
23.	Rýnovice	muž	28	2 roky
24.	Rýnovice	muž	34	11 měsíců
25.	Rýnovice	muž	40	4 roky 6 měsíců
26.	Hradec Králové	muž	31	13 měsíců
27.	Hradec Králové	muž	29	1 rok
28.	Hradec Králové	muž	30	22 měsíců
29.	Stráž pod Ralskem	muž	52	5 a půl roku
30.	Stráž pod Ralskem	muž	42	16 měsíců
31.	Stáž pod Ralskem	muž	37	7 a půl roku

Jak je z tabulky patrné, dvěma nejmladším odsouzeným je 26 let. Nejdelší trest v tomto věku je 2 roky. Nejstarší odsouzení jsou dva, a to ve věku 56 let. Nejdelší trest u nich činil 8 let odnětí svobody. Průměrný věk uvedených odsouzených je 39 let. Nejdelší trest ve skupině informantů činí 12 let a 8 měsíců. Nejkratší trest ve skupině informantů byl stanoven na 11 měsíců. Všichni informanti jsou muži. Průměr délky trestu u všech informantů je 57,1 měsíců tedy 4 roky a 9 měsíců.

Tab. č. 3 - Specifické identifikační údaje informantů

	VZDĚLÁNÍ	PRÁCE PŘED VÝKONEM	UVNITŘ/ MIMO VĚZNICI	VYKONÁVANÁ PRÁCE	PRÁCE PŘIDĚLENA/VYBRÁNA
1.	Základní	Brigády, HPP	Mimo	Dřevovýroba	Přidělena
2.	Střední vyu- čen	Nezaměst- naný	Mimo	Výroba násad, smetáků,...	Přidělena
3.	Střední vyu- čen	HPP	Mimo	Údržbář	Přidělena
4.	Vysoká škola	HPP	Uvnitř	Skladník	Vybrána
5.	Vysoká škola	HPP	Uvnitř	Kotelník	Přidělena
6.	Střední vyu- čen	brigády	Uvnitř	Instalatér	Vybrána
7.	Střední vyu- čen	HPP	Uvnitř	Zámečnick	Vybrána
8.	Střední vyu- čen	HPP	Uvnitř	Zedník	Vybrána
9.	Střední vyu- čen	Nezaměst- naný	Uvnitř	Skladník	Přidělena
10.	Střední matu- rita	HPP	Uvnitř	Úklid	Přidělena
11.	x	Brigády	Uvnitř	Pořádek	Přidělena
12.	Střední matu- rita	Nezaměst- naný	Uvnitř	Elektrikář	Vybrána

13.	Střední člen	vyu-	Nezaměstnaný	Uvnitř	x	Přidělena
14.	Střední člen	vyu-	OSVČ	Uvnitř	Údržbář	Přidělena
15.	Střední člen	vyu-	HPP	Uvnitř	Krejčí	Přidělena
16.	Základní		OSVČ	Mimo	Úklid, pila	Přidělena
17.	Základní		OSVČ	Uvnitř	Údržbář	Přidělena
18.	Střední člen	vyu-	Nezaměstnaný	Uvnitř	Skladník	Přidělena
19.	Základní		OSVČ	Uvnitř	Úklid	Přidělena
20.	Střední člen	vyu-	Nezaměstnaný	Uvnitř	Úklid	Přidělena
21.	Střední matematika	matu-	x	Uvnitř	Úklid	Přidělena
22.	Střední člen	vyu-	Brigády	Uvnitř	Úklid	Přidělena
23.	Střední člen	vyu-	Brigády	Mimo	Dělník	Vybrána
24.	Základní		Nezaměstnaný	Mimo	Příprava surovin	Přidělena
25.	Základní		Nezaměstnaný	Uvnitř	Montování	Přidělena
26.	Střední člen	vyu-	HPP	Uvnitř	Úklid	Přidělena
27.	Střední matematika	matu-	OSVČ	Uvnitř	Údržbář	Vybrána

28.	Střední vyuč- čen	HPP	Uvnitř	Údržbář	Vybrána
29.	Vysoká škola	Ředitel	Uvnitř	Skladník	Přidělena
30.	Střední matu- rita	Služební po- měr	Uvnitř	Úklid	Přidělena
31.	Střední matu- rita	OSVČ	Uvnitř	Pošta	Střídání

Z uvedeného vyplývá, že nejvíce odsouzených, a to celkem 15, má nejvyšší dosažené vzdělání střední odborné učiliště – tedy výuční list. Následně celkem 6 odsouzených má nejvyšší dosažené vzdělání základní školu a 6 odsouzených má nejvyšší dosažené vzdělání středoškolské s maturitou. Celkem 3 odsouzení mají vysokou školu a 1 informant odpověď neuvedl.

Před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody celkem 3 informanti se základním vzděláním vykonávali činnost jako OSVČ, 2 byli nezaměstnaní a 1 měl kombinaci brigády a hlavního pracovního poměru. Šest osob s výučním listem bylo zaměstnáno před výkonem trestu na hlavní pracovní poměr, 5 odsouzených bylo nezaměstnaných, tři odsouzení chodili na brigády a jeden z nich byl OSVČ. Dva odsouzení s maturitou pracovaly jako OSVČ, v hlavním pracovním poměru pracoval jeden odsouzený, jeden byl nezaměstnaný, jeden pracoval ve služební poměru a jeden informant si nepřál odpovídat. Jeden informant neuvedl své vzdělání, pracoval však pouze brigádně. Vysokou školu mají vystudovanou celkem 3 odsouzení, z toho 2 pracovali na HPP a jeden byl ředitelem.

Nezaměstnaných před výkonem trestu odnětí svobody bylo celkem 8 odsouzených, na hlavní pracovní poměr pracovalo před výkonem trestu odnětí svobody celkem 9 odsouzených, OSVČ bylo celkem 6 odsouzených. Pouze brigádně pracovali 4 odsouzení, 1 odsouzený byl zaměstnán ve služebním poměru, 1 odsouzený byl ředitelem, 1 měl kombinaci hlavního pracovního poměru a brigád a jeden odsouzený si nepřál odpovídat. Nejvíce odsouzených tedy před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody pracovalo na hlavní pracovní poměr, avšak o jednoho méně tedy celkem 8 odsouzených přes nástupem do výkonu trestu odnětí svobody bylo nezaměstnaných.

Z celkového počtu 31 informantů pracuje uvnitř věznice 25 odsouzených a mimo věznici 6 odsouzených. Nejvíce odsouzených pracuje v oddělení úklidu, a to celkem 9, následuje práce údržbáře - 4 odsouzení a 4 odsouzení pracují jako skladníci. Po jednom odsouzeném zastává pak zbytek ostatních prací, a to v dřevovýrobě, výrobě násad, práci kotelníka, instalatéra, zámečníka, zedníka, elektrikáře, krejčího, dělníka, v přípravě surovin, montování, a evidenci poštovních zásilek, jeden odsouzený si nepřál odpovídat. Celkem 22 odsouzeným byla práce přidělena, 8 odsouzených si mohlo práci vybrat. Jeden odsouzený uvedl, že již vystřídal všechna pracoviště.

3.3 Analýza a interpretace dat

Kategorie vzniklé z rozhovorů se zaměstnanými odsouzenými:

- Informace o možnosti práce
- Průběh příprav před umístěním do zaměstnání
- Podstoupení rekvalifikace, kurzů
- Motivace k práci ve výkonu trestu odnětí svobody
- Výhody zaměstnaných vězňů
- Šetření vydělaných peněz
- Záliba v práci a možnost znovu pracovat
- Stejně zaměstnání po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

Kategorie vzniklé z rozhovorů se sociálními pracovníky:

- Práce s odsouzeným vězněm
- Program zacházení a jeho druhy
- Program zacházení mezi odděleními
- Náplň programů a aktivit
- Účast vězňů na programech a aktivitách
- Zařazování odsouzených do práce a pracovní návyky
- Práce a průběh výkonu trestu odnětí svobody
- Smysl zaměstnávání a motivace
- Výhody zaměstnaných a odmítání práce

- Situace v zaměstnanosti
- Motivace vnějších zaměstnavatelů
- Proces adaptace

Kategorie vzniklé z rozhovorů s osobami, zaměstnávajícími odsouzené:

- Stav zaměstnanosti
- Informace o práci
- Vybírání odsouzených do práce
- Pracovní pozice a odsouzení
- Práce a její vliv na odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody
- Podpora a motivace odsouzených
- Problémy v zaměstnání a odmítání práce
- Mzda odsouzených
- Rozdíl mezi pracujícím a nepracujícím odsouzeným

4 VÝSLEDKY

Pro praktickou část své diplomové práce jsem zvolila kvalitativní výzkum s otevřenými hloubkovými otázkami pro 3 vybrané výzkumné soubory, a to sociální pracovníky, odsouzené, kteří pracují, a osoby, které jsou v procesu zaměstnávání vězňů. Analýzu jsem provedla pomocí otevřeného kódování, kde jsem z určitého získaného vymezeného textu vytvořila kategorie, kterým jsem přiřadila kódy. Vznikly tak kategorie pro 3 výzkumné soubory.

Kategorie vzniklé z rozhovorů se zaměstnanými odsouzenými:

- Informace o možnosti práce
- Průběh příprav před umístěním do zaměstnání
- Podstoupení rekvalifikace, kurzů,...
- Motivace k práci ve výkonu trestu odnětí svobody
- Výhody zaměstnaných vězňů
- Šetření vydělaných peněz
- Záliba v práci a možnost znovu pracovat
- Stejně zaměstnání po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

1. Kategorie: Informace o možnosti práce

Kategorie zahrnuje kódy: nástupní oddělení, spoluodsouzení, vychovatel, nástěnka, pedagog, pracovníci věznice, další trest, oddělení zaměstnávání

Zaměstnaní odsouzení uvedli, že se o možnosti pracovat dozvěděli na nástupním oddělení – uvedlo to celkem 7 odsouzených. Odsouzený č. 2 řekl: „*Když mě dovezli tady, tak jsem měl hned zájem o práci, ono je někdy složitější se do té práce dostat tady, ne všichni se dostanou, ale dostal jsem se no, podařilo se mi to. Řekli mi o tom spoluodsouzení, řekli mi to i vlastně vychovatelé. Někdy to mají na nástěnkách, že jo*“. Jak zmínil odsouzený č. 2 a společně s ním dalších 6 odsouzených, o práci se dozvěděli od spoluodsouzených. Celkem 10 odsouzených se o možnosti práce dozvědělo od vychovatele. Jeden z nich uvedl, že i od pedagoga. Od pracovníků věznice se o možnosti pracovat dozvěděli celkem 4 odsouzení, další jeden uvedl, že se o práci dozvěděl z oddělení zaměstnávání. Informace

o zaměstnání je možné se dozvědět také z nástěnek, jak uvedli 3 odsouzení. Čtyři vězni, kteří nebyli ve výkonu trestu poprvé, už věděli, jak informace o práci získat. Jeden odsouzený uvedl, že o možnosti, kde se ptát či hledat práci, ví každý. Někteří uvedli více zdrojů informací. Jeden odsouzený si nepřál odpovídat.

2. Kategorie: Průběh příprav před umístěním do zaměstnání

Kategorie zahrnuje kódy: lékařská prohlídka, žádost, pohovor, komise, zaučení, délka průběhu, zvládnutí práce, nastoupení do práce, žádný průběh, přesun, sledování

Celkem 8 odsouzených uvedlo jako podmínku pro nástup do práce podstoupení lékařské prohlídky. Dva odsouzení zmínili, že posílali žádost a jeden z nich řekl, že tuto žádost o zařazení do zaměstnání posílal pětkrát. Jeden odsouzený uvedl, že žádal vychovatele, který ho napsal do pořadníku, z kterého si vybírají, a následně dal návrh ke komisi. Pohovor museli podstoupit, jak uvedli, celkem 4 odsouzení. Pohovor byl uskutečněn s osobou, která se stará o zaměstnávání vězňů, vychovatelem a speciálním pedagogem. Před komisí, která zařazuje do práce, šli celkem 3 odsouzení z celkového počtu 31 informantů. Po potřebných krocích muselo celkem 6 odsouzených čekat, až do práce budou moci nastoupit. Odsouzení uváděli čekací lhůtu zařazení do práce 1 měsíc, 3 měsíce, 5 měsíců, půl roku a jeden z informantů uvedl, že čekal 8 měsíců na zařazení do zaměstnání. Odsouzený č. 23 uvedl: *„Dělal jsem poctivě rajóny, protože jsem věděl, že to vychovatel sleduje, on byl se mnou spokojený, a tak mě navrhnul do práce“*. Zaučit se museli celkem 3 odsouzení před nástupem na pracoviště. Čtyři odsouzení nemuseli dělat žádná opatření a žádné kroky pro získání práce nepodnikli. Jednoho z odsouzených již ve věznici znali, a proto ho zařadili na stejnou práci jako v předchozím trestu. Někteří uvedli, že šlo o rychlý průběh, vzhledem k přesvědčení, že vybranou práci zvládnou. Někteří odpověděli více možnostmi. Jeden informant uvedl, že výhodou je, jste-li vyučen; máte totiž díky tomu přednost získat zaměstnání. Další odsouzený řekl, že zkoušel pracovat na telefonní lince, kde mu práce nešla, a proto byl přeřazen ihned jinam. Odsouzený č. 30 řekl, že průběh nástupu do práce vnímal jako: *„Frustrující čtyřleté martyrium plné spektakulárních, avšak vágních proklamací emanující nevyřčeným příslibem excitující exaltované, ale efemérní očekávání*

střídané empirickým prozřením v letargické období defétismu opatrně konvergující k zařazení do práce“.

3. Kategorie: Podstoupení rekvalifikace, kurzů

Kategorie zahrnuje kódy: žádné podstoupení kurzů a rekvalifikací, školení, zaučení

Celkem 24 odsouzených zařazených do práce z celkového počtu 31 uvedlo, že nemuseli podstoupit před nástupem do práce nic, co se týče rekvalifikace, kurzů, atd. Školení absolvovali celkem 2 odsouzení, jeden z toho uvedl, že školení se týkalo obsluhy kotelny. Dva odsouzení se zaučovali v práci na místě. Jeden odsouzený uvedl, že nemusel absolvovat proškolení, protože tento druh práce umí. Odsouzený č. 25 uvedl: „*Zkoušeli mě na Conectart pohovorem a tam jsem neprošel*“. Jeden z odsouzených uvedl jako odpověď § 50.

4. Kategorie: Motivace k práci ve výkonu trestu odnětí svobody

Kategorie zahrnuje kódy: nuda, vyživovací povinnost, finanční odměna, rodina, kapesné, dluhy, výkon trestu, práce, začátek, seberealizace

Podle 15 odsouzených je největší motivací jít pracovat, nuda. Uvádí, že nechtějí ležet na zádech, díky práci se jim krátí trest, nemusejí přemýšlet, vnímají rychleji plynutí trestu, díky práci si také krátí dlouhé chvíle. Další uvedenou motivací, proč odsouzení chtějí pracovat, je vyživovací povinnost (neboli obecně) alimenty, jak uvedlo celkem 7 vězňů. Motivací pracovat kvůli finanční odměně má celkem 8 odsouzených. Pomoc rodině díky zaměstnání a vydělání si tak finančních prostředků uvedli 4 odsouzení, kteří řekli, že nechtějí být závislí na rodině a chtějí jí také pomoci. Jeden informant uvedl, že chce poslat peníze svému synovi do dětského domova. Motivací pracovat je pro odsouzené také kapesné, to uvedli 4 zaměstnaní odsouzení. Díky kapesnému si mohou něco koupit, například cigarety, jak uvedl jeden informant. Další uvedenou motivací je splácení dluhů nebo exekucí, a to u 8 informantů. Do snahy získat peníze lze zahrnout i další motivaci, kterou odsouzení uvedli, a to je placení nákladů výkonu trestu. Takto odpověděli 4 odsouzení. Motivací je i práce samotná, díky které trest utíká daleko rychleji. Odsouzení si také chtějí udržet pracovní návyky, aktivně využít čas a rovněž jsou zvyklí celý život pracovat, jak uvedlo

celkem 8 zaměstnaných odsouzených. Odsouzený č. 10 řekl: „*Je to naplňující psychicky a hlavně pracuji. Mimoto rád něco dělám*“. Odsouzený č. 29 uvedl: „*Udržení pracovních návyků, aktivní využití času a seberealizace*“. Zájem o zaměstnání a motivaci pracovat měli také díky aktivní náplni dne, týmové práci a změnám. Jeden odsouzený pracuje také proto, aby měl peníze po opuštění vězení, do začátku – na úložné mu jde přibližně 700-800 Kč měsíčně. Dva odsouzení mají jako motivaci k práci smysluplné trávení času nebo také kladné posudky. Jeden informant měl motivaci jít pracovat kvůli placení životních nákladů. Další informant uvedl, že je pro něj motivací zkrácení délky trestu. Tři zaměstnaní odsouzení uvedli, že je nemotivovalo nic, nebo že to jinak nejde. Pro jednoho je motivací vše výše uvedené. Každý odsouzený uvedl několik variant motivace pracovat.

5. Kategorie Výhody zaměstnaných vězňů

Kategorie zahrnuje kódy: žádné, kapesné, přídavky jídla, peníze, podmíněčné propuštění, vybavení, posilovna, známí, komunikace, sdílení příběhů

Celkem 17 informantů z 31 odsouzených uvedlo, že nemají žádné výhody. Šest pracujících odsouzených uvedlo, že jako výhodu oproti nepracujícím odsouzeným mají kapesné například pro nákup v kantýně. Na ten má například odsouzený č. 1 přibližně 1000,- Kč měsíčně. Ostatní, pokud jim nikdo neposílá peníze, si nakoupit nemohou. Další 4 odsouzení mají díky práci nárok na přídavky jídla, na rozdíl od odsouzených, kteří nepracují. Pět odsouzených vnímá jako výhodu být zaměstnan, že vydělávají peníze, které se jim částečně ukládají na úložné. Odsouzený č. 25 uvedl, že možná nějaké výhody jsou, ale že by do práce už raději nešel. Jeden odsouzený z 31 informantů sdělil, že díky práci má snad větší šanci na podmíněčné propuštění. Další odsouzený bere jako výhodu, že mají na oddělení, kde jsou pracující, novější pračky. Podobné zdůvodnění, avšak týkající se výstupního oddělení, uvedl další informant. Na výstupním oddělení jsou pro zaměstnané odsouzené lepší cely – sporák, mikrovlnná trouba, postele, skřínky. Další uvedenou výhodou byla například možnost užívat posilovnu. Jeden informant uvedl, že výhody má, jaké však neuvedl. Odsouzený č. 23 řekl: „*Bez práce se tady nedá moc přežít, mám kapesné a budu mít na cestu domů. Trest mi docela utíká*“. Další uvedenými výhodami bylo třeba odreagování se, lepší pocit nebo zdánlivě

rychlejší průběh výkonu trestu. Další odsouzený uvedl: „*Ano, širší okruh známých, mzda znamená hrazení nákladů spojených s výkonem trestu, komunikace a sdílení příběhů*“.

6. Kategorie: Šetření vydělaných peněz

Kategorie zahrnuje kódy: žádné, start, zadní vrátka, budoucnost, automatické ukládání, bydlení, řidičský průkaz, škoda z trestné činnosti, dluhy, oblečení, zátěž rodiny, vydání knihy

Celkem 8 odsouzených odpovědělo, že si vydělané peníze na nic nešetří. Jako důvody bylo uváděno – nemá z čeho, když jeho výplata je 300,- Kč, na to má ex, má malé kapesné. Z celkového počtu 31 informantů činí procentuální část těch, kteří si nešetří peníze 25,8%. Zbýlých 74,2 % informantů, tedy 23 osob, si peníze šetří. Pět odsouzených nechtělo uvést důvod, na co si šetří. Důvody šetření si z vydělaných finančních prostředků uváděli ostatní zaměstnaní odsouzení takto: jednodušší start do začátku na svobodě uvedli celkem 4 odsouzení; na zadní vrátka, budoucnost, uvedli 2 zaměstnaní odsouzení; že se peníze strhávají a šetří automaticky, uvedlo celkem 5 informantů. Odsouzený č. 30 řekl že, šetří: „*Jen zákonem stanovený díl z výplaty povinně ukládaný na speciální konto*“. Na bydlení si šetří celkem 5 odsouzených. Dva informanti si šetří na řidičský kurz, 2 odsouzení chtějí zaplatit škodu v trestné činnosti a dluhy. Další 2 odsouzení šetří na ošacení, jelikož je jeden z nich ve výkonu trestu odnětí svobody tak dlouho, že mu bude po propuštění jeho ošacení, co má doma, malé. Jak uvedl odsouzený č. 3 „*..., určitě si šetřím nebo každéj rozumnej kluk by si to šetřil, by si to měl šetřit na to, aby venku mohl zaplatit nějaký bydlení a našel si práce a mohl normálně fungovat*“. Aby nemuseli po nikom nic chtít nebo nemuseli obtěžovat a zatěžovat rodinu a žádat o zaslání balíku uvedli celkem 2 odsouzení, kteří díky tomuto důvodu pracují a šetří si peníze. Jeden odsouzený také uvedl, že malá část našetřených peněz bude hradit vydání vlastní knihy.

7. Kategorie: Záliba v práci a možnost znovu pracovat

Kategorie zahrnuje kódy: baví, nebaví, neví

Všichni informanti uvedli, že by do práce šli určitě znovu. Celkem 21 zaměstnaných odsouzených práce baví. Dva z nich pracují ve svém oboru. Naopak dva odsouzení uvedli, že nevědí, jestli je práce baví, popřípadě někdy jo, někdy ne. Odsouzení, které baví jejich práce, například uvedli, že chtějí na svobodě pokračovat v tom, co dělali dříve. Dalším důvodem, proč dotyčného práce baví, bylo, že se pořád něco děje, musí pracovat kvůli malým dětem, které má doma, má rád druh manuální práce, má rád klid, je mezi civilními lidmi, čas utíká rychleji. Jednoho odsouzeného práce baví, ale nebaví ho neustálé krádeže, které provádějí někteří odsouzení. Odsouzený č. 27 řekl: „*Ano baví, můžu se podílet na „chodu“ věznice. Čas ve výkonu trestu odnětí svobody utíká rychleji*“. Další odsouzený uvedl: „*Ano, baví, stereotyp a sklepní prostory s umělým osvětlením jsou depresivně frustrující*“. Celkem 8 zaměstnaných odsouzených uvedlo, že je práce nebaví, avšak do práce by určitě šli znovu. Odsouzený č. 10 řekl: „*Rád pracuji, ale nebaví mě úklid*“. Další odsouzený č. 19 sdělil: „*Beru ji jako součást trestu, nevadí mi, ale nebaví mě*“. Dalšími uvedenými důvody, proč odsouzené práce nebaví je například monotónnost, pořád jedna a ta stejná operace, nebo že na odsouzeného velmi spěchají, není chvilka klidu a že se musí brzy vstávat.

8. Kategorie: Stejně zaměstnání po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

Kategorie zahrnuje kódy: ano, ne, nabídka

„*Ač je to dost nezáživná práce, ale pokud bych měl jistotu práce, tak bych byl i za tuto práci po propuštění velice rád*“, tak uvedl odsouzený č. 31. Celkem 3 odsouzení již dostali na dobu po propuštění z výkonu trestu nabídku zaměstnání u zaměstnavatele, u kterého právě pracují, a chtějí ji využít. Čtrnáct informantů odpovědělo, že by práci, jakou mají teď, vykonávali i po propuštění. Někteří uvedli, že práci si nevybírají, hlavně aby práci měli, ale raději by se vrátili ke svému oboru. Třináct odsouzených práci, kterou dělají ve výkonu trestu, již dělat nechce. Jak uvedl odsouzený č. 27: „*Úplně ne. Práce na údržbě moc není a celkově je to pro mě až moc poklidné*“. Jeden z odsouzených také uvedl, že s ohledem na charakter trestného činu, by tuto práci vykonávat po propuštění nechtěl.

Kategorie vzniklé z rozhovorů se sociálními pracovníky jsou následující:

- Práce s odsouzeným vězněm
- Program zacházení a jeho druhy
- Program zacházení mezi odděleními
- Náplň programů a aktivit
- Účast vězňů na programech a aktivitách
- Zařazování odsouzených do práce a pracovní návyky
- Práce a průběh výkonu trestu odnětí svobody
- Smysl zaměstnávání a motivace
- Výhody zaměstnaných a odmítání práce
- Situace v zaměstnanosti
- Motivace vnějších zaměstnavatelů
- Proces adaptace

1. Kategorie: Práce s odsouzeným vězněm

Kategorie zahrnuje kódy: nástupní oddělení, běžný oddíl, výstupní oddělení

Z rozhovorů se sociálními pracovníky jsem analyzovala tyto odpovědi:

Nástupní oddělení

Odsouzený je zde umístěn maximálně 14 dní. Projde zde zdravotní prohlídkou, zúčastní se příjímací komise složené z odborných zaměstnanců a probíhá vstupní pohovor za účelem zjištění charakteristiky trestního řízení, druhu trestu, bydlení odsouzeného, jeho kontaktů, přestupků, dluhů, trestné činnosti, atd. Kontrolují se základní osobní údaje (bydliště, počet dětí), kontroluje se také platnost dokladů. Je zde zpracována komplexní zpráva SARPO, na které se podílí odborní zaměstnanci (vychovatel, speciální pedagog, sociální pracovník) a na základě které se stanovuje program zacházení. Komplexní zpráva se skládá ze sociální anamnézy odsouzeného – jeho bydlení, zaměstnání, finanční situace, rodinných a sociálních kontaktů, doporučení sociálního pracovníka atd.

Běžný oddíl

Probíhá adaptace odsouzeného – seznámí se zde s předpisy a prostředím věznice, řeší se sociálním pracovníkem nové doklady, případné vyřízení důchodu, způsob zprostředkování kontaktu s rodinou nebo organizacemi. Řeší se také zařazování odsouzených do zaměstnání. Je plněn program zacházení, který se průběžně vyhodnocuje. Vše se odvíjí od toho, co odsouzený potřebuje. V průběhu trestu je vězňům poskytováno sociálně právní poradenství. Řeší se sociální problémy a různé okolnosti, se kterými má odsouzený problém.

Výstupní oddělení

Sociální pracovník během pobytu na běžném oddělení pomáhá odsouzenému s přípravou na výstup. Odsouzený sám nebo s pomocí kontaktuje sociálního kurátora s žádostí o spolupráci, případně zajištění ubytování po výkonu trestu odnětí svobody či zaměstnání. Zpracovává se oznámení o nadcházejícím propuštění, které se odesílá sociálnímu kurátorovi, pokud s tím odsouzený souhlasí. Oznámení obsahuje informace, kam se bude odsouzený vracet, jeho anamnéza, vzdělání, zda byl během výkonu trestu zaměstnaný, kolik má po výstupu z vězení peněz z úložného. Před ukončením trestu je odsouzený vybaven například jízdním řádem, různými formuláři, kontaktními adresami, atd. Do 3 dnů po opuštění vězení se musí propuštěný hlásit na Úřadu práce, aby nenarůstal dluh na zdravotním pojištění. Může zde také požádat o sociální dávky, má-li na ně nárok.

2. Kategorie: Program zacházení a jeho druhy

Kategorie zahrnuje kódy: obsah, stanovení, program minimální, standardní, speciální, výstupní, motivační

Podle odpovědí informantů jsem zaznamenala postup pro vytváření programu zacházení. Program zacházení se zpracovává k osobě odsouzeného na základě komplexní zprávy o něm s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti, příčinu trestného činu. Obsah programu zacházení je důvěrný a je shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, sociálního a lékařského posouzení. Obsahuje hodnocení rizik a potřeb a dalších jiných dostupných materiálů. Program zacházení je realizován formou aktivit. Aktivity plánují speciální pedagogové. Stanovuje se na začátku výkonu trestu na nástupním oddělení podle potřeb odsouzeného a dodržuje se. Ve spolupráci s pedagogem je stanoveno, jaké aktivity chce

odsouzený absolvovat, navíc si odsouzený s delším trestem může doplnit vzdělání ve školském vzdělávacím systému. Podle informantů jsou programy zacházení: základní, motivační, minimální, standardní, speciální a výstupní. Informant č. 4 a 9 popsali programy zacházení následovně:

Motivační program zacházení

- u odsouzených, kteří odmítají přijetí programu zacházení, je kladen zvláštní důraz na dodržování pořádku, bezpečnosti a výkon pracovních aktivit
- charakterizován individuální mírou odborné intervence s cílem motivovat odsouzeného ke změně postojů a chování

Minimální program zacházení

- pro odsouzené s nízkými riziky, kde se klade důraz na aktivity pracovní a zájmové
- charakterizován menší mírou odborné intervence

Standardní program zacházení

- pro odsouzené se středními až vysokými riziky, kde je kladen důraz na pracovní a vzdělávací aktivity
- charakterizován střední mírou odborné intervence a činnostmi obecně cílenými

Speciální program zacházení

- pro odsouzené s vysokými až velmi vysokými riziky je kladen důraz na aktivity speciálně výchovné a vzdělávací
- charakterizován vyšší mírou intervence a činnostmi speciálně výchovnými

Výstupní program zacházení

- stanovuje se odsouzeným s potřebou podpory při vytváření příznivých podmínek k soběstačnému životu po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody v souladu se zákonem u těch, kteří mají delší trest
- důraz kladen na řešení konkrétních problémů souvisejících s návratem do běžného života
- stanovuje se zpravidla 3 až 6 měsíců před koncem výkonu trestu odnětí svobody

3. Kategorie: Program zacházení mezi odděleními

Kategorie zahrnuje kódy: rizika, jiné zaměření, stejný

Jak již bylo uvedeno, program zacházení se zpracovává podle komplexní zprávy na základě individuálních potřeb odsouzených po vyhodnocení rizik a kriminogenních faktorů odsouzených nástrojem SARPO, jak uvedl informant č. 7. SARPO je prediktivní nástroj na hodnocení rizik a kriminogenních faktorů odsouzených, který je součástí Vězeňského informačního systému a pomocí tohoto nástroje se zpracovává komplexní zpráva, na kterou navazuje sám program zacházení. Podle informantů je rozdílný s ohledem na to, s jakými riziky se pracuje – zda se jedná o klasický výkon trestu, ochrannou léčbu, odsouzené s duševní poruchou nebo poruchou chování. Podle informanta č. 9 jsou běžná oddělení a specifická, jako je oddíl bezdrogové zóny, výstupní oddíl, specializovaný oddíl pro odsouzené s mentální retardací. Každý program je zaměřen na něco jiného. Podle informanta č. 6 a 8 je program zacházení i přístup k odsouzenému specifický. Na specializačním oddělení je práce s odsouzenými velmi náročná, odsouzení jsou zde zařazeni do terapeutických programů. Naopak informant č. 5 zmínil, že si myslí, že je pro program pro všechny stejný – ať už odsouzený v ostraze s nízkým, středním nebo vysokým stupněm. Odvíjí se to od toho, co odsouzenému nejvíce pomůže. Ve zvýšené ostraze bude mít jiné aktivity, to se ale podle informanta zas tolik neliší. Rozdíl vidí v četnosti vyhodnocení – s nízkým stupněm zabezpečení je to jednou za 3 měsíce, ve zvýšené ostraze jednou za 6 měsíců. Jinak se podle něj pracuje se všemi stejně.

4. Kategorie: Náplň programů a aktivit

Kategorie zahrnuje kódy: aktivity pracovní, vzdělávací, speciálně výchovné, zájmové, vztahy

Z informací, které informanti poskytli, jsem sestavila následující přehled:

Program zacházení vychází z:

Pracovní aktivity

- cílem je vytvořit pracovní návyky, prohloubit je a upevnit

- jedná se o úklidové práce na ubytovnách a venkovních prostorách věznice (bez finanční odměny), ve stravovacím provozu, pomocné a stavební práce
- je součástí programu specializovaného oddílu ochranného léčení, který je zaměřen na zahradnické a pěstitelské činnosti, pracovní výchova, pracovní terapie a další.

Vzdělávací aktivity

- vzdělávání ve školském vzdělávacím středisku
- vzdělávání v rámci vzdělávacích aktivit programu zacházení – dělí se na kurzy s délkou trvání 6 měsíců a průběžně vzdělávací aktivity
- patří sem například – aktuální dění ve společnosti, dluhové poradenství, právní minimum, prevence zneužívání návykových látek, sociálně právní poradenství, sociální poradenství, sociální dovednosti, výchova ke zdraví, základy práce na počítači
- náplní kurzů je - výuka českého jazyka, finanční gramotnosti, občanské nauky, pravidel provozu na pozemních komunikacích, právního minima, závislostí, pravidel společenského chování, základů německého nebo anglického jazyka, dějin lidstva, přednášek samotných odsouzených atd.

Speciálně výchovné aktivity

- aktivity pro odsouzené s vysokým a velmi vysokým rizikem
- řízené a vedené odbornými zaměstnanci – psychology, terapeuty, speciálními pedagogy, sociálními pracovníky a kaplanem
- patří sem například – osobnostní a sociální rozvoj, poradna drogové prevence, relaxační techniky, terapie realitou, tvořivě relaxační dílna, zvládání agresivity, životní křižovatky, sociální a dluhové poradenství, právní minimum, skupinová terapie, práce s trestnou činností

Zájmové aktivity

- individuální a skupinové zájmové činnosti

- uplatňovány ve výstupním oddělení, zejména však ve specializovaném oddělení pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického a protialkoholního se zaměřením na léčbu závislostí, dále také v oddílu specializovaném pro výkon trestu odnětí svobody s poruchami duševními a poruchami chování s individuálním zacházením se zaměřením na projevy nežádoucího chování,...

- odsouzení se učí vyplňovat a trávit volný čas smysluplně

- patří sem například – akvaristika, botanika, hudební kroužek, muzikoterapie, škola vaření a základy vaření, sebeobslužné činnosti, šachy, malování, křížovky, společenské hry

Oblast utváření vnějších vztahů

- zaměřena na kontakt odsouzených s rodinou, příbuznými

- ve výkonu trestu odnětí svobody jsou možnosti kontaktu s vnějším světem formou korespondence, telefonních hovorů, návštěv (při COVID-19 Skype)

5. Kategorie: Účast vězňů na programech a aktivitách

Kategorie zahrnuje kódy: zájem, povinnost

Polovina informantů se shodla, že odsouzení většinou mají zájem účastnit se na programech a aktivitách a chtějí také pracovat. Podle informanta č. 3 záleží na osobnosti odsouzeného, na jeho přístupu k výkonu trestu odnětí svobody a motivaci. Pokud chce na sobě pracovat, snaží se. Někteří se snaží účelově dosáhnout nějakého cíle, převážně podmínečného propuštění. S tímto tvrzením se shoduje informant č. 1, který řekl: „*To se nedá paušalizovat. Ta ostraha, ten vysoký stupeň jsou recidivisti, takže ty jsou samozřejmě účelový, ale jenom některý, který jako to potřebují, tzn., vždycky, když Vám řekne, že chce si podat žádost o podmínečné propuštění, tak vědí, že musejí nasbírat nějaké odměny, musejí prostě něco mít, tak ty se snaží*“. Plnění programu zacházení je podle další poloviny informantů povinné. Pravidelná účast na programu zacházení je hodnocena a má vliv na plnění programu zacházení. Program zacházení a jeho plnění je také nejdůležitějším ukazatelem při projednávání žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění.

6. Kategorie: Zařazování odsouzených do práce a pracovní návyky

Kategorie zahrnuje kódy: zdravotní klasifikace, trestný čin, vyučení, chování, bezpečnost, stav, vyživovací povinnost, přístup, komise, základní vzdělání, brigády, nepracující, pracovní návyky

O zařazování odsouzených do práce rozhoduje zdravotní klasifikace, kterou posoudí lékař. Dále také záleží, jak uvedli informanti, na druhu spáchaného trestného činu (zejména při zařazování na venkovní pracoviště), na vyučení, zda tuto práci už dotyčný vykonával v dřívějším trestu nebo na svobodě, na chování ve výkonu trestu odnětí svobody, na praxi, vzdělání, bezpečnostním riziku, psychickém stavu, vyživovací povinnosti, přístupu k výkonu trestu odnětí svobody, a dalších okolnostech. Zařazování do práce probíhá jednou týdně před tzv. komisí. Komise je složena z odborných zaměstnanců věznice a posuzuje všechny uvedené faktory, odsouzeného hodnotí komplexně. O výsledku, zda bude zařazen odsouzený do práce, či nikoliv, rozhodne ředitel. Komise se také zabývá nejen zařazováním odsouzeného do věznice, ale i jeho přeřazováním a vyřazováním. Informant č. 1 řekl: *„Občas se stane, že mezi odsouzenými nejsou skoro žádní kuchaři, tak nám tady vaří, jakoby zaměstnancům vaří odsouzený, takže nám vaří zedník nebo někdo. Už při nástupním pohovoru se ptám, co zkusil, jestli alespoň třeba nedělal někde v pizzerce, ono nakonec i stačí, že třeba jednom rozvážel pizzu, tak už ho zkusíme dát na kuchyň, když zrovna nejsou kuchaři, takže musíte pracovat s tím, co je“.*

Informanti uvedli, že někteří mají pracovní návyky z běžného života, avšak je to případ od případu. Odsouzení mají většinou základní vzdělání a na svobodě vykonávali krátkodobé pracovní činnosti většinou brigádně a „načerno“, nejsou tedy schopní docházet do zaměstnání pravidelně. Díky tomu, že do věznic nastupují stále mladší odsouzení, pracovní návyky se snižují, avšak když se přiblíží doba možného podmíněného propuštění, najednou pracovat potřebují, jak uvedl informant č. 5. Podle informanta č. 6 má 30 % odsouzených pracovní návyky a 70 % pravidelně v civilním životě nepracuje, proto se zas a znovu objevují ve věznicích a je zde mnoho recidivistů. Oproti tomu informant č. 8 uvedl, že před výkonem trestu vězni pracovali. Pokud vězni odmítají pracovat, provede se s nimi motivační pohovor.

7. Kategorie: Práce a průběh výkonu trestu odnětí svobody

Kategorie zahrnuje kódy: pravidelný režim, dovednosti, pracovní návyky, finance, čas, kvalifikace, zážitky

Podle odpovědí informantů ovlivňuje práce odsouzené kladně. Informanti se shodli na pravidelném režimu, rozšíření pracovních dovedností, upevnění pracovních návyků. Práce samotné si odsouzení váží. Dále se informanti shodli na odpovědi ohledně finanční odměny. Odsouzení si vydělanými financemi našetří na začátek pro přechod do civilního života, hradí své pohledávky, prostřednictvím kapesného mohou uskutečňovat nákupy, mohou splácet finanční závazky, přispívat na spoření, atd. Práce kladně ovlivňuje strávený čas, vězni se díky ní nenudí, nezůstávají jen ve věznici a nedělají si schválnosti - podle informanta č. 1. Práce odsouzené ovlivňuje pozitivně také v tom, že mají možnost získat novou kvalifikaci, zaučení, pracovní návyky, vznikají a fungují sociální vazby, mohou požádat díky práci o podmíněčné propuštění. Odsouzení jsou také schopni kontaktovat poškozené a domluvit se na řešení splácení škody. Informanti č. 7 a 9 uvedli, že pracující odsouzení mají odlišný časový rozvrh od odsouzených, kteří nepracují, méně narušují pořádek a kázeň ve výkonu trestu odnětí svobody a jsou soběstačnější. Odsouzení si také udržují fyzickou kondici, mají díky práci nové zážitky, nové dovednosti. Informant č. 5 řekl, že kvůli odsouzenému, který má jiný časový rozvrh oproti nepracujícímu odsouzenému, musí zaměstnanci věznice někdy měnit své směny, aby odsouzený odborného zaměstnance také stihl kontaktovat, kvůli řešení svých požadavků, když je jinak v práci.

8. Kategorie: Smysl zaměstnávání, motivace a pracovní návyky vězňů

Kategorie zahrnuje kódy: pracovní návyky, dovednosti, finanční odměna, resocializace, řád, přerušování trestu, krácení času, podmíněčné propuštění, kontakt s poškozenými

Všichni informanti uvedli, že smyslem zaměstnávání odsouzených je tvorba, stabilizace a upevnění pracovních návyků a rozšíření pracovních dovedností. Dále se informanti shodli na důležitosti finanční odměny, díky financím mohou hradit dluhy, exekuce, vyživovací povinnost, náklady výkonu trestu, pohledávky a mají kapesné na nákupy v kantýně. Díky práci se učí novým dovednostem a krátí si čas ve výkonu trestu. Podle informanta č. 7 je zaměstnávání jeden ze základních způsobů odborného zacházení, pomáhá resocializaci,

snižuje riziko recidivy. Informant č. 5 uvedl, že vězni jsou povinni pracovat podle zákona č. 169/1999 Sb., § 29–33. Informant č. 2 uvedl, že hodně mladých do práce nechodilo nebo nedokončilo školu a až ve výkonu trestu se dostali k pravidelné práci. Podle informanta č. 1 je největším trestem pro odsouzené pobývat na cele se spoluvězněm, proto se raději zapojují do pracovního procesu. Zaměstnaní odsouzení mají rád, chtějí pracovat kvůli dluhům a výživnému, a kdo pracovat nechce a řekne to, skutečně pracovat nebude. V případě mladých odsouzených je hodně těch, kteří nikdy nepracovali, nemuseli pracovat, nezažili vojnu nebo přísný řád ve škole. Velkou motivací pro odsouzené je finanční ohodnocení, které využijí na zaplacení dluhů, výživného, exekucí, na realizaci nákupů a zajištění si základních potřeb – tabák, káva, hygiena a další sortiment zboží, ke zvýšení možnosti návštěv, přerušování trestu, krácení trestu, podmíněčnému propuštění a kontaktu s poškozenými. Podle informanta č. 5 je u mladých odsouzených motivace k práci obtížně realizovatelná.

9. Kategorie: Výhody zaměstnaných a odmítání práce

Kategorie zahrnuje kódy: finanční prostředky, nákupy, odměny, vycházky, podmíněčné propuštění, přerušování výkonu trestu, krácení času, dovednosti, přídavek ve stravě, zaměstnání, pracovní návyky, kázeňské tresty, psychika, namáhavá práce, předsudky

Všichni informanti se shodli, že hlavní výhodou práce ve výkonu trestu jsou získané finanční prostředky. Díky finančním prostředkům mohou platit například výživné. Podle informantů č. 2 a 3 je výhodou možnost nákupů. Další výhodou je větší možnost získat kázeňské odměny, práce samotná je také výhodou. Mezi další zmiňované výhody patří chůze na vycházky s rodinou v rámci nestřeženého pracoviště, podmíněčné propuštění, přerušování výkonu trestu, krácení času, vytvoření podmínek pro zařazení do příznivější vězeňské skupiny vnitřní diferenciací, učení se novým dovednostem, které mohou odsouzení použít po propuštění, přídavek ke stravě, možnost získat si práci u stávajícího zaměstnavatele i po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, možnost vypočítat podporu v nezaměstnanosti. Pracovní činnost se také hodnotí v programu zacházení. Informant č. 1 řekl: „*Takže aby jako nám to neodmítali a chtěli, tak to řeší zaměstnavatel. Vymyslí pro ně bonusy, tzn. třeba na Marius Pedersen třídění odpadu mají navíc, že dostanou, když*

odpracují celou směnu, celý měsíc, tak mají nárok na karton cigaret. Nebo někde jim zas dávají balíky třeba vitamínový nebo něco, co mají povolený samozřejmě. Ale většinou je to tabák nebo třeba nějaká hygiena navíc, tzn., že oni nedostanou jen zaplacenou výplatu, ale aby tam chtěli být a pracovali a neházeli se marod a něco takového, tak ještě dostanou tabák navíc“. O odmítání práce informant č. 2 zmínil, že je to individuální, jsou vězni, kteří pracovat odmítají, a vězni, kteří pracovat chtějí. Informant č. 4 řekl, že pro ty, kteří nikdy nepracovali, je práce ponižující, přestože jsou za to kázeňsky trestáni a musí rovněž hradit náklady výkonu trestu odnětí svobody. Dále podle informantů vězni odmítají pracovat z důvodu absence pracovních návyků. Pracovníci věznice se je však k práci snaží motivovat. Informant č. 6 uvedl, že občas někdo nějakou práci odmítne, ale hrozí mu díky tomu pokuta. Pokud si to rozmyslí, může požádat o pracovní zařazení znovu. Informant č. 9 řekl: *„Dále se může jednat o problémy v rodině, kdy sám odsouzený pracovníkovi věznice sdělí, že není psychicky v pořádku a mohl by z věznice utéct. Pokud jsou důvody odůvodněny, odsouzený je z práce vyřazen bez kázeňského postihu. Pokud práci odmítá účelově, může být kázeňsky potrestán“.* Podle informanta č. 5 je ten, kdo je zařazen, povinen pracovat. Někdy mají odsouzení pocit, že na práci nestačí, je pro ně namáhavá, jindy jsou důvodem odmítání zaměstnání předsudky ostatních zaměstnanců vůči odsouzeným. K tomu dochází u cizích zaměstnavatelských subjektů.

10. Kategorie: Situace v zaměstnanosti

Kategorie zahrnuje kódy: 100% zaměstnanost, procenta zaměstnanosti

Podle informantů by měl každý odsouzený pracovat, ale takový stav je bohužel nereálný. Podle informanta č. 6 a 7 je zaměstnanost ve věznici dobrá a trvale na vysoké úrovni. Informant č. 7 uvádí zaměstnanost kolem 60 %. Odsouzení bez hendikepu by měli podle něj pracovat, ale nejsou pro to vytvořeny legislativní podmínky. Podle informanta č. 9 by vyšší pracovní odměna zajistila snazší možnost hrazení dluhů již v průběhu trestu, odsouzený by také měl více finančních prostředků po propuštění. Ve Věznici Pardubice se podle informanta č. 1 pracovat daří, ale je to nepravidelné. Bylo období, kdy práce byla a pak zas ne. Pardubice jsou úspěšné v tom, že mají dost zaměstnání pro všechny lidi. Informant také zmínil: *„Nejhorší je barák, kde je nejvíce nezaměstnaných. Tam je největší bordel, takže*

s tím souvisí kázeňské tresty“. Ve věznici u informanta č. 6 je zaměstnanost dobrá. Pracujícím odsouzenému se žije ve věznici snadněji, posiluje to jeho osobní kredit, je klidnější, může si přilepšit při nákupu potravin, zaplatit si telefonování s rodinou nebo uhradit zdravotní potřeby. 100% zaměstnanost by byla, jak již bylo zmíněno, skvělá, avšak je nereálná. Podle informanta č. 3 je ve Věznici Rýnovice zaměstnanost vysoká díky nedaleké průmyslové zóně. Ve Vazební věznici Hradec Králové je zaměstnanost na 96 - 97 %, teď však v podstatě méně díky covidovým opatřením. Ovlivněno je to také tím, že jsou zde mírnější tresty a časově krátké. Díky práci odsouzeným trest utíká. Za normální situace je v této věznici zaměstnanost perfektní.

11. Kategorie: Motivace vnějších zaměstnavatelů

Kategorie zahrnuje kódy: finanční odměna, horší pracovní pozice, dovolená, budoucí zaměstnanec

Informanti č. 1,5,7,8 a 9 se shodli, že motivace zaměstnavatelů zaměstnávat odsouzené spočívá v tom, že odsouzení berou minimální finanční odměnu. Také se shodli, že dostávají práci „špinavou“, monotónní, zastávají horší pracovní pozice, které lidé nechtějí moc vykonávat. Odsouzený nemá status kmenového zaměstnance, u odsouzeného se nemusí řešit dovolené. Podle informanta č. 4 mají zaměstnavatelé o zaměstnávání odsouzených mimo věznice velký zájem, avšak zájem o detašované pracoviště firmy uvnitř věznice je nízký – nekomfortní výrobní plochy, malé prostory, členění atd. Informant č. 3 má názor takový, že jde o otázku spíše na firmy, ale podle něj je možná výhodou větší množství potencionálních pracovníků na jednom místě. Podle informanta č. 5 si zaměstnavatel může odsouzené vytipovat jako budoucí zaměstnance. Řekl: *„Tak se stalo i v případech, že zaměstnavatel odsouzenému navrhl i práci. Ten člověk před propuštěním z výkonu trestu má zajištěnou práci u toho stávajícího zaměstnavatele. Jsou mezi odsouzenými i opravdu šikovní lidi“*. Podle informanta č. 6 se asi nedočkáme, aby zaměstnavatelé odsouzeným zvedli pracovní odměny.

Například na stránkách Vazební věznice Hradec Králové jsem se dočetla, že výhodami pro civilní zaměstnavatele mohou být:

- Odsouzený není zaměstnancem

- Zaměstnání je možné krátkodobě i dlouhodobě
- Věznice vybírá odsouzené pozorně, koho na venkovní pracoviště zařadit
- Věznice zajistí smluvně dohodnutý počet odsouzených
- Odsouzený nečerpá dovolenou
- Věznice poskytuje firmám příspěvek na stravu
- Věznice poskytuje pracovní oděv a obuv
- Zaměstnavatel nehradí odchodné, svátky, ani když odsouzený nepracuje
- Mzdovou agendu zajišťuje věznice

Webové stránky věznice Rýnovice mimo to také uvádí:

- Možnost zaměstnání na vícesměnný provoz
- Sjednání kvalifikačních požadavků na pracující odsouzené ve stavebním, automobilovém a potravinářském průmyslu nebo zahradnictví
- Věznice zajistí zdravotní prověření
- Dopravu odsouzených do zaměstnání zajišťuje subjekt na vlastní náklady

Webové stránky Věznice Vinařice uvedli příklad, jaké jsou náklady na odsouzeného:

Obr. 2 – Náklady na odsouzeného

Náklady na jednoho odsouzeného	
základní mzda (8h)	7 600 Kč
odměna za vyšší pracovní výkon až 50%	0 až 3 800 Kč
24.8% sociální pojištění	1 885 Kč
9% zdravotní pojištění	684 Kč
režijní přírůžka 50%	5 085 Kč
přibližné náklady na 1 hodinu	95 Kč
celkem při plném fondu pracovní doby	15 253 Kč

Záloha z předpokládané pracovní odměny

12 956 Kč

Zdroj: Věznice Vinařice

12. Kategorie: Proces adaptace

Kategorie zahrnuje kódy: rodina, ubytování, zaměstnání, organizace, postarat se sám o sebe, následné služby

Informant č. 2 uvedl, že je to velmi rozdílné, osoby, které mají kontakt s rodinou, manželkou, dětmi, to mají snazší než osoby, které se nemají kam vrátit a nemají rodinu. Ty musejí do azylového domu, kde jim pomáhá sociální pracovník, posléze i s ubytováním mimo azylový dům, s prací atd. Velmi důležité v procesu adaptace je tedy stabilní sociální zázemí s rodinou a během výkonu trestu neztratit tyto sociální vazby. Všichni informanti se shodli, že dále je velmi důležité mít zajištěné ubytování – mít se po propuštění kam vrátit a kde bydlet, nezůstat na ulici, ve squatech. Dále se informanti shodli také na důležitosti práce, jít po propuštění pracovat, mít pracovní návyky už z výkonu trestu odnětí svobody. Dalším faktorem, který informanti uvedli, jsou různé organizace, kde lze žádat o pomoc a být s nimi v kontaktu již v době výkonu trestu, jak uvedl informant č. 5. Jde o sociálního kurátora, Úřad práce, Probační a mediační službu, neziskové organizace - uvádějí například Rubikon. Informant č. 2 řekl: „...organizace, který se snaží pomáhat Rubikon nebo byl DP Work, když odsouzený chtěl, mohl odejít třeba do Mladé Boleslavi. Dostal práci, dostal ubytovnu a oni byli ještě takoví, že si pro něj přijeli. V den výstupu pro něj přijeli a rovnou ho tam odvezli. Rubikon zase nabízí pro ty, kteří mají pevný výstup, nabízí pracovní příležitosti s ubytováním nebo Centrum sociálních služeb Praha“. Důležité je také podle informanta č. 6 snažit se postarat sám o sebe a následně pomáhat rodině. Mnozí odsouzení si plánují, že se do místa předešlého bydliště nevrátí kvůli hrozbě stejných kamarádů a party. Málokomu se však plán zdaří. Alkohol a drogy jsou silnými protivníky proti slabé povaze. Podle informanta č. 1 by měly být pro propuštěné z výkonu trestu nějaké následné služby.

Kategorie vzniklé z rozhovorů s osobami zaměstnávajícími odsouzené:

- Stav zaměstnanosti
- Informace o práci
- Vybírání odsouzených do práce
- Pracovní pozice a odsouzení
- Práce a její vliv na odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody

- Podpora a motivace odsouzených
- Problémy v zaměstnání a odmítání práce
- Mzda odsouzených
- Rozdíl mezi pracujícím a nepracujícím odsouzeným

1. Kategorie: Stav zaměstnanosti

Kategorie zahrnuje kódy: stejná zaměstnanost, snížení

Celkem 2 informanti zodpověděli, že pandemie nijak výrazně neovlivnila zaměstnanost ve věznici, že je přibližně stejná. Ve Věznici Pardubice se pohybuje zaměstnanost na 60 %, v porovnání s ostatními jsou v lehkém nadprůměru, jak uvedl informant č. 1. Další 2 informanti uvedli, že v době před COVID-19 měla zaměstnanost vzrůstající tendenci a měla vysokou úroveň. Ve Věznici Odolov byla zaměstnanost nad 60 %, někdy i kolem 70 %. Čtyři respondenti uvedli, že kvůli pandemii COVID-19 se zaměstnanost snižuje a dochází k jejímu rapidnímu poklesu zaměstnanosti z důvodu dopadu proticovidových opatření na ekonomiku, a to zejména na venkovních pracovištích. Například ve Věznici Rýnovice je stav uvnitř věznice v rámci zaměstnanosti beze změny. Ve Věznici Odolov došlo k pozastavení některých pracovišť a zaměstnanost do dnešního dne stále klesá. Z uvedených 60 – 70 % se právě dostala na 41 %, jak uvedl informant č. 4. Ve Vazební věznici Hradec Králové došlo díky veškerým opatřením souvisejícím s pandemií COVID-19 ke snížení zaměstnanosti o 35 %, jak uvedl informant č. 6. Informant č. 7 uvedl, že Vazební věznice České Budějovice je převážně věznicí vazební, tzn., že je ubytovací kapacita pro odsouzené značně omezena, je to nástupní věznice pro celý kraj, odkud jsou eskortováni do jiné věznice k výkonu trestu odnětí svobody. Informant také řekl: „*Máme zaměstnaných cca 40 odsouzených ve vnitřním provozu, kteří se podílejí na zajištění chodu věznice – zejména úklid, pomocné práce v kuchyni a potom máme odsouzené na vnějších pracovištích. Tam dříve bylo zařazeno až 45 odsouzených, nyní je generálním ředitelem Vězeňské služby ČR povoleno zaměstnávání jen v oblasti odpadového hospodářství a potravinářském průmyslu z důvodu omezení rizika šíření nákazy. Takže máme na vnějších pracovištích pouze okolo 20 odsouzených*“.

Ze stránek Věznice Stráž pod Ralskem (Zaměstnávání vězňů) se lze dočíst, že v posledních 15 letech se zaměstnanost pohybovala kolem 60 – 80 % zaměstnaných odsouzených.

Nyní se celkový počet zaměstnaných odsouzených pohybuje kolem 55 – 60 %. Na stránkách Vazební věznice Teplice jsem se dočetla, že se zde pracuje jak uvnitř věznice (úklid, kuchyň, údržba,...), tak mimo areál (ulice, školy). V současné době zaměstnává 100 % práce schopných odsouzených a eviduje stále velkou poptávku po pracovní síle. Ve věznici jsou i trvale pracovně nezařaditelní, jedná se především o ženy, které nejsou zaměstnány ze zdravotních důvodů nebo z důvodu dosažení důchodového věku. Věznice se dlouhodobě podílí na projektech Pomozte dětem, UNICEF, spolupracuje s domovy důchodců nebo dětskými domovy. Dále podle stránek Vazební věznice České Budějovice bylo v letech 2009 průměrně zaměstnáno 90,25 vězňených osob. Plná zaměstnanost je závislá na získání pracovních příležitostí u jiných subjektů, jelikož uvnitř objektu vazební věznice nejsou vhodné prostorové podmínky dalšího zaměstnávání. Také webové stránky věznice Odolov uvádí, že se zaměstnanost pohybuje okolo 70 % odsouzených, z nichž je převážná část zaměstnána v rámci volného pohybu na vnějších pracovištích bez dohledu vězeňské služby.

2. Kategorie: Informace o práci

Kategorie zahrnuje kódy: nástupní oddělení, pohovor, vychovatel, vlastní iniciativa

Tři informanti uvedli, že se o možnosti ve vězení pracovat odsouzení dozvědí už na nástupním oddělení, kde jsou jim poskytnuty informace o práci. Zde se také seznámí s principy věznice, vnitřním řádem, časovým rozvrhem, zákony a normami. S odsouzeným je veden pohovor, který je zaměřen na možnosti pracovního zařazení ve věznici, jeho pracovní zkušenosti a zájem práci. Z pohovoru se poté vychází při výběru druhu pracovního zařazení, jak uvedl informant č. 6. Každý odsouzený má na oddíle vychovatele, který podává informace o pracovních možnostech, uvedl informant č. 1. Celkem 3 informanti uvedli, že se odsouzení hlásí do práce z vlastní iniciativy a například na základě nabídky v nástupním oddíle. Vychovatel pak zapíše do evidence či tabulky návrh na pracovní zařazení, které se pak následně dává ke schválení komisi. Na jaké pracoviště bude odsouzený zařazen, rozhoduje věznice. Při zařazování se přihlíží k zájmu odsouzeného, zda má vyživovací povinnost, dále také k jeho zdravotnímu stavu, vzdělání, poznatkům o jeho osobě (osobnost, délka trestu, závažnost spáchaného trestného činu, poznatky z předchozího trestu, atd.), také na bezpečnostní riziko, úroveň mentálních schopností, závislosti, praxi a ochotu pracovat,

jak se shodli 3 informanti. Informant č. 7 uvedl, že je pracovat základní povinností odsouzeného podle § 28 odst. 1 zákona č. 169/1999 Sb., a o tom, kam bude pracovně zařazen se odsouzený dozví od odborných zaměstnanců.

3. Kategorie: Vybírání odsouzených do práce

Kategorie zahrnuje kódy: odborní zaměstnanci, konzultace, pohovory, komplexní zpráva, zdravotní způsobilost, komise, vyživovací povinnost, zájem, schopnost, vzdělání, délka trestu, trestná činnost, volný pohyb

Jak uvádí informant č. 3, první poznatky jsou zmapovány po příjezdu do věznice. Informant č. 4 také uvedl, že už při příjezdu se vychovatel dotazuje, zda má odsouzený o práci zájem, získává také o práci informace. Vhodné adepty do práce vybírají výchovní pracovníci, kteří o nich mají nejvíce znalostí, jak uvedl informant č. 3. Oslovování jsou také kmenovými vychovateli - podle informanta č. 1. Informanti č. 2, 5, 6 a 7 uvedli, že před samotným navržením zařadit odsouzeného do pracovního procesu se provádí s odsouzeným pohovor a probíhají konzultace s odbornými zaměstnanci (psycholog, pedagog, vychovatel). Odsouzenému se také oznamuje, že pokud práci přijme, získá odměny. V případě odmítnutí jde o kázeňské tresty. Pohovor je veden o tom, co odsouzený očekává, co mu může být nabídnuto a je obeznámen se sankcemi či odměnami. Sledují se také mimoslovní projevy provázející odpovědi odsouzeného kvůli míře lživosti. Právě zaměstnanci věznice mají většinou dostatek informací o odsouzeném a díky tomu lze predikovat selhání, neochotu pracovat, ale i dovednosti a schopnosti či motivaci k práci. Díky tomu se také odsouzenému uděluje volný pohyb a stanovuje se podle informanta č. 2 komplexní zpráva. Odsouzení jsou posláni na zdravotní středisko, kde je vystaven zdravotní posudek o způsobilosti k práci. Pokud získá způsobilost, je navržen před zařazovací komisí. Zařazovací komise určí odsouzenému druh práce a zařazení na konkrétní pracoviště podle potřeb věznice. Odborná komise se skládá ze zástupců věznice a z odborných zaměstnanců. Při zařazování do zaměstnání se zohledňuje vyživovací povinnost odsouzeného, vzdělání, zájem o práci a jeho schopnosti. Zohledňuje se také, o jaké jde pracoviště, zda se nachází uvnitř věznice, nebo mimo ni. Možnost práce mimo věznici ovlivňuje zdravotní riziko, délka trestu, závažnost spáchaného trestného činu, závislosti, sociální zázemí, osobnost a riziko zneužití pohybu

mimo věznici - podle informanta č. 3. Dále se rozhoduje také na základě již zmíněných pohovorů. Odsouzení jsou pozorováni při různých činnostech, a jsou studovány záznamy o nich ve Vězeňském informačním systému. Na některých pracovištích provádějí po přijetí s odsouzenými pohovory nebo zkoušky způsobilosti pracovat na konkrétní pozici. Při přijímání je nutný individuální přístup vycházející z popsaných kritérií. Na základě návrhů odborné komise schvaluje zařazení do zaměstnání ředitel věznice. Pokud dá ředitel souhlas, jsou provedeny administrativní kroky k umístění do výkonu práce, jak uvedl informant č. 4. Odsouzený, jak již bylo řečeno, se zařazuje podle potřeb věznice, zaměstnavatele, vzdělání, praxe, zdravotního stavu a s přihlédnutím na možnost volného pohybu – volný pohyb mu může být udělen po věznici, mimo věznici, nebo vůbec. Pokud se odsouzený hlásí o práci dobrovolně, je vyšší pravděpodobnost úspěchu a vyšší motivace k práci, jak řekl informant č. 1.

Všech 7 informantů se shodlo, že nejdůležitější je vlastní touha odsouzeného pracovat, zda má motivaci, zda má o práci opravdu zájem. Odsouzenému není umožněno pracovat, jak bylo již uvedeno, pokud nesplňuje požadavek pro pracovní zařazení kvůli zdravotnímu stavu, nezájmu o nabídnutou práci, pro neudělení volného pohybu, problému s chováním, užívání drog a pro další zákonné důvody. Na venkovní pracoviště se nezařadí odsouzení, kteří spáchali násilnou trestnou činnost nebo se snažili z věznice uprchnout. Jak uvedl informant č. 3, do zaměstnání se nezapojí trvale pracovní nezařaditelní. Kdo je nezařaditelný z nějakého momentálního důvodu, například psychicky dekompenzované osoby nebo osoby ohrožující sebe a své okolí, je po odeznění problému možné takového odsouzeného do práce zařadit.

4. Kategorie: Pracovní pozice a odsouzení

Kategorie zahrnuje kódy: odbornost, profese, praktické zkušenosti, zdravotní stav, potřeby věznice

Pracovní pozice jsou udělovány podle odbornosti, profese, praktických zkušeností z předchozích pracovních pozic, zdravotního stavu, ochoty pracovat, podle potřeb věznice a zaměstnavatele. Jedná se i o pracovní pozice, kde není nutné vyučení, jak se shodli informanti č. 1, 4, 5, 6, rekvalifikace nepodstupují, jelikož se jedná o nekvalifikované práce.

Informant č. 2 řekl, že věznice zařizuje s Úřadem práce rekvalifikace směřující ke zvládnutí druhu práce, která je pro věznici nebo venkovních zaměstnavatele potřebná, např. kurz řízení vysokozdvizného vozíku, ovládání křovinořezu atd. Informanti se převážně shodli na možných pracovních pozicích. Jimi uváděné pracovní pozice jsou: kuchař, číšník, elektrikář, skladník, údržbář, automechanik, knihovník, administrativní činnost, kontrola kvality, třídění a separace plastového odpadu, pomocné práce v gumárenské výrobě, dělnické práce, truhlář, malíř-natěrač, instalatér, zedník, zámečnický, uklízeč, kadeřník, prádelník. Informant č. 1 řekl: *Jsou to pracovní pozice v rámci pracovišť věznice, které se podílejí na každodenní činnosti při provozu věznice*. Vězni si mohou vybrat práci u soukromého subjektu, tam podepisují souhlas se zaměstnáním, když souhlas odvolají, nejsou potrestáni. Kdežto u táborské režie, tedy zaměstnání ve věznici, pokud vězeň práci odmítne, může být kázeňsky potrestán.

5. Kategorie: Práce a její vliv na odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody

Kategorie zahrnuje kódy: pracovní návyky, výdělek, čas, kontakt, dovednosti, zkušenosti, hodnocení, odstup negativních věcí

Dle informantů zapojení do práce pozitivně ovlivňuje výkon trestu odnětí svobody. Podle tří informantů si díky práci odsouzení udržují pracovní návyky nebo je získávají. Díky práci mají podle informanta č. 1, 4, 6 a 7 možnost výdělku a díky tomu mohou splácet své dluhy, hradit náklady výkonu trestu odnětí svobody, alimenty, pohledávky a také naplňovat některé své potřeby nákupem v kantýně – převážně nákupem tiskovin, knih, potravin, tabáku, kávy a dalších osobních potřeb. Odsouzení, kteří mají zaměstnání, neprovokují, smysluplně tráví čas, mají kontakt i s jinými lidmi než spoluvězni, mají nové dovednosti a zkušenosti, jak uvádí informant č. 1 a 6. Odsouzení mohou díky práci opustit i věznici. Jak uvedl informant č. 2, díky práci získávají dovednosti v určité profesi, změni způsob života po výkonu trestu odnětí svobody, mají šanci na trhu práce a také získávají u firmy, pokud je s odsouzenými spokojena, a u které pracuje po propuštění, bydlení, zázemí a oporu. Informanti č. 1, 4 a 6 se také shodli, že práce je velmi důležitá pro lepší hodnocení při jednání u soudu ve věci podmíněčného propuštění. I toto může být pro pracující odsouzené velkým motivačním faktorem. Díky práci se sníží frekvence páchaní kázeňských přestupků, frustrace

z hromadného ubytování a nárůst dluhů, jak uvedl informant č. 3. Informant č. 5 uvedl, že položená otázka je spíše pro oddělení výkonu trestu.

6. Kategorie: Podpora a motivace odsouzených

Kategorie zahrnuje kódy: pracovní místa, pracoviště, učební obory, program zacházení, volný pohyb, čas, finance, opuštění věznice, hodnocení, strava

Informanti č. 1, 3 a 6 uvedli, že podporují rozvoj odsouzených například rozšiřováním pracovních míst prostřednictvím vyhledávání nových pracovních míst, oslovováním regionálních zaměstnavatelů s možností zaměstnávat odsouzené, uzavíráním smluvních vztahů se zaměstnavateli mimo věznice a zakládáním nových pracovišť. Informant č. 3 také zmínil vyučení v učebním oboru, díky čemuž lze zvýšit možnosti pracovního uplatnění. Informant č. 2 uvedl, že podpora není potřeba, jelikož vězni tráví čas smysluplně. „*Podpora v rozvoji je důležitá také vhodně zvolenými programy zacházení, v co největší míře, po zhodnocení všech rizik, se snažíme udělovat co nejvíce volných pohybů mimo věznici k plnění pracovních povinností, a to i za cenu, že je vyšší míra rizika, že dojde ke zneužití institutu volného pohybu mimo věznici*“, uvedl informant č. 4.

Jako hlavní motivaci odsouzených pracovat informanti vyhodnotili utíkání času ve výkonu trestu odnětí svobody. Další významnou motivací je finanční odměna, kterou mohou platit dluhy, závazky, exekuce, soudy, advokáty, a mají kapesné na cigarety, tabák a kávu a také se jim šetří na úložné. Mezi motivací je možné podle odpovědí informantů zařadit také opuštění vězeňského areálu, přídavek ke stravě, ubytování s pracujícími odsouzenými. Jak uvedl informant č. 2, firmy často zaměstnávají odsouzené po výkonu trestu odnětí svobody, kteří se u nich osvědčili. Celkem 3 informanti uvedli, že je velkou motivací k práci kladné hodnocení přikládané k žádosti o podmíněčné propuštění. Jeden z informantů také uvedl kázeňskou odměnu.

7. Kategorie: Problémy v zaměstnání a odmítání práce

Kategorie zahrnuje kódy: pracovní návyky, postoj k práci, lékař, drogy, zaměstnavatel

Odpovědi informantů se ve velké míře shodovaly v tom, že problém se zaměstnáním u odsouzených spočívá ve špatných pracovních návycích, nechuti pracovat delší dobu, netrpělivostí, nedodržování pracovní doby, pracovních postupů, neschopnosti zvládnout jakoukoliv práci, mají problémy se zaučením, selhávají v pracovním kolektivu, mají problémy s uznáním autorit, trpí nesoustředěností, někomu nevyhovují noční směny. Informanti č. 1, 4 a 5 uvedli, že se odsouzení hlásí zbytečně k doktorovi a vymýšlí si, jak se práci vyhnout, simulují, je jim „špatně a dostávají „leženku“. Dalším uvedeným problémem jsou drogy a závislost na nich. Pokud je odsouzený pozitivní, je z práce vyřazen. *„To nám samozřejmě přináší problémy s náhradou vhodného odsouzeného smluvnímu partnerovi, se kterým máme smluvně sjednaný počet pracujících“*, uvedl informant č. 4. Rovněž se zneužívá pracovního místa k přenášení drog, manipuluje se s množstvím stravy, přenášejí se různé zakázané předměty. Podle informanta č. 2 – *„Tak jako ve společnosti je procento vězňů, kteří práci rezolutně odmítají. Postačují jim sociální dávky, v našem případě 100 Kč měsíčně. Nemají žádnou motivaci např. vysoké dluhy. Nikdy nepracovali“*. Práci odsouzení odmítají před blížícím se koncem výkonu trestu, podle informantů č. 5 a 6. Podle informanta č. 7 je odmítání práce porušením povinnosti odsouzeného podle § 28 odst. 1 zákona VTOS a hrozí mu za dané jednání kázeňský postih viz. § 46 zákona VTOS.

8. Kategorie: Mzda odsouzených

Kategorie zahrnuje kódy: odměňování, virtuální konto, rozúčtování

Celkem 4 informanti uvedli, že se odměňování řídí nařízením vlády České republiky č. 361/2017 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody, jak vyplývá ze změn provedených nařízením vlády č. 87/2019 Sb. Odsouzenému přísluší základní odměna podle druhu vykonané práce, která se řadí do 4 skupin. Odsouzeným se ve věznici vedou virtuální konta, na kterých mají uloženy peníze v jednotlivých částkách, jak uvedl informant č. 1 a 7. Účet spravuje ekonomické oddělení a dochází k rozúčtování odměny na splátky dluhů, nákladů výkonu trestu odnětí svobody a úložné, jak uvedli všichni informanti. Informant č. 3 uvedl, že je mzda rozúčtována dle předpisů na 17 % kapesného, 23 % náklady na výkon trestu odnětí svobody do maximální výšky 1500,- Kč, vyživovací povinnost, exekuce, hrazení dluhů z trestné činnosti atd.

Rovněž dva informanti také uvedli vyhlášku Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 10/2000 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů, ve znění pozdějších předpisů.

9. Kategorie: Rozdíl mezi pracujícím a nepracujícím odsouzeným

Kategorie zahrnuje kódy: kladné a negativní vlastnosti, práce

Podle informantů jsou pracující odsouzení ukázněnější, spolehlivější, unaví se a nemají tak další energii provokovat, lépe plní své povinnosti, mohou se účastnit extramurálních aktivit – akce mimo věznice - utíká jim výkon trestu rychleji. Oproti tomu nezaměstnaný vězeň parazituje, vyhledává nezákonné činnosti, kveruluje a recidivuje. Mají v sobě vyšší míru napětí a nervozity, která může vést k napadení spoluvězně nebo dozorce. Avšak podle informanta č. 3 jsou i mezi pracujícími vězni ti, kteří povinnosti neplní a jsou kázeňsky trestáni. Informant č. 6 také uvedl, že to nelze generalizovat. Někteří vězni jsou spolehliví, ukáznění, ale nemají práci pro nedostatek pracovních příležitostí. Zaměstnaní vězni si většinou práce váží, ale najdou se i výjimky. Informant č. 7 uvedl: *„Zaměstnaný vězeň netráví pouze čas v cele a nemá potřebu „vymýšlet různé věci“, plní si své povinnosti a zpravidla dodržují vězeňský režim a nedopouští se tolika kázeňských přestupků na rozdíl od nezaměstnaného vězně“*.

5 DISKUZE

V diplomové práci jsem se zabývala zaměstnáváním odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody. Výzkumnou část jsem prováděla kvalitativním výzkumem, tedy technikou polostrukturovaných rozhovorů, se třemi výzkumnými soubory – odsouzenými, sociálními pracovníky a osobami, které fungují v procesu zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Každý výzkumný soubor měl předem připravené rozdílné otázky. Veškeré rozhovory byly po udělení informovaného souhlasu informanty zaznamenány na mobilní zařízení. Odpovědi, stejně jako další doplňující informace, jsem následně doslovně přepisovala do papírové podoby. Při realizaci výzkumu jsem použila metodu otevřeného kódování, kdy jsem k jednotlivým odpovědím přiřazovala kódy. Po vytištění jsem odpovědi barevně značila podle důležitosti, vytvářela jsem z nich kategorie a následně již zmíněné kódy. První část výzkumu obsahuje stanové cíle diplomové práce, výzkumné otázky a realizaci výzkumu. V metodice jsem popsala metody a techniky sběru dat, výzkumný soubor, obsahující identifikační údaje dotazovaných odsouzených, kde jsem v tabulce uvedla věznic, pohlaví, věk a délku trestu pro přehled údajů o odsouzených. Všichni odsouzení byli muži. Mým původním záměrem bylo při zpracování diplomové práce porovnávat i pohlaví – tedy muže a ženy z ženské věznice ve Světlé nad Sázavou, nicméně z důvodu celosvětové pandemie COVID-19 mi do této věznice nebyl umožněn přístup ani osobní, ani online, tudíž jsem od původního záměru musela upustit. Dále jsem zpracovala specifickou identifikační tabulku o informantech, kde je uvedeno vzdělání, práce před výkonem trestu, zda odsouzený pracuje uvnitř věznice, nebo mimo areál vězení, jakou práci vykonává a zda mu práce byla přidělena nebo si ji mohl odsouzený sám vybrat. Z uvedených dat je patrné, že dvěma nejmladším odsouzeným je 26 let a nejdelší stanovený trest má odsouzený ve věku 26 let a to 2 roky. Nejstarší odsouzení jsou také dva, oba ve věku 56 let s nejdelším trestem odnětí svobody v délce trvání 8 let. Průměrný věk odsouzených je 39 let. Z celkového počtu 31 informantů má 15 odsouzených nejvyšší dosažené vzdělání střední odborné učiliště s výučním listem, 6 odsouzených absolvovalo pouze základní školu, 6 odsouzených dokončilo středoškolské vzdělání s maturitou a celkem 3 odsouzení vystudovali vysokou školu. Jeden informant odpovídat odmítl. V běžném životě před výkonem trestu odnětí svobody bylo celkem 8 odsouzených nezaměstnaných, na hlavní

pracovní poměr pracovalo 9 odsouzených, pouze brigádami si přivydělávali 4 odsouzení, celkem 6 odsouzených vykonávalo činnost jako OSVČ, jeden odsouzený byl ředitelem a jeden odsouzený měl kombinaci hlavního pracovního poměru a brigád. Jeden informant odpovídat odmítl. Z tohoto přehledu je patrné, že odpovědi odsouzených týkající se pracovní činnosti před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody se shodují s odpověďmi odborných zaměstnanců.

V mé diplomové práci bylo stanoveno 7 výzkumných otázek. Výzkumná otázka č. 1 zněla: **Jaký je hlavní smysl zaměstnávání vězňů?** Z rozhovorů se sociálními pracovníky vyplynulo, že všichni vidí smysl zaměstnávat odsouzené ve vytvoření, stabilizaci a upevnění pracovních návyků, které ne každý odsouzený má. Převážně právě mladí odsouzení pracovní návyky nemají, jelikož podle informantů nezažili tvrdý režim, který lidé znají z doby před rokem 1989 z komunistického režimu. Rovněž se informanti shodli, že smyslem je také vydělávání financí, díky kterým mohou i z výkonu trestu platit své dluhy, exekuce, pohledávky, náklady výkonu trestu odnětí svobody a také vyživovací povinnost. Kdo totiž má děti a vyživovací povinnost, je zaměstnáván přednostně. Podle § 7 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 10/2000 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů, je část odměny ve výši 11 % použita na úložné, které je odsouzeným vyplaceno při ukončení výkonu trestu odnětí svobody. Celkem 8 odsouzených sdělilo, že tuto částku si na nic nešetří, 23 informantů chce částku použít na jednodušší start do začátku na svobodě, na „zadní vrátka v budoucnosti“. Odsouzení z této částky chtějí zaplatit také škodu způsobenou trestnou činností, někteří odsouzení šetří tuto částku například na úhradu řidičského průkazu, někdo na ošacení. Zaměstnaní odsouzení jsou díky zaměstnání také soběstačnější, ukázněnější, nevymýšlí špatné aktivity a svůj čas věnují smysluplným činnostem, což je také smyslem zaměstnávání. Ve věznici pak není tolik hádek, rozbrojů a dalších problémů. Cílem Vězeňské služby podle Výhody zaměstnávání odsouzených (2021) je zvyšovat vzdělávání a pracovní kvalifikaci odsouzených, vytvářet pracovní návyky, zavádět vícesměnné provozny, renovovat stávající dílny a haly a také zpracovat záměr na výstavbu nových výrobních hal, které přispějí k navýšení počtu pracovních míst pro odsouzené.

Výzkumná otázka č. 2 zněla: **Jak ovlivňuje práce průběh výkonu trestu odnětí svobody?** Informanti se shodli, že práce ovlivňuje pozitivně výkon trestu odnětí svobody. Odsouzení si udržují pracovní návyky nebo je získávají. Za vydělané peníze si mohou zaplatit své pohledávky, nějaké peníze si našetřit a také si za získané finance koupit osobní potřeby ve vězeňské kantýně. Podle § 6 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 10/2000 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů, se na kapesné použije 17 % čisté odměny, není-li stanoveno jinak. Odsouzení tráví svůj čas smysluplně a mohou díky kázeňským odměnám a dobrému hodnocení také požádat o podmíněčné propuštění. Podle ZVTOS § 57 se o udělení odměny pořídí záznam na předepsaném tiskopisu, který se následně založí do osobního spisu odsouzeného. Udělení odměny, její druhy a důvod udělení se zaznamenává do osobní karty odsouzeného. Práce ovlivňuje průběh smysluplně stráveného času, přispívá k získání nových zkušeností a dovedností a díky práci mimo věznici mohou mít odsouzení povolené návštěvy s rodinou.

Výzkumná otázka č. 3 zní: **Mají nějaké výhody zaměstnaní odsouzení oproti nezaměstnaným?** Celkem 17 odsouzených informantů uvedlo, že žádné výhody oproti nezaměstnaným odsouzeným nemají. Celkem 6 odsouzených uvedlo, že výhodu vidí v kapesném na nákupy v kantýně. Ostatní vidí výhodu práce v tom, že vlastně pracují, vydělávají si peníze, mají větší šanci na podmíněčné propuštění, přesun na výstupní oddělení, kde jsou pro zaměstnané odsouzené lepší cely vybavené sporákem, mikrovlnnou troubou, postelí, atd. Další výhodu vidí odsouzení v přístupu do posilovny nebo v tom, že se mohou odreagovat, mají ze sebe lepší pocit nebo jim rychleji utíká trest. Sociální pracovníci se v některých odpovědích s odsouzenými shodli, nějaké však doplnili. Z odpovědí sociálních pracovníků vyplynulo, že hlavní výhodou pracovat ve výkonu trestu odnětí svobody je rozhodně finanční odměna a možnost platit tak své výdaje a přilepšit si nákupem v kantýně. Další výhodu vidí sociální pracovníci v získání kázeňské odměny, která může být kladným podnětem při žádosti o podmíněčné propuštění. Jako další výhody bylo uváděno chození na vycházky s rodinou, krácení času ve výkonu trestu odnětí svobody, přerušování výkonu trestu, vytvoření si podmínek pro zařazení do lepší vnitřní diference. Dále se odsouzení učí novým dovednostem, získávají nové schopnosti, mají přídavek ke stravě. Díky

jejich zaměstnání si je mohou stávající zaměstnavatelé, pokud jsou odsouzení šikovni a pracovití, vyhlédnout a mohou jim dát příslib budoucí práce a někdy i ubytování po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Někteří zaměstnavatelé dávají dobrým pracovníkům k finanční odměně další bonusy, jako kartony cigarety, vitamíny a další. I informanti, kteří pracují s odsouzenými v rámci procesu zaměstnávání, se shodli v odpovědích a rovněž zdůraznili, že si vězni díky práci udržují pracovní návyky a někteří je dokonce získávají.

Výzkumná otázka č. 4: **Jak probíhá proces zařazování do konkrétních typů zaměstnání?**

O práci se odsouzení podle odpovědí informantů dozvídají při nástupu do výkonu trestu odnětí svobody od vychovatele, od odsouzených, na nástěnkách. Právě při příjezdu jsou zmapovány poznatky o odsouzeném, od kterých se dále odvíjí jeho konkrétní zaměstnání. O něm rozhoduje rozhodovací komise a stvrzuje ho souhlas ředitele. Komise je složena z mnoha odborných zaměstnanců věznice, kterými jsou například vedoucí různých oddělení, sociální pracovníci, vychovatelé, speciální pedagogové, psychologové. Rozhodující je také lékařský posudek. O tom, kam komise odsouzeného zařadí, rozhoduje nejen lékařský posudek, ale také komplexní zpráva, ve které je například, zda má odsouzený vyživovací povinnost, vzdělání, zájem o práci, jaké má schopnosti, zohledňuje se, zda může být přiřazen na venkovní pracoviště, anebo je to z hlediska bezpečnosti nevhodné a může být jen na vnitřním pracovišti. Důležitá je také délka trestu a charakter trestného činu. Odsouzení jsou také pozorováni při různých činnostech odbornými zaměstnanci. Každý zaměstnanec dává tak zprávu o tom, co navrhuje. Konečný verdikt, jak již bylo zmíněno, vynese ředitel věznice, který rozhodne. Odborná komise zasedá jednou týdně. Odsouzení uvedli, že než jsou přiřazeni do práce, trvá to i několik měsíců.

Výzkumná otázka č. 5 zní: **Podle čeho jsou vězni zařazováni do konkrétních typů zaměstnání?** Otázka navazuje na otázku č. 4, ve které bylo uvedeno, na základě čeho jsou vězni pracovní zařazováni. Pracovní pozice jsou podle informantů přidělovány podle odbornosti, profese, praktické zkušenosti, předchozích pracovních zkušenosti, zdravotního stavu, ochoty pracovat, ale také podle potřeb věznice a zaměstnavatele. Jsou pracovní pozice, kde není nutné vyučení, rekvalifikace, ani kurzy. Práci si mohou vězni vybrat u soukromého subjektu, kde podepisují souhlas se zaměstnáním. Když odsouzený souhlas odvolá, do práce už nemusí a kázeňsky za to není trestán na rozdíl od odmítnutí práce uvnitř

věznice. Jak již bylo uvedeno, někteří mají zažitě pracovní návyky, někteří odsouzení nikoliv. Z informací získaných od odsouzených je patrné, že celkem 21 zaměstnaných odsouzených práce baví, dva informanti dokonce pracují ve svém oboru. Odsouzení, které baví jejich práce ve věznici, chtějí pracovat po propuštění ve stejném oboru, jako před nástupem do výkonu trestu. Převážná část informantů také uvedla, že by jim nevadilo dělat stejnou práci po propuštění, kterou momentálně dělají ve vězení. Celkem 3 odsouzení už dostali nabídku práce po propuštění od svých nynějších zaměstnavatelů.

Výzkumná otázka č. 6: **Jakou motivaci mají odsouzení k práci?** Odsouzení uvedli, že největší motivací pracovat je zahnání nudy. Nechtějí ležet v celách, díky práci se jim krátí čas ve výkonu trestu odnětí svobody, nemusejí tolik přemýšlet, vnímají plynutí času rychleji, prací si krátí dlouhé chvíle. Další motivací podle odpovědí odsouzených je finanční odměna. Nemusejí být tak závislí na rodině, mohou si koupit cigarety, splácejí dluhy atd. Motivací je také udržení pracovních návyků a některé z vězňů práce samotná baví, jelikož jsou na ni zvyklí z běžného života. Odpovědi sociálních pracovníků se shodují s odpověďmi odsouzených. Jeden sociální pracovník uvedl, že se odsouzení motivují k práci velmi těžko. Do širší motivace lze zařadit i motivaci zaměstnavatelů odsouzené zaměstnávat. Ta může být například v tom, že odsouzení nejsou jejich kmenovými zaměstnanci. Velkou výhodou tedy je, že odsouzení dostávají menší finanční odměnu, nečerpají dovolenou. Zaměstnavatelé mohou spatřovat výhodu také v tom, že odsouzené zaměstnávají na pozicích, o které není příliš velký zájem. Z hlediska motivace se odpovědi odsouzených, kteří procházejí průběhem zaměstnávání, shodli s již výše uvedenými odpověďmi. Podle autorů Veteška a Fischer (2020) motivace směřuje k získání nějakého prospěchu v podobě materiálních věcí či výhod – jako například přídavek ke stravě nebo nošení pracovního oděvu, kdy si pracující odsouzení přijdou výjimeční, a toto odlišení je pro některé odsouzené velmi důležité.

Výzkumná otázka č. 7: **Jaká je situace zaměstnanosti ve věznicích?** Podle všech informantů by byla nejlepší situace, pokud by byl každý odsouzený zaměstnán, přičemž tento stav je nereálný. V převážné většině dotazovaných věznic, byl stav za normální situace ve společnosti z hlediska zaměstnanosti vysoký. Někde je to umožněno dostatkem pracovních nabídek v dané oblasti. Z důvodu pandemie COVID-19 však v téměř všech věznicích zaměstnanost výrazně klesla, a to hlavně na pracovištích mimo věznici.

V některých věznicích zůstala situace beze změny, a to tam, kde vězni pracují pouze v prostorách věznice.

Ze zjištěných skutečností v rámci studia odborné literatury a praktické části se domnívám, že vzhledem k celosvětové pandemii COVID-19 bude bohužel velký přírůstek páchaní trestných činů a s tím spojeného odnětí svobody. Z tohoto důvodu by se měly vypracovat nějaké programy na nárůst pachatelů trestné činnosti, popřípadě budování nových míst ve věznicích, obecně prospěšných prací, technologií pro domácí vězení a mnoho jiného. Rovněž by bylo vhodné navýšení finančních odměn za práci, aby si odsouzení našetřili více finančních prostředků po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a pro placení svých závazků, aby právě nedocházelo k recidivě těchto osob.

6 ZÁVĚR

Diplomová práce seznamuje s problematikou vězeňství a podrobně se zabývá zaměstnáváním odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody ve věznicích a vazebních věznicích v České republice. V teoretické části jsem se zaměřila na vězeňství v České republice, popsala jsem typy věznic, Koncepci vězeňství do roku 2025 a také vězeňství v dalších zemích. Charakterizovala jsem jak samotný výkon trestu odnětí svobody, tak okolnosti s ním spojené, zaměřila jsem se na program zacházení, a především na samotné zaměstnávání odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody, které je hlavním tématem mé diplomové práce. Poslední kapitolu teoretické části jsem s ohledem na svůj studijní program věnovala spojení vězeňství a sociální práce, přičemž veškeré informace podstatné pro tuto práci jsem získala studiem odborné literatury jak české, tak mezinárodní, včetně vyhledávání v databázích.

Praktickou část jsem zaměřila již na samotný proces zaměstnávání odsouzených a pomocí výzkumných otázek jsem zjišťovala, jaký je hlavní smysl zaměstnávání vězňů, jak práce ovlivňuje průběh výkonu trestu odnětí svobody, zda mají zaměstnaní odsouzení nějaké výhody oproti odsouzeným, kteří nepracují, dále jak probíhá výběr zaměstnanců, podle čeho jsou vězni zařazováni do konkrétního typu zaměstnání, jak zařazování probíhá a jakou mají odsouzení motivaci ve výkonu trestu odnětí svobody pracovat. Výzkumné otázky tedy směřují k mým výzkumným cílům. Hlavním cílem bylo zjistit, jak práce ovlivňuje průběh výkonu trestu odnětí svobody, vedlejšími cíli bylo zjistit, jaký je průběh zařazování osob ve výkonu trestu odnětí svobody do zaměstnání a jaká je motivace odsouzených k práci. Z důvodu velkého počtu materiálů je svázaný výtisk s rozhovory samostatnou přílohou k této diplomové práci.

Z výsledků vyplynulo, že hlavním smyslem zaměstnávání vězňů je tvorba, stabilizace a upevňování pracovních návyků, které podle zjištění od informantů, z běžného života odsouzení téměř nemají. Většina odsouzených totiž v běžném života nepracovala, nebo pracovala brigádně a „načerno“. Peníze chtěli lidé na svobodě tzv. „na ruku“ a nebyli zvyklí počkat na výplatu až do dalšího měsíce. Někteří žili pouze ze sociálních dávek. Dalším smyslem práce je finanční odměna, díky které mohou odsouzení platit náklady výkonu trestu

odnětí svobody, své dluhy, exekuce a také vyživovací povinnost na děti. Část finančních prostředků jim byla šetřena na úložném a tyto mohou využít po propuštění z výkonu trestu. Očekávané bylo zjištění, že práce ve výkonu trestu odnětí svobody ovlivňuje odsouzené pozitivně. Jak již bylo uvedeno, díky finanční odměně mohou platit své dluhy a další závazky, šetří se jim část financí a mohou si tzv. přilepšit nákupem v kantýně. Práce je ovlivňuje pozitivně rovněž ve smyslu užitečně stráveného času a obohacuje je o nové dovednosti a schopnosti. Díky kladnému vyhodnocování zapojení odsouzeného do zaměstnání mohou také odsouzení požádat o podmíněčné propuštění. Tyto skutečnosti se odrážejí ve výhodách pracujících odsouzených oproti nepracujícím. Pracující odsouzení jsou svědomitější, svůj čas tráví smysluplně a nemají po práci již tolik energie na nežádoucí aktivity. Díky dobré práci mohou u svého zaměstnavatele dostat příslib zaměstnání po propuštění z výkonu trestu. Takové osoby jsou za práci vděčné, jelikož se záznamem v trestním rejstříku a při nespolupráci s organizacemi, sociálním kurátorem a dalšími je poměrně těžké najít práci. Dále bylo zjištěno, že vězni jsou do zaměstnání zařazováni podle lékařského hodnocení, podle komplexní zprávy, která se tvoří na nástupním oddělení. Všechny tyto faktory vyhodnocuje odborná komise složená z odborných zaměstnanců věznic. Do práce jsou vybraní odsouzení zařazováni uvnitř věznic nebo mimo věznici, podle různých hledisek a pro zajištění bezpečnosti. Motivací odsouzených k tomu, aby pracovali, je finanční odměna a snaha, aby se jim krátil čas ve výkonu trestu smysluplnou činností.

Téma diplomové práce jsem zvolila s ohledem na téma své předchozí bakalářské práce, která se zabývala možnostmi integrace osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody zpět do společnosti. Velmi mě mrzí, že jsem praktickou část diplomové práce nemohla uskutečnit osobně ve věznicích, ale i přesto bylo využití online formy velice zajímavé, velmi obohacující a nové. Dozvěděla jsem se mnoho informací, získala řadu poznatků o tomto tématu a zároveň jsem získala povědomí o tom, co je potřebné do budoucna změnit. Jak uvedla informantka – sociální pracovnice - je potřeba, aby vznikla organizace, která bude zajišťovat ubytování pro propuštěné odsouzené, kterým je více než 65 let, nemají nárok na starobní důchod a nemají se kam vrátit. Podle názoru vězňů by bylo potřebné řešit otázku zvýšení vydělané mzdy vyplácené odsouzeným při výkonu trestu odnětí svobody.

Domnívám se, že má diplomová práce může být přínosná jak pro sociální pracovníky, úředníky Probační a mediační služby, pro rodiny odsouzených k získání informací o zaměstnávání odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody, ale i pro každého, kdo se o danou problematiku zajímá. Závěrem bych chtěla ještě jednou poděkovat všem informantům, kteří se mnou v této nelehké době vedli rozhovor s vstřícností a ochotou, a všem zástupcům zvolených vazebních věznic a věznic za udělení souhlasu s výzkumem a spolupodílení se na výzkumu pro mou diplomovou práci.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BRUNOVÁ, M., 2020. *Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice*. Praha: Leges, s. r. o., 223 s., ISBN.
2. CHRASTINA, J., 2019. *Případová studie – metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 288 s. ISBN 978-80-244-5373-6.
3. Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2019. *Statistická ročenka 2019*. Čj.: VS-269158-2/ČJ-2019-800040-STATR
4. HNIDKOVÁ, I., X. *Sociální práce ve vězeňství*. Generální ředitelství Vězeňské služby ČR. [online]. [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/Konference/Konference_2012/Hnidkova_Socialni-prace.pdf
5. HÁLA, J., et. al., 2020. Moderní penologické a penitenciární trendy. *Auspicia*. 1, 44-58, doi: 10.36682/a_2020_1_3
6. HÁLA, J., 2006. Úvod do teorie a praxe vězeňství. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 183 s. ISBN 80-86708-30-6
7. HÁLA, J., JÁNSKÝ, P., KABÁTOVÁ, G., 2017. *Výkon trestu odnětí svobody citlivý k rodině*. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta JU, 120 s. ISBN 978-80-7394-628-9.
8. HENDL, J., 2016. *Kvalitativní výzkum základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 448 s. ISBN 978-80-262-0982-9.
9. ICELAND LIECHTENSTEIN NORWAY GRANTS AND NORWAY GRANTS, 2019. *Programme agreement signed for Justice programme in Czech Republic*. [online]. [cit. 2021-04-11]. Dostupné z: <https://eeagrants.org/news/programme-agreement-signed-justice-programme-czech-republic>
10. JANDOUREK, J., 2001. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, s. r. o. 285 s. ISBN 80-7178-535-0.
11. JANKŮ, M. et. al., 2010. *Základy práva pro posluchače právnických fakult*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck. 521 s. ISBN 978-80-7400-244-8.
12. JUSTICE.CZ, © 2017. *Koncepce vězeňství*. [online]. [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/koncepce-vezenstvi>.

13. KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H., a kol., 2005. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck. 568 s. ISBN 80-7179-813-4.
14. KÝR, A., 2020. Reforma Českého vězeňství 1990-1993. *České vězeňství*. 1/2020, ISSN 1213-9297
15. MATOULEK, J., SEJKOROVÁ, H., 2011. *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, s. r. o., 224 s. ISBN 978-80-87212-89-9.
16. MINISTERSTVO FINANČÍ ČR, © 2021. *Fondy EHP a Norska*. [online]. [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: <https://www.eeagrants.cz>
17. MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a. s., 332 s. ISBN 80-247-11362-4.
18. RASZKOVÁ, T., HOFERKOVÁ, S., 2018. *Kapitoly z penologie I*. 2. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 146 s. ISBN 978-80-7435-716-9.
19. REICHEL, J., 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing, a. s. 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
20. SOKOL J., 2007. *Moc, peníze a právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 291 s. ISBN 978-80-7380-066-6.
21. SPIRIT, M. et. al. 2008. *Základy práva pro neprávnický*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. 263 s. ISBN 978-80-7380-116-8.
22. STRAUSS, A., CORBINOVÁ, S., 1999. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: ALBERT. 228 s. ISBN 80-85834-60-X.
23. SVATOŠ, R., 2009. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií. 126 s. ISBN 978-80-86708-81-2
24. SVATOŠ R., 2017. *Základy teorie státu a práva*. Praha: NLN, s. r. o. 292 s. ISBN 978-80-7422-612-0
25. ŠOPOR, M., Interview. In: Youtube. *Každý den jsem měla strach. 8 let dozorkyní v americké věznici*, 7.11.2018.
26. ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D., eds. 2010. *Probace a mediace. Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál. 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2
27. TOMÁŠEK, J., et. al., 2017. *Zaměstnání jako faktor desistence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 173 s. ISBN 978-80-7338-166-0

28. VETEŠKA, J., 2015. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha: WoltersKluwer, a. s. 251 s. ISBN 978-80-7478-898-7
29. VETEŠKA, J., FISCHER, S., 2020. *Psychologie kriminálního chování. Vybrané otázky etiologie andragogické intervence a resocializace*. Praha: Grada, 208 s. ISBN 978-80-271-0731-5.
30. VĚZNICE ČESKÉ REPUBLIKY, 2019. *České vězeňství*. [online]. [cit. 2021-03-21]. Praha. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/publikace/veznice-cr-2019-kompr.pdf>
31. Věznice Rýnovice, © 2021. *Zaměstnávání odsouzených* [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-rynovice/sekce/zamestnavani-odsouzenych>.
32. Vězeňská služba České republiky, © 2021. *Výhody zaměstnávání odsouzených* [online]. [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/vyhody-zamestnavani-odsouzenych>.
33. Vězeňská služba České republiky, 2008. *České věznice*. Praha: Vězeňská služba České republiky. 28 s.
34. Vězeňská služba České republiky, © 2021. *Zaměstnávání vězňů* [online]. [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/aktualni-pocty-zamestnanych-veznu>.
35. Věznice Stráž pod Ralskem, © 2021. *Zaměstnávání odsouzených* [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-straz-pod-ralskem/zamestnavani-veznu/>.
36. Věznice Vinařice, © 2021. *Zaměstnávání odsouzených* [online]. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-vinarice/sekce/zamestnavani-odsouzenych>.
37. Vazební věznice České Budějovice, © 2021. *Zaměstnávání odsouzených* [online]. [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-ceske-budejovice/sekce/zamestnavani-odsouzenych>.
38. Vazební věznice Hradec Králové, © 2021. *Zaměstnávání odsouzených* [online]. [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-hradec-kralove/sekce/zamestnavani-odsouzenych>.

39. Vazební věznice Teplice, © 2021. *Zaměstnávání odsouzených* [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-teplice/sekce/zamestnavani-odsouzenych>.

Databáze

40. DELSESTO, M., 2021. Contested theories of prison labor practice. *Sociology Compass*. [databáze], [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/soc4.12888>
41. DHAMI, M., K., 2014. Prison Work. *The Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice, J. S. Albanese*. [databáze], [cit. 2021-04-13], Dostupné z: <https://doi.org/10.1002/9781118517383.wbeccj171>
42. DOGBEH, A., et. al., 2015. Field study of the indoor environment in a Danish prison. *Building a Environemnt*. 88, 20-26, doi: 10.1016/j.buildenv.2014.10.025
43. HÁLA, J., VINZENS, M., 2008. Narovnání mezi vězněm a obětí trestného činu ve Švýcarsku. *Kontakt*. 10, 1-246. doi: 10.32725/kont.2008.033
44. KAUN, A., et. al., 2020. Prison media work: from manual labor to the work of being tracked. *Media, Culture a Society*. 42, 7/8, 1277-1292, doi: 10.1177/0163443719899809
45. REITER, K., 2021. Does a Public Health Crisis Justify More Research with Incarcerated People? *Hastings Center Report* 51, 2 (2021), 10-16, doi: 10.1002/hast.1235
46. SINEAD, H., 2008. Does prison work? *International Review of Law Computers a Technology*. 22, 1/2, 95-99, doi: 10.1080/13600860801924964
47. SPROTT, W. J. H., 1953. *The Howard Journal of Criminal Justice. Prison in China*. [databáze], 8, 267-270. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1468-2311.1953.tb00945.x>.
48. STANKUNAS, M., KALEDIENE, R., 2017. *Public Health. Lithuania is tackling health inequalities with support from Norway Grands program*. [databáze], 149, 28-30. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1016/j.puhe.2017.04.011>.

49. VEST, N., et. al., 2020. Prison Population Reductions and COVID-19. *Journal of urban health: bulletin of the New York Academy of Medicine*. 98 (1), 53-58, doi: 10.1007/s11524-020-00504-z

Právní předpisy, zákony, vyhlášky

50. Nařízení vlády České republiky č. 361/2017 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody, 2017. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 127, s. 3946-3948.
51. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 10/2000 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů, 2000. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 4, s. 106-110.
52. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, 1999. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 110, s. 7568-7586.
53. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, 1992. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 36, s. 1122-1136.
54. Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, 1992. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 118, s. 3521-3528.
55. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážci České republiky, 1992. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 112, s. 3297-3302.
56. Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, 2000. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 74, s. 3616-3621. ISSN 1211-1244.
57. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), 1961. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 66, s. 513-576.
58. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, 1999. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 58, s. 3170-3187. ISSN 1211-1244
59. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, 2009. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 11, s. 354-464. ISSN 1211-1244.

60. Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, 1993. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 74, s. 1579-1584.
61. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 84, s. 3146-3232. ISSN 1211-1244

SEZNAM PŘÍLOH A OBRÁZKŮ

Příloha č. 1 - Informovaný souhlas

Příloha č. 2 – Otázky odsouzení

Příloha č. 3 – Otázky sociální pracovník

Příloha č. 4 – Otázky osoby, zaměstnávající odsouzené

Obrázky, tabulky, grafy:

Graf č. 1 – Průměrná měsíční zaměstnanost všemi formami v porovnání se zaměstnatelnými osobami v roce 2019

Graf. č. 2 – Odměňování zaměstnaných vězňů za rok 2019

Obrázek č. 1 – Vývoj zaměstnanosti vězňů

Obrázek č. 2 – Náklady na odsouzeného

Tabulka č. 1 – Koncepce vězeňství do roku 2025 a Zaměstnávání – Strategické cíle

Tabulka č. 2 – Identifikační údaje informantů

Tabulka č. 3 – Specifické identifikační údaje informantů

Ostatní:

1. CD - rozhovory s odpověďmi s odsouzenými, sociálními pracovníky, osobami v procesu zaměstnávání odsouzených

Příloha č. 1 – Informovaný souhlas

INFORMOVANÝ SOUHLAS

Vážená paní, vážený pane,

obracím se na Vás s prosbou o pomoc s mou praktickou částí diplomové práce s názvem „*Zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody*“. V rámci praktické části provádím výzkum, jehož hlavním cílem je zjistit, jak ovlivňuje práce průběh výkonu trestu odnětí svobody. Vedlejšími cíli jsou zjistit, jaký je průběh zařazování osob ve výkonu trestu odnětí svobody do zaměstnání a zjistit motivaci odsouzených k práci.

Prohlašuji, že souhlasím s účastí na výzkumu diplomové práce, který má zjistit výše uvedené cíle. Studentka mě informovala o podstatě výzkumu, seznámila mě s cíli, metodami a postupy, které budou používány. Souhlasím, že všechny získané údaje budou anonymně zpracovány, souhlasím s audionahrávkou, která bude doslovně přepsána a která budou složité pouze studentce a doslovný přepis bude uveden v příloze diplomové práce a souhlasím s tím, že pokud mi bude nějaká otázka nepříjemná, nemusím na ni odpovídat. Měl/a jsem možnost si vše řádně a v nějakém čase promyslet a zvážit účast na výzkumu. Měl/a jsem možnost se zeptat na další informace spojené s výzkumem na diplomové práci. Na tyto dotazy jsem dostal/a odpověď. Prohlašuji, že beru na vědomí veškeré informace, nacházející se v tomto informovaném souhlasu. Souhlasím se zpracováním vyřčených údajů pro výzkum diplomové práce.

Souhlasím s poskytnutím rozhovoru pro účely výzkumu diplomové práce.

V

Dne

Podpis:

Příloha č. 2 – Otázky odsouzení

1. Muž/žena
2. Jaký je Váš věk?
3. Jak dlouhý trest Vám byl vyměřen?
4. Jaké máte nejvýše dosažené vzdělání a jakého oboru jste vyučen/a?
5. Před nástupem do výkonu trestu jste pracoval/a? Pokud ano tak jak (hlavní pracovní poměr, OSVČ, brigády, nezaměstnaný,...)?
6. Co Vás motivovalo k tomu, abyste ve výkonu trestu pracoval?
7. Jak jste se ve výkonu trestu dozvěděl/a o možnosti pracovat?
8. Jaký byl průběh, co jste musel/a podstoupit, než Vás umístili do práce?
9. Na jakém pracovišti jste zařazen/a do práce? Uvnitř věznice nebo mimo areál věznice?
10. Jakou konkrétní práci vykonáváte? Co tam děláte?
11. Mohl/a jste si pracovní pozici vybrat či nikoliv?
12. Před nástupem do práce jste musel/a podstoupit nějakou rekvalifikaci, kurzy,... popřípadě něco jiného?
13. Baví Vás daná práce? Co Vás na ní baví, popřípadě nebaví?
14. Máte nějaké výhody oproti jiným vězňům díky tomu, že pracujete? Jaké?
15. Šetříte si vydělané peníze? Popřípadě na co?
16. Kdybyste se mohl/a rozhodnout jít znovu pracovat šel/šla byste do toho nebo byste radši byl/a bez práce?
17. Umíte si představit pracovat ve stejném zaměstnání i po propuštění?

Příloha č. 3 – Otázky sociální pracovník

1. Popište mi prosím, jak vypadá Vaše práce s odsouzeným vězněm – od nástupu, po výkon až po opuštění věznice. Podrobně.
2. Jakým způsobem a jak je realizován program zacházení u Vás ve věznici? Jaké druhy programu zacházení máte?
3. Snaží se podle Vás být vězni vzorní (snaží se účastnit programů, kurzů, chtějí být zaměstnaní,...)?
4. Co tvoří náplň výchovně vzdělávacího programu, volnočasového, výchovných aktivit atd.?
5. Je rozdílný (popřípadě v čem) program zacházení mezi různými odděleními?
6. Jste přítomen/a u zařazování odsouzených do práce? Pokud ano, jak probíhá? (Podrobně)
7. Jaký je hlavní smysl zaměstnání vězňů?
8. Jak ovlivňuje práce průběh výkonu trestu odnětí svobody?
9. Jakou motivaci mají odsouzení k práci ve výkonu trestu?
10. Mají zaměstnaní vězni nějaké výhody oproti nezaměstnaným?
11. Jaká je motivace vnějších zaměstnavatelů vězně zaměstnávat?
12. Jakým způsobem jsou vězni zařazováni na jednotlivé typy zaměstnání?
13. Odmítají vězni pracovat? Proč? Jak to řešíte?
14. Jak vnímáte situaci ohledně zaměstnanosti, popřípadě jaká by podle Vás měla být?
15. Mají podle Vás odsouzení pracovní návyky zvenčí? Pokud ne, jak je motivujete?
16. Co považujete za důležité u osob po výkonu trestu v procesu adaptace?
17. Napadá Vás k tématu ještě něco, co byste mohl/a říci?

Příloha č. 4 – Otázky osoby, zaměstnávající odsouzené

1. Jak hodnotíte stav zaměstnanosti ve Věznici X? Zvýšila se zaměstnanost, popřípadě snížila (doba před pandemií COVID-19 i během ni)?
2. Odsouzený zaměstnanec se hlásí do práce sám dobrovolně? Popřípadě ho někdo vybere, zda má o práci zájem, jak jinak má možnost se o práci dozvědět? (přes přednášky, vybírá někdo z věznice konkrétní vhodné osoby, přes letáčky,...)?
3. Popište mi, jak probíhá proces vybírání odsouzených.
4. Funguje proces vybírání stejně jako v normální práci – tzv. „pohovor“?
5. Jaké máte zkušenosti s přijímáním, co se osvědčilo a neosvědčilo?
6. Co považujete za důležité pro výběr vězněné osoby do zaměstnání?
7. Podle čeho určitě ne zvolíte konkrétní osobu, že nebude zařazena do zaměstnání?
8. Podle čeho jsou vězni zařazováni do konkrétních typů zaměstnání?
9. Jaké pozice jsou v rámci zaměstnání pro vězně možné?
10. Setkáváte se Vy, popřípadě vězeň s nějakými problémy, pokud je zaměstnán? Popřípadě s jakými?
11. Odmítají vězni pracovat? Popřípadě proč?
12. Jak podporujete rozvoj zaměstnávání odsouzených?
13. Co motivuje vězně k tomu nastoupit v rámci výkonu trestu do práce?
14. Jak jsou vězni placeni? Peníze si nechávají, popřípadě si je lze někam uložit? Za co všechno je jim strháváno a kolik?
15. Jak ovlivňuje práce průběh výkonu trestu odnětí svobody? Rozveďte dopodrobna.
16. Vnímáte nějaké rozdíly u vězněných osob, kteří jsou zaměstnaní x nejsou zaměstnaní a jaké? Jsou zaměstnané osoby spolehlivější, ukázněnější než osoby nezaměstnané, popřípadě jiné charakteristiky?
17. Napadá Vás ještě něco, co byste mohl/a k tématu říci?

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

HPP	Hlavní pracovní poměr
OPP	Obecně prospěšné práce
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
ŘVTOS	Řád výkonu trestu odnětí svobody
TŘ	Trestní řád
TZ	Trestní zákoník
ZVJS	Zákon o vězeňské a justiční stráž
ZVTOS	Zákon o výkonu trestu odnětí svobody.